

J A A R V E R S L A G

1 9 7 9

**V
V
D**

3 2 s t e J a a r v e r s l a g

(van het hoofdbestuur)
ingevolge art. 18.3 van de statuten

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van het hoofdbestuur van de VVD.

Meer exemplaren van het Jaarverslag 1979 kunnen worden besteld door overmaking van een bedrag van f.10.- p.e. (inclusief portokosten) op girorekening nr. 40 18 232 ten name van VVD-informatierekening te 's-Gravenhage, onder vermelding van "32ste Jaarverslag".

<u>Inhoudsopgave</u>	<u>blz.</u>
1. Inleiding	1
2. Verkiezingen en enquêtes:	3
2a. Europese verkiezingen	
2b. tussentijdse raadsverkiezingen	
2c. enquêtes	
3. Ledenbestand	11
4. Afdelingen	12
5. Ondercentrales	13
6. Kamercentrales	14
7. Dagelijks bestuur en hoofdbestuur	15
8. Algemeen secretariaat	16
9. Partijraad	18
10. Jaarlijkse algemene vergadering	21
11. Buitengewone algemene vergadering 17 november 1979	25
12. Commissie van Beroep (art. 32 statuten)	27
13. Commissies van Advies (art. 60 h.r.)	28
14. Commissie tot Herziening van Statuten en Reglementen	29
15. Commissie Herziening Beginselprogramma en Liberaal Manifest	30
16. Vrijheid en Democratie	31
17. Propaganda en voorlichting	33
18. Vorming en scholing	37
19. Bijzondere groepen (art. 78 h.r.):	41
19.1. Stichting "Organisatie Vrouwen in de VVD"	
19.2. Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD	
19.3. Groep Nederland van de Liberale Internationale	
20. Fracties in de Staten-Generaal en in het Europese Parlement	45
21. Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (ELD)	46
22. Liberale Internationale	48
23. Prof.mr.B.M.Teldersstichting	49
24. Regionale congressen/deelcongressen	50
25. Slot	52
26. Bijlagen:	
I - commissieverslagen	
II - samenvatting jaarlijkse algemene vergadering 1979	
III - enquête jaarlijkse algemene vergadering 1978	
IV - Europese fractie	
V - ledenlijst 1 januari 1979 - 1 januari 1980	

1. INLEIDING

In politiek opzicht ondervond de VVD in 1979 een zekere terugslag van het feit dat zij verantwoordelijkheid droeg en aanvaardde voor het regeringsbeleid. Het regeringsbeleid werd gekenmerkt door de noodzaak tot ombuigingen in de stijging van de collectieve uitgaven. Op zakelijke gronden had de VVD zich reeds in haar verkiezingsprogramma voor een dergelijk beleid verklaard. De VVD achtte een vermindering van de stijging van de collectieve uitgaven dringend geboden ten einde tot stimulering van de werkgelegenheid in het bedrijfsleven te komen en ten einde een verder uit de hand lopen van de collectieve overdrachtsuitgaven, dat een bedreiging voor het stelsel van sociale zekerheid vormt, te voorkomen. Een dergelijk terughoudend beleid is niet spectaculair en niet populair. Voor de verantwoordelijkheid een dergelijk - noodzakelijk geacht - beleid te voeren zijn de uit de VVD afkomstige bewindslieden en de door de VVD gevormde Kamerfracties niet teruggekeerd. Een telkens weerkerende handicap voor het kabinet en de VVD-fracties was echter de zeer geringe meerderheid die voor dit beleid in de Kamers - met name de Tweede Kamer - was te vinden. Bij de bepaling en de verdediging van het beleid vormde telkens weer een belemmering dat een deel van de CDA-fractie in de Tweede Kamer afwijzend stond tegenover het beleid of de combinatie van CDA- en VVD-bewindslieden die dit beleid voorstond, waardoor voor het kabinet het zoeken van compromissen onvermijdelijk werd voor het toch behalen van voldoende steun in de volksvertegenwoordiging. De smalle basis waarop het kabinet rust, maakt een duidelijker profilering van het kabinetsbeleid praktisch onmogelijk. Daartoe zou vereist zijn de steun van een homogene meerderheid in Tweede en Eerste Kamer.

De beide Kamerfracties van de VVD waren bij de beoordeling van het sociaal-economische beleid telkenmale tot het geven van die steun bereid omdat dit beleid in overeenstemming was met de inzichten van de VVD ter zake. Bij een - bij de uitvoering van dat beleid onmisbaar - gedeelte van de CDA-fractie in de Tweede Kamer bestaan andere inzichten.

Mede daardoor, en de steeds dreigende meerderheid van opposenten, bleek het noodzakelijk telkens weer opnieuw reeds voorgestelde en aanvaarde sociaal-economische beleidsvoorstellen, zoals neergelegd in de Nota Bestek '81, in de Tweede Kamer te verdedigen. De vaart die het kabinet bij zijn optreden beoogde, ging daardoor verloren. Het verloren gaan van het élan kwam het beeld van het kabinet en de gemotiveerdheid van de VVD-aanhang niet ten goede.

Toch dient in dit jaarverslag in alle duidelijkheid te worden vastgesteld dat het hoofdbestuur zich in alle fasen van de doorvoering van het Bestekbeleid achter het beleid van de Kamerfracties en van het kabinet heeft gesteld, zij het ook dat het verloren gaan van het élan en de mede daardoor minder aantrekkelijke presentatie van het beleid zorgen heeft gebaard.

Het hoofdbestuur deelde ook de zorgen van de beide Kamerfracties toen bij de presentatie van de begroting voor 1980 in september 1979 bleek, dat de arbeidsinkomensquote nog verder zou stijgen, waardoor de rendementsverbetering die aan nieuwe werkgelegenheid ten grondslag moet liggen, zou uitblijven. Het hoofdbestuur steunde dan ook het beleid van de Tweede-Kamerfractie dat erop gericht was door aanvullende ombuigingen die rendementsverbetering alsnog te bereiken. Daarbij verloor het hoofdbestuur niet uit het oog dat de stijging van olie- en grondstoffenprijzen oorzaak was van de in sterke mate slechter geworden vooruitzichten.

In de eerste helft van het jaar was een groot deel van de activiteiten - met name op het gebied van kandidaatstelling, presentatie en propaganda - gericht op de eerste rechtstreekse verkiezing van het Europese Parlement. Meer bijzonderheden daarover zijn vermeld in paragraaf 2a. In deze inleiding dient echter de grote politieke betekenis van deze eerste rechtstreekse verkiezing te worden benadrukt. De betekenis van een democratische verkiezing van een door iets meer dan 184 miljoen kiezers uit negen landen van West-Europa gekozen volksvertegenwoordiging van 410 leden 34 jaar na het einde van een eeuwenlange periode van oorlogen die hun afschrikwekkende cumulatie vonden in de eerste helft van deze eeuw, is niet te overschatten. Niettemin was duidelijk dat de publieke opinie nog niet zo erg onder de indruk was van deze politieke betekenis en dat veel activiteiten nodig zouden zijn om voldoende belangstelling voor de stembusstrijd te wekken.

Nationaal werden dergelijke activiteiten voorbereid door het Nationaal Comité Europese Verkiezingen onder voorzitterschap van de voorzitter van de Tweede Kamer dr.A.Vondeling. In dit comité was de VVD niet alleen als zodanig vertegenwoordigd (door de voorzitter van de partij, bijgestaan door het dagelijks bestuurslid ir.T.Thalhammer), maar hadden op grond van andere maatschappelijke achtergronden die zij vertegenwoordigden, ook andere VVD'ers zitting. Internationaal wist de VVD zich gesteund door de Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de EG, de enige politieke hoofdstroming die een door alle (11) aangesloten partijen democratisch vastgesteld en bindend Europees verkiezingsprogramma aan de kiezers voorlegde. Niet alleen de officiële contacten op niveau van hoofdbestuur en uitvoering in de sectie propaganda werden versterkt, maar er kwam - vooral in grensgebieden - een goede samenwerking op gang tussen onze zusterpartijen in de Bondsrepubliek Duitsland (de Freie Demokratische Partei) en in het Nederlands sprekende deel van België (de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang).

Deze samenwerking in Europees verband, mede tot uiting komende in de rede van de voorzitter van de PVV, Willy de Clercq, tijdens de jaarlijkse algemene vergadering op 20 en 21 april te Breda, moet worden voortgezet en verdiept ook in niet-verkiezingsjaren. De liberale beginselen zijn immers bij uitstek internationaal gericht.

IN MEMORIAM

In het verslagjaar zijn twee ere-leden van de VVD overleden, die beiden voor de herleving van het politieke liberalisme na de Tweede Wereldoorlog een rol van doorslaggevende betekenis hebben gespeeld. Mr.D.U.Stikker, die in 1946 het initiatief nam tot de oprichting van de Partij van de Vrijheid en in 1948 als voorzitter van die partij zijn medewerking verleende aan de hervorming van deze partij tot de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, overleed op 24 december. Aan zijn nagedachtenis is een groot deel gewijd van Vrijheid en Democratie nr. 1223 van 16 januari 1980. Op 22 oktober overleed D.W.Dettmeijer, die van de oprichting van de Partij van de Vrijheid af tot het neerleggen van zijn raads-lidmaatschap in 1972 zowel nationaal als internationaal in velerlei functies, o.a. als honorair algemeen secretaris tot 1963, zijn krachten aan het liberalisme heeft gegeven. Hij is herdacht in Vrijheid en Democratie nr. 1220 van 9 november 1979.

2. Verkiezingen en enquêtes.

De VVD stelt zich ten doel de toepassing te bevorderen van de liberale beginselen. Als één der wettige middelen om dit doel te bevorderen, wordt in artikel 4.3 onder 2 van de statuten van 1977 genoemd "het bevorderen van de verkiezing van leden van de VVD in de vertegenwoordigende lichamen".

Hoewel andere middelen om het doel te bevorderen in 1979 ruimschoots aanwezig waren (waarvan de overige paragrafen van dit jaarverslag getuigen) bleef het middel, genoemd in artikel 4.3 onder 2 van de statuten ook dit verslagjaar centraal in het partijgebeuren staan.

Verkiezingen en opiniepeilingen hebben elk een eigen waarde. Zoals Hans Wiegel eens stelde: "de enige echte enquête is de verkiezing." Toch zullen vele leden (terecht of niet) zowel uitslagen van verkiezingen als van opiniepeilingen met meer of minder vreugde, maar wel met grote belangstelling, hebben gevolgd.

De volgende paragrafen zijn dan ook een verslag van de "ups and downs" van verkiezingen en opiniepeilingen gedurende dit verslagjaar.

2a. Europese verkiezingen.

Een novum in de geschiedenis van Europa en daarmee ook in die van Nederland waren de rechtstreekse verkiezingen van leden van het Europese Parlement. Op 7 juni had de stemming plaats. De VVD kon vier leden afvaardigen naar "Straatsburg". Om dit resultaat te bereiken, was het nodig zeer veel werkzaamheden te verrichten.

Omdat in paragraaf 19 (blz. 38) van het 31ste jaarverslag reeds een overzicht werd gegeven van de aanloop tot deze verkiezingen in 1978, wordt hier volstaan met de bijzonderheden te vermelden die in 1979 op de Europese verkiezingen betrekking hadden. Nadat de afdelingen reeds in 1978 hun lijsten hadden opgesteld, kreeg de procedure ten aanzien van de Europese verkiezingen een vervolg in januari en februari van dit verslagjaar. In de periode 18 november 1978 - 17 januari 1979 vergaderden de kamercentrales om de voorlopige kandidatenlijsten vast te stellen en tevens de afgevaardigden naar de verkiezingsraad te benoemen.

In zijn vergadering van 29 januari stelde het hoofdbestuur een voorlopig ontwerp van de in te dienen kandidatenlijst vast. Bij dit ontwerp werd mede gebruik gemaakt van de zgn. "Moddermanlijst", te weten het overzicht van de rangorde die is toegekend aan die kandidaten die ten minste in drie kamercentrales zijn vermeld, alsmede van de gemiddelde rangorde die kan worden berekend uit de lijsten van de kamercentrales gezamenlijk; bij de berekening van dit gemiddelde is in aanmerking genomen het getal der afgevaardigden van elke kamercentrale waarmee deze in de verkiezingsraad vertegenwoordigd mag zijn). Op 24 februari kwam de verkiezingsraad te Utrecht bijeen. Anders dan bij de kandidaatstelling voor periodieke verkiezingen van leden van de Tweede Kamer was de vaststelling van de lijst door de verkiezingsraad definitief.

De vaststelling van de kandidatenlijst met betrekking tot de eerste 10 plaatsen was daarbij als volgt (met de namen zoals op de officiële kandidatenlijst vermeld):

1. C.Berkhouwer te Heiloo, bij acclamatie;
2. H.R.Nord te Luxemburg, bij acclamatie;
3. H.J.Louwes te Vijfhuizen, na stemming;
4. A.Geurtsen te Maasland, na stemming;
5. J.C.W.Bogaards (echtgenote van A.Taselaar) te Vorden, na stemming;
6. F.A.Wijsenbeek te 's-Gravenhage, bij acclamatie;
7. F.Bolkestein te 's-Gravenhage, na stemming;
8. C.Trojan te 's-Gravenhage, na stemming;
9. H.G.van Leuven-Ederveen te Horn, na stemming;
10. J.G.Bruggeman te 's-Gravenhage, bij acclamatie.

Van de 278 stemgerechtigde afgevaardigden waren 232 aanwezig of wel 83,45%.

De dag van de kandidaatstelling - door het hoofdbestuur zelf - was bepaald op 25 april; de dag der stemming in de week van 7 t/m 10 juni (voor Nederland op 7 juni).

De uitslag van de verkiezingen was voor Nederland eerst op maandag 11 juni beschikbaar omdat de zondagsrust in acht genomen diende te worden.

In Vrijheid en Democratie nr. 1212 van 15 juni blz. 5 e.v. werd een overzicht gepubliceerd van deze "Euronationale verkiezingen, cijfers en analyses". De belangrijkste gegevens uit dit overzicht volgen nog eens hieronder.

	Percentages								Zetels 2e Kamer				
	Kamer- verkie- zingen mei '77	Legendijk /AVRO mrt '79	Intomart /KRO mrt '79	Nipo/ VARA (De Hond) mrt. '79	Padja NRC/H. 5 apr. '79	Legendijk AVRO mei '79	Intomart Prognose 7/8	Uit- slag	Kamer- verkie- zingen mei '77	Nipo/ VARA (De Hond) febr. '79	Nipo/ VARA (De Hond) mrt. '79	Nipo/ VARA (De Hond) apr. '79	Ongere- kend uitslag
CDA	31.9	34.6	31.0	31.0	35.1	31.4	34.9	35.61	49	47	48	49	55
VVD	18	14.9	10.0	14.4	17.0	15.6	16.5	16.14	28	23	22	23	25
	49.9	49.5	41.0	45.4	52.1	47.0	51.4	51.75	77	70	70	72	80
PvdA	33.8	37.1	32.0	36.0	33.9	35.0	31.4	30.39	53	55	55	53	47
D'66	5.4	10.6	6.0	8.4	5.2	10.7	8.3	9.03	8	13	13	13	13
CPN	1.7		1.0	2.5	1.5		1.8	1.72	2	4	3	3	2
PPR	1.7		1.0	1.5	1.5		1.6	1.62	2	2	2	2	2
PSP	0.9			2.5	1.3		1.7	1.71	1	2	3	3	2
	43.5			50.4	43.4		44.8	44.47	66	76	76	74	66
Over.	6.5	4.7	1.0	4.2	4.5	7.4	3.8	3.78	6	4	4	4	4

(ontleend aan het AD)

West-Duitsland: (opkomst 65,9 %)
 SPD 34 (+1 uit Berlijn) CSU 8
 CDU 32 (+2 uit Berlijn) FDP (liberalen) 4

Frankrijk: (opkomst 60,8 %)
 Gaullisten (RPR) 15 Socialisten en linkse liberalen 22
 Dem. Unie (UDF) 25 Communisten 19

Italië: (opkomst 85,5 %)
 Democrazia Cristiana 30 Republikeinen 2
 Communisten 24 Radikalen 3
 Socialisten 9 Liberalen 3
 Neofascisten (MSI) 4 Proletarische Eenheid 1
 Sociaaldemocraten 4 Prol. Democratie 1

Luxemburg: (opkomst 85 %)
 Soc. Arbeiderspartij 1 Dem. Partij (liberalen) 2
 Christelijk. Soc. Volkspartij 3

Groot-Brittannië: (opkomst 32 %)
 Conservatieven 60 Schotse Nationalisten 1
 Labourparty 17

Ierland: (opkomst 58 %)
 Fianna Fail 5 Labour 2
 Fine Gael 6 Onafhankelijken 2

Denemarken: (opkomst 47,2 %)
 Sociaaldemocraten 3 Centrumdemocraten 1
 Venstre (liberalen) 3 Partij v.d. Vooruitgang 1
 Conservatieven 2 Soc. Volkspartij 1
 Lijstverbond (anti-EG) 4

België: (81 %)
 Christelijke Volkspartij 10 Vlaamse Volksunie 1
 Socialisten 7 Francophonen 2
 Liberalen 4

Nederland: (opkomst 57,8 %)
 CDA 10 VVD 4
 PvdA 9 D'66 2

Op grond van deze uitslagen en de reeds tot stand gekomen verbindingen tussen gelijkgezinde partijen in Europa zou de samenstelling van het Europese Parlement er als volgt uitzien:

Socialisten	111	zetels
Christendemocraten	109	
Liberalen	40	
Conservatieven	61	
Communisten	44	
Europese democraten	24	
Overigen	<u>21</u>	
	410	

TABEL II

Involed van opkomstcijfers

	PvdA-stemmen 1977 (33,8 = 100)	VVD-stemmen 1977 (18,0 = 100)	PvdA 1979 (uitslag '77 = 100)	VVD 1979 (uitslag '77 = 100)	Opkomst (opkomst '77 = 100)
Almeelo	126	75	93	92	71
Amstelveen	72	179	86	94	71
Amsterdam	131	92	89	90	62
Assen	126	92	94	90	73
Deventer	139	90	92	95	68
Dordrecht	133	101	91	89	64
Ede	58	112	85	95	64
Emmen	143	55	96	91	67
Enschede	131	83	92	95	68
Groningen	128	80	89	93	66
Haarlemmermeer	74	151	88	90	66
Den Heider	98	172	86	95	66
Helmond	115	78	98	73	59
Hengelo	111	75	92	88	71
Hilversum	97	136	86	95	66
Leeuwarden	140	70	92	90	70
Nijmegen	108	69	88	88	58
Rotterdam	164	74	90	95	61
Schiedam	149	74	93	87	64
Tilburg	109	79	86	81	59
Vlaardingen	139	81	85	93	61
Zaanstad	122	87	90	91	65
Zeist	76	153	84	95	70
Zoetermeer	92	148	93	79	61
Plattelandsgemeenten	78	95	95	89	70
Verstedelijkte idem	84	84	94	86	66
Forensengemeenten	79	145	88	92	68
Steden tot 100.000 inw.	108	95	91	88	66
Grote steden	125	95	89	91	63
Gemiddeld Nederland	100	100	90	90	66

Diverse uitslagen TABEL III

	Percentage VVD			Opkomst percentage		
	1977	1978	1979	1977	1978	1979
Alkmaar	19,4	18,8	20,5	87,7	73,4	58,0
Almeelo	13,5	12,9	12,4	89,0	83,3	63,5
Alphen a/d Rijn	22,6	21,8	20,0	87,6	78,4	57,1
Amersfoort	20,4	20,0	17,1	86,9	78,7	60,6
Amstelveen	32,0	26,9	30,2	90,2	82,3	64,4
Amsterdam	16,6	16,1	14,9	83,2	73,4	51,5
Apeldoorn	21,3	20,2	18,7	89,0	80,7	61,7
Arnhem	18,7	17,5	16,5	85,1	75,2	52,9
Assen	16,4	16,3	14,8	87,6	83,3	63,9
Breda	19,6	17,9	16,7	83,9	74,1	53,8
Delft	17,3	16,5	15,9	88,6	79,7	60,2
Deventer	16,2	15,6	14,3	87,5	80,6	59,5
Dordrecht	18,1	17,5	15,9	85,1	77,2	54,5
Ede	20,1	18,4	19,1	91,5	82,6	58,3
Eindhoven	15,8	13,5	13,4	82,2	70,6	49,3
Emmen	9,9	9,7	9,1	88,4	81,4	59,5
Enschede	14,9	14,4	14,2	88,4	81,3	60,1
Gouda	19,3	19,1	16,8	87,6	80,3	57,1
's-Gravenhage	24,2	24,0	23,4	83,7	72,8	52,8
Groningen	14,4	14,1	13,3	87,2	81,0	57,5
Haarlem	20,2	19,2	18,1	86,3	76,7	56,8
Haarlemmermeer	27,0	26,2	24,3	88,4	78,9	58,5
Heerlen	13,5	11,0	9,8	80,7	70,5	51,8
Den Heider	30,8	29,3	25,5	83,0	72,0	51,4
Helmond	14,0	10,2	10,2	82,4	71,8	47,7
Hengelo	13,5	12,8	12,0	91,4	86,9	65,1
's-Hertogenbosch	15,0	12,8	12,0	81,5	70,1	44,8
Hilversum	24,4	24,0	23,1	86,8	78,5	57,4
Leeuwarden	12,6	11,8	11,4	89,1	83,6	62,2
Leiden	18,4	19,5	17,4	86,8	73,3	56,3
Maastricht	16,6	12,9	12,8	77,2	67,8	47,2
Middelburg	16,7	15,9	14,2	87,7	78,1	59,9
Nijmegen	12,4	11,0	10,9	85,9	73,5	49,7
Roosendaal en Nispen	18,1	15,0	14,6	83,5	72,0	50,5
Rotterdam	13,2	12,6	12,5	83,7	73,3	51,0
Rijswijk	30,7	30,8	28,8	89,5	80,3	61,8
Schiedam	13,2	12,5	11,7	87,7	79,0	55,9
Tilburg	14,1	11,7	11,5	80,6	69,6	48,4
Utrecht	16,3	15,1	14,2	85,2	74,6	54,5
Velsen	19,9	19,2	18,7	88,3	80,4	58,2
Venlo	17,3	16,8	12,2	80,6	69,1	50,1
Vlaardingen	14,6	14,3	13,7	87,7	79,5	53,9
Zaanstad	15,6	15,2	14,2	87,9	80,7	57,3
Zeist	27,4	26,9	26,0	87,6	79,4	61,0
Zoetermeer	26,5	24,9	21,0	87,7	76,5	53,6
Zwolle	16,5	15,8	14,2	89,5	84,7	67,6

Diverse uitslagen TABEL IV

	Percentage VVD			Opkomst percentage		
	1977	1978	1979	1977	1978	1979
Plattelandsgemeenten	17,1	16,3	15,2	91,3	85,0	64,4
Verstedelijkte plattelandsgemeenten	15,1	13,7	13,0	88,9	81,1	58,6
Forensengemeenten	26,0	25,3	24,0	89,9	81,8	61,4
Steden tot 100.000 inw.	17,1	16,0	15,0	87,1	78,7	57,5
Grote steden	17,0	16,1	15,5	84,2	74,3	52,9

Opkomstcijfers per provincie TABEL V

	EP	PS	TK	PS	TK	TK
	1979	1978	1977	1974	1972	1971
Gr.	61,8	83,6	88,5	79,0	85,4	82,4
Fr.	65,1	85,4	91,1	80,4	86,9	83,3
Dr.	64,8	84,8	90,5	79,0	85,4	82,0
Ov.	66,1	85,9	91,5	80,5	87,0	83,5
Ge.	59,9	81,3	89,4	76,0	84,5	80,0
Ut.	60,0	79,9	88,4	76,3	84,4	79,5
NH.	57,1	77,9	86,9	75,4	83,5	78,4
ZH.	56,8	78,0	87,1	74,0	82,7	78,2
Ze.	57,5	79,3	88,2	75,2	82,4	78,6
NB.	52,6	75,2	85,5	69,2	79,9	74,7
Li.	51,0	74,0	83,1	66,8	76,2	72,0
Totaal	58,7	79,1	87,6	74,5	82,9	78,5

VVD-percentages per provincie (cursief = boven landelijk gemiddelde) TABEL VI

	1979	1978	1977	1974	1972	1971	1970	1967	1966	1963	1959	1956	1952	1948
Gr.	13,2	14,2	14,4	14,7	11,9	10,8	11,9	12,0	11,9	13,1	16,0	12,9	12,7	12,0
Fr.	10,6	11,5	12,3	11,8	10,0	7,8	8,2	8,1	7,6	8,1	10,4	8,4	8,6	7,3
Dr.	17,1	18,4	18,2	19,0	15,2	13,5	15,6	14,0	15,0	15,5	18,3	15,2	14,8	15,7
Ov.	11,8	12,6	13,2	14,0	10,8	8,0	9,1	8,1	7,9	8,0	9,6	7,6	8,5	8,2
Ge.	15,8	16,3	17,3	18,9	14,1	10,0	11,2	9,7	9,0	9,3	11,0	7,8	8,4	8,1
Ut.	19,9	21,4	22,1	24,4	17,6	13,3	15,5	13,1	11,7	12,3	13,8	9,3	8,9	7,6
NH.	20,5	21,2	21,7	21,9	16,6	12,3	15,2	13,1	12,6	13,7	16,7	11,7	11,4	9,8
ZH.	18,6	19,4	19,9	21,2	15,6	12,2	14,4	12,9	12,8	13,2	15,5	11,3	11,1	9,6
Ze.	15,9	16,5	17,3	17,5	14,2	9,9	10,8	10,4	9,3	9,3	11,1	8,1	8,0	8,0
NB.	13,3	13,5	15,7	17,4	13,5	7,1	8,1	7,5	5,2	4,1	4,2	2,0	2,0	1,6
Li.	10,5	12,1	14,7	15,2	12,3	5,2	6,2	5,0	3,5	2,3	2,5	0,8	0,9	0,8
To.	16,4	16,9	18,0	18,9	14,4	10,4	12,1	10,7	10,0	10,2	12,2	8,8	8,8	7,9

Indexcijfers van stembusuitslagen voor de VVD (1967 = 100) (cursief = boven gemiddelde) TABEL VII

	1979	1978	1977	1974	1972	1971	1970	1967	1966	1963	1959	1956	1952	1948
Gr.	110	118	120	122	99	90	99	100	99	109	133	107	106	100
Fr.	129	140	152	146	123	96	101	100	94	100	128	104	106	90
Dr.	122	131	130	136	109	96	111	100	107	111	131	108	106	112
Ov.	146	155	163	173	133	99	112	100	97	99	121	94	105	101
Ge.	163	168	178	195	146	103	115	100	93	96	113	80	87	83
Ut.	152	163	169	186	134	101	118	100	89	94	105	71	68	58
NH.	156	161	166	167	127	94	116	100	96	105	127	91	90	75
ZH.	144	150	154	164	121	95	112	100	99	102	120	88	86	74
Ze.	153	158	166	168	136	95	104	100	89	89	107	92	77	77
NB.	177	180	209	232	180	95	108	100	69	55	56	27	27	21
Li.	210	242	294	304	246	104	124	100	70	46	50	16	18	16
To.	151	158	168	177	135	97	113	100	93	95	114	82	82	75

Over- en ondervertegenwoordiging VVD per provincie (cursief = Oververtegenwoordiging) TABEL VIII

	deel van het totale electoraat per provincie in 1979	deel van VVD-stemmers per provincie in 1979	deel van het totale electoraat per provincie in 1978	deel van VVD-stemmers per provincie in 1978	deel van het totale electoraat per provincie in 1972	deel van VVD-stemmers per provincie in 1972	deel van het totale electoraat per provincie in 1959	deel van VVD-stemmers per provincie in 1959
Gr.	4,3	3,5	4,3	3,6	4,3	3,5	4,3	5,7
Fr.	4,6	3,0	4,4	2,9	4,1	2,8	4,3	3,6
Dr.	3,3	3,5	3,2	3,4	2,9	3,1	2,6	2,5
Ov.	8,0	5,8	7,6	5,6	7,3	5,5	6,9	5,5
Ge.	12,3	12,0	12,2	11,7	11,9	11,6	10,9	9,8
Ut.	6,7	8,1	6,4	8,1	6,4	7,8	5,9	6,7
NH.	16,6	21,0	16,7	25,1	17,8	20,5	19,0	26,0
ZH.	22,0	25,1	22,1	25,3	23,1	24,9	24,3	30,8
Ze.	2,5	2,4	2,5	2,4	2,4	2,3	2,6	2,3
NB.	12,9	10,6	13,4	10,7	12,9	12,1	11,9	4,1
Li.	6,7	4,4	7,1	5,1	6,8	5,8	6,9	1,4

Naast de organisatie ten behoeve van de propaganda (nader omschreven in paragraaf 17) was de organisatie van het aantal spreekbeurten dat werd vervuld zeer intensief.

Behalve voor het houden van spreekbeurten hebben vooral de kandidaten zich met veel enthousiasme ingezet bij alle andere activiteiten die werden ondernomen, daarbij soms ingaand tegen een zekere mate van apathie van de zijde van een deel der Nederlandse kiezers.

Grote bijeenkomsten werden belegd op 1 mei te Roermond, 7 mei te Haarlem, 14 mei te Zwijndrecht, 21 mei te Apeldoorn en 1 juni te Eindhoven.

Ook werd een speciaal Eurocongres te Maastricht georganiseerd door de kamercentrale Limburg. Naast vele Nederlandse prominenten waren daarbij als buitenlandse gastsprekers aanwezig: Mechtild von Alemann (kandidate voor de FDP), Gaston Thorn (voorzitter van de ELD) en Willy de Clercq (voorzitter van de PVV).

(Voor een verslag van dit congres wordt verder verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1211 van 1 juni blz. 12 e.v.)

Op blz. 10 van het zelfde nummer is een verslag gepubliceerd van een door de kamercentrale Gelderland georganiseerd Europees werkbezoek in de grensstreek Arnhem/Emmerich.

Daar de organisatie van de verkiezingen voor een deel viel onder de paraplu van de Federatie van Liberale en Democratische partijen van de Europese Gemeenschap (ELD), zal hierop in paragraaf 20 nader worden ingegaan.

De uitslag van de verkiezingen heeft, zoals mr. J.G. Rietkerk het op blz. 3 van vorengenoemd nummer van Vrijheid en Democratie omschreef "niet aan al onze verwachtingen voldaan", maar "daar staat tegenover dat wij toch met een Europees zeer sterke ploeg die arena gaan betreden."

Op bovennationaal, dus Europees niveau verkregen de liberalen 40 van de 410 beschikbare zetels.

De liberaal-democratische fractie verkoos dr. M. Bangemann tot haar voorzitter. Simone Veil, lid van deze fractie, werd tot eerste voorzitter van het Europese Parlement nieuwe stijl verkozen.

2b. Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen.

In 1979 werden in drie gebieden c.q. regio's gemeenteraadsverkiezingen gehouden en wel in Linschoten en Montfoort op 16 mei, in Lelystad op 7 november en in Brielle, Westvoorne en Bernisse op 21 november.

Tevens werd op 16 mei te Groesbeek een hertelling gehouden, die noodzakelijk was omdat de PPR de uitslag van de verkiezing in 1978 van die raad aanvocht. Helaas was de uitslag van de hertelling voor de VVD ongunstig, aangezien inderdaad door de PPR één zetel meer werd behaald, hetgeen ten koste van de twee zetels van de VVD ging. De 17 zetels werden thans als volgt verdeeld: CDA 5, VVD 1, PvdA 3, PPR 2. Drie plaatselijke groeperingen veroverden voorts 6 zetels.

De verkiezing in Linschoten en Montfoort (veroorzaakt door gemeentelijke herindeling) gaf het volgende resultaat te zien: in Linschoten was de opkomst 76,1%; in 1978 was dat 76,5%.

De uitslag van de stemming was - met tussen haakjes het percentage van de raadsverkiezingen van het jaar daarvoor -:

Gem.Belangen 21,8 (22,5), VVD 10,1 (11), PvdA 10,1 (9,2), SGP 13,1 (12,2), CDA 44,9 (45,1). De overige partijen behaalden geen stemmen.

In Montfoort was de opkomst 83,7% (78,8). De VVD behaalde 24 procent van de uitgebrachte stemmen (15,8), CDA 44,6 (51,6), de partij Prog.Montfoort 22,8 (17,9) en Prot.Chr.Montfoort 8,6 (6,1). Ook hier haalden de overige partijen geen stemmen. De VVD verkreeg in Montfoort 3 zetels en in Linschoten 1 zetel.

De tussentijdse verkiezing in Lelystad had een andere oorzaak. Per 1 januari 1980 werd Lelystad een zelfstandige gemeente, zodat de tot dan vigerende adviesraad kwam te vervallen en werd omgezet in een echte raad. De VVD bleef in kiezersaanhang constant, terwijl vooral PvdA en PPR de grote verliezers waren en D'66 de grote overwinnaar werd.

Het resultaat werd door de media gekwalificeerd als een verkiezing waarbij de tot dan toe door de "veramsterdamming" van Lelystad sterke verlinking werd gestuit.

De uitslag in zetels was (met tussen haakjes de samenstelling van de voormalige adviesraad): PvdA 9 (10), CDA 6 (7), VVD 3 (4), D'66 5 (2), PPR 1 (1), CPN 1 (1).

In vergelijking tot de verkiezing van 1978 was dit voor de vier grote partijen in procenten: PvdA 31,8 (37,7), CDA 21,0 (25,7), VVD 13,6 (15,0), D'66 18,4 (9,9).

Het opkomstpercentage was 69,2 (72,1 in 1978).

De verkiezingen in Brielle, Westvoorne en Bernisse waren wederom een gevolg van een (omvangrijke) herindeling.

Ook hier was D'66 de grote winnaar, terwijl de VVD weer over een constant percentage in aanhang bleef beschikken.

Hieronder volgen de gegevens per gemeente:

- In Brielle bedroeg het opkomstpercentage 63,7 tegen 78,7 bij de gemeenteraadsverkiezingen van het jaar daarvoor. In de nieuwe gemeente Brielle gaan de huidige gemeenten Vierpolders, Zwarte-waal en Den Briel op. Het inwonertal komt daarmee op 14.600. De uitslag in percentages luidt als volgt: D'66 16,3 (6,4) 2; PSP 2,1 (1,1) -; CDA 24,5 (23,5) 4; VVD 25,9 (22,8) 4; PvdA 31,2 (36,4) 5.

Het tweede tussen haakjes vermelde cijfer geeft het stemmenpercentage aan na verrekening van de het voorafgaande jaar uitgebrachte stemmen bij de afzonderlijke raadsverkiezingen. Het derde cijfer betreft het aantal zetels in de nieuwe gemeenteraad. In tegenstelling tot het jaar daarvoor (9,8%) deden er deze keer geen plaatselijke lijsten mee.

- De nieuwe gemeente Westvoorne wordt gevormd door de huidige gemeenten Rockanje en Oostvoorne en telt ca. 12.500 inwoners. De opkomst was 73,8% tegen 76,7% bij de raadsverkiezingen van het voorafgaande jaar. De uitslag in percentages luidt als volgt: CDA 19,8 (22,8) 3; VVD 33,1 (34,3) 5; PvdA 25,5 (31,2) 4; D'66 11,9 (2,4) 2; Gem.Bel. 9,7 (9,3) 1.

Het tussen haakjes vermelde cijfer is het percentage bij de raadsverkiezingen van het voorgaande jaar. Het laatste cijfer geeft het aantal zetels in de nieuwe raad aan.

- De nieuwe gemeente Bernisse wordt gevormd door de plaatsen Abbenbroek, Geervliet, Heenvliet, Oudendoorn en Zuidland en telt ca. 12.300 inwoners. De opkomst bedroeg 73,1% tegen 79,6% bij de afzonderlijke raadsverkiezingen van 1978. De uitslag

in percentages luidde: D'66 12,4 (--) 2; VVD 24,4 (25,9) 4; PvdA 33,9 (36,1) 5; CDA 29,3 (33,2) 4.

Het tussen haakjes vermelde cijfer is het percentage bij de raadsverkiezingen van het voorgaande jaar. D'66 nam toen niet deel, wel enkele plaatselijke lijsten die 4,8 procent van de stemmen veroverden. Het laatste cijfer geeft het aantal zetels in de nieuwe raad aan.

(Zie tevens Vrijheid en Democratie nr. 1222 van 18 december blz. 22.)

2c. Enquêtes.

In 1979 werd wederom een aantal NIPO/Rooie Haan-enquêtes gehouden. De uitkomsten hiervan lieten zien dat de VVD in vergelijking met de uitslag in 1977 enkele zetels verloren zou hebben. Een deel van de toen behaalde winst zou de partij echter toch ook hebben weten vast te houden.

Zoals eerder opgemerkt, is dit soort cijfers altijd maar betrekkelijk. Een geheel vrijblijvende voorkeur uitspreken bij een enquête is echt iets anders dan definitief een keus doen in het stemhokje. Bovendien gaat aan dit laatste een verkiezingscampagne vooraf. Bij de Europese verkiezingen had een dergelijke campagne duidelijk succes. Op basis van de uitslag van laatstgenoemde verkiezingen zou de VVD 25 Tweede-Kamerzetels hebben behaald.

De uitkomsten van de NIPO/Rooie Haan-enquêtes zouden voor de VVD het volgende zetel-aantal hebben opgeleverd:

januari 1979	maart 1979	april 1979	oktober 1979
23	22	23	24

Hoewel ook door andere instanties (Lagendijk) wel enquêtes werden gehouden, zijn deze, omdat het referentiekader waaruit bij deze enquêtes geput wordt aanmerkelijk kleiner is dan bij de NIPO/Rooie Haan-enquêtes, niet in deze beschouwing betrokken.

Een enquête met een geheel andere opzet en ook met een geheel ander doel was de enquête die in 1978 met toestemming van het hoofdbestuur door het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen werd gehouden onder de afgevaardigden naar de jaarlijkse algemene vergadering. In november van het verslagjaar werd door het hoofdbestuur het voorlopige rapport met betrekking tot deze enquête ontvangen. In het jaarverslag van genoemd documentatiecentrum zal het rapport worden opgenomen. Als bijlage (III) van dit jaarverslag wordt het echter ook integraal gepubliceerd.

Het hoofdbestuur begon in 1979 met een eerste evaluatie van de uitkomsten van het rapport, waarbij ook voor een vergelijkend onderzoek het rapport van genoemd centrum naar de mening van het kader van de Partij van de Arbeid een belangrijke rol zal spelen.

3. Ledenbestand.

De kentering in de ontwikkeling van het ledenbestand in 1978 (een stijging van slechts 3,28%) zette zich in 1979 voort. Het jaar werd afgesloten met voor het eerst in acht jaren een teruggang ten opzichte van het voorafgaande jaar met 8,15%. Het jaar werd namelijk afgesloten met een ledenbestand van 92.314 of wel 8196 leden minder dan aan het begin van het verslagjaar.

Vanaf de invoering van de centrale ledenadministratie in 1972 is de ontwikkeling als volgt:

Ledentallen per 31 december in de jaren 1972 t/m 1979

1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	
41.536	68.414	78.759	82.831	87.571	97.396	100.510	92.314	(aantal leden)
--	+ 64,71	+ 15,12	+ 5,17	+ 5,72	+ 11,22	+ 3,28	- 8,15	(% stijging of teruggang t.o.v. het voorgaande jaar)
--	+ 64,71	+ 89,62	+ 99,42	+ 110,83	+ 134,49	+ 142,18	+ 122,25	(% stijging t.o.v. 1972)

De opbouw van het ledenbestand (zoals zichtbaar in het aan afdelingen en centrales toegezonden overzicht per 1 januari 1980) toonde aan dat vooral de kamercentrales in het zuiden verlies leden, in het bijzonder de kamercentrale Limburg. De noordelijke kamercentrales daarentegen vertoonden een zeer constant ledenbestand, met name de kamercentrale Drenthe.

De teruggang in het ledenbestand was vooral te constateren in die gebieden, waar potentiële CDA-kiezers wonen.

De motieven waarom het lidmaatschap van de partij werd beëindigd, zijn onduidelijk. Daarbij moet verschil worden gemaakt tussen de wanbetalers, die dus zonder opgave van reden hun verplichting tot contributiebetaling niet nakwamen, en degenen die nadrukkelijk zelf kenbaar maakten het lidmaatschap te willen beëindigen.

Opmerkelijk bleef het gegeven dat tegenover dit beëindigen van het lidmaatschap in het verslagjaar toch altijd nog 4369 nieuwe leden konden worden verwelkomd. Dit betekende echter tevens dat feitelijk 12.565 leden het lidmaatschap beëindigden. Een verhouding tussen opgevoerde en afgevoerde leden van 1 : 2,88.

(Zie voor de verdeling van de ledentallen per kamercentrale bijlage V)

4. Afdelingen.

Het aantal afdelingen nam ondanks de ongunstige ontwikkeling van het ledenbestand toe. Werd 1978 afgesloten met een aantal van 600, het jaar 1979 eindigde met een afdelingsbestand van 608.

Opmerkelijk feit was daarbij dat VVD-leden, wonende in de Bondsrepubliek Duitsland, tot oprichting van een afdeling in het buitenland kwamen - de tweede na Brussel - onder de naam "afdeling BRD".

Aangezien in een aantal streken een gemeentelijke herindeling plaatsvond, werden afdelingen in die gebieden genoodzaakt de afdelingsgrenzen te verleggen en/of tot een fusie van afdelingen te komen.

Hieronder volgt het overzicht per kamercentrale.

's-Hertogenbosch:

opgericht: Veldhoven, Vlijmen, Nuenen en Heesch.

Den Helder:

opgeheven: Blokker.

Utrecht:

gesplitst: Montfoort/Linschoten in Linschoten/Snelrewaard en Montfoort/Willeskop.

Friesland:

opgericht: Vlieland.

Overijssel:

opgericht: IJsselmuiden, Rijssen en Almere.

Groningen:

samengevoegd: Uithuizen en Uithuizermeeden/Roodeschool tot Hefshuizen.

Limburg:

opgericht: Hulsberg;

opgeheven: Born.

Evenals vorige jaren moest helaas geconstateerd worden dat vele afdelingen hun verplichting ingevolge artikel 7.5 h.r. om een exemplaar van de rekening en verantwoording van hun penningmeester (over het jaar 1978) aan de algemeen secretaris in te zenden niet waren nagekomen. In vergelijking met het vorige verslagjaar was gelukkig echter een verbetering in deze gang van zaken ingetreden. In 1978 zonden slechts 147 afdelingen bedoelde bescheiden in, terwijl dit er in het verslagjaar 243 waren.

5. Ondercentrales.

Op de jaarlijkse algemene vergadering van 20 en 21 april 1979 werd het voorstel van het hoofdbestuur tot verdeling van de jaarlijkse bijdrage met het amendement van de kamercentrale Groningen, dat in elk geval iedere ondercentrale kan rekenen op een minimumbedrag van f.750.- per jaar, aanvaard. Daarmee werd het besluit van de buitengewone algemene vergadering van 9 en 10 december 1977 om de ondercentrales reglementair in de verdeelsleutel van de contributie op te nemen, geëffectueerd.

Het aantal ondercentrales verminderde ten opzichte van het verslagjaar 1978 van 95 tot 94. Dit werd veroorzaakt door ingrijpende veranderingen die zich voordeden in de kamercentrales Groningen, Utrecht en Overijssel.

De ondercentrales werden voorts in het coderingssysteem van de geautomatiseerde ledenadministratie opgenomen, mede met het oog op het vaststellen van de hoogte van de afdracht van de contributie aan deze centrales (verwezen wordt hierbij naar het Jaarboek '79/'80 blz. 31 e.v.). Tevens werd daarmee bereikt dat althans op papier de ondercentrales nu meer mogelijkheden hebben de individuele leden ter vergadering op te roepen. Of van deze mogelijkheid gebruik werd gemaakt, hing af van de behoefte binnen kamercentrales en afdelingen om de ondercentrales als organisatorische eenheid in te schakelen bij de vele werkzaamheden die liggen op o.a. de terreinen van propaganda en van vorming en scholing. Bij de Europese verkiezingen hebben verschillende ondercentrales binnen het raam van de desbetreffende kamercentrale de taakstelling zoals omschreven in artikel 28 onder 4 en 5 h.r. vervuld.

Het hoofdbestuur moest echter tevens constateren dat nog steeds binnen een aantal kamercentrales de ondercentrales nauwelijks een rol van betekenis speelden.

6. Kamercentrales.

Naast een tweetal bijeenkomsten van de voorzitters van de kamercentrales met het hoofdbestuur (waarover bij paragraaf 7 meer) en het organiseren van regionale c.q. deelcongressen (zie paragraaf 24) waren de kamercentrales vooral betrokken bij de organisatie van de Europese verkiezingen. Aan de organisatie in de kamercentrales heeft het daarbij niet gelegen dat de resultaten bij deze verkiezingen belangrijk tegenvielen. In zeer veel centrales immers werden grote activiteiten ontplooid.

Het dagelijks bestuur van de partij zette de reeks van bezoeken aan de kamercentrales in een periode van anderhalf jaar ook in dit verslagjaar voort. Achtereenvolgens werden bezocht:

- 24 januari	KC Amsterdam
- 7 maart	KC Drenthe
- 11 april	KC Leiden
- 2 mei	KC Groningen
- 20 juni	KC Overijssel
- 28 juni	KC 's-Hertogenbosch
- 29 augustus	KC Tilburg
- 19 september	KC Den Helder
- 17 oktober	KC Haarlem
- 31 oktober	KC Dordrecht
- 21 november	KC Zeeland
- 12 december	KC Gelderland

Bij deze bezoeken stelde het dagelijks bestuur het op prijs wanneer de kamercentrales zoveel als doenlijk was tijdens het tweede deel van de avond de mogelijkheid boden aan de besturen van afdelingen (of onderafdelingen) en ondercentrales om via een roulatiesysteem met de leden van het dagelijks bestuur in contact te komen, opdat de weg van het kader uit deze afdelingen en centrales naar het hoofdbestuur c.q. dagelijks bestuur zo kort mogelijk zou kunnen zijn. Informatie over en weer vormt de grondslag voor het welslagen van deze bezoeken.

Op 10 oktober had een bijzondere bijeenkomst plaats van de secretarissen van de kamercentrales met de staffunctionarissen van het algemeen secretariaat.

Bij deze bespreking kwamen de volgende onderwerpen aan de orde:

- 1) taakstelling secretarissen kamercentrales;
- 2) de mogelijkheid om tot een handleiding voor secretarissen (van centrales en afdelingen) te komen;
- 3) de communicatie tussen algemeen secretariaat en secretarissen kamercentrales;
- 4) de problematiek met betrekking tot het bijhouden van een archief door de kamercentrale;
- 5) de mogelijkheden van de geautomatiseerde ledenadministratie voor de kamercentrales.

Een van de conclusies van dit informele overleg was dat deze bijeenkomsten zeker in een behoefte voorzien, zodat werd afgesproken de bijeenkomsten te continueren.

Ten slotte valt nog te vermelden dat ook de laatste kamercentrale, waarvan de grens samenvalt met die van de provincie, tot naamsverandering overging: de kamercentrale Zwolle heet voortaan kamercentrale Overijssel.

7. Dagelijks bestuur en hoofdbestuur.

In 1979 werden vergaderingen van het hoofdbestuur gehouden op 29 januari, 12 februari, 26 februari, 17 maart, 26 maart, 2 april, 7 mei, 31 mei, 11 juni, 27 juni (buitengewone vergadering), 27 augustus, 8 september (buitengewone vergadering te Wolfheze), 10 september, 17 september, 8 oktober, 5 november, 26 november en 17 december, in totaal achttien maal.

In zijn vergaderingen van 26 maart en 17 december ontving het hoofdbestuur de commissie tot Herziening van het Beginselprogramma (over de werkzaamheden van deze commissie meer in paragraaf 15). In de vergaderingen van 2 april en 10 september werd door het hoofdbestuur gesproken met de voorzitters van de kamercentrales.

Het dagelijks bestuur kwam in 1979 veertien maal bijeen, en wel op 15 januari, 20 februari, 5 maart, 19 maart, 18 april, 23 april, 28 mei, 25 juni, 20 augustus, 1 oktober, 29 oktober, 12 november, 10 december en 17 december.

In zijn vergadering van 23 april ontving het dagelijks bestuur een delegatie van de "Organisatie Vrouwen in de VVD"; op 12 november had het jaarlijkse gesprek met het bestuur van de JOVD plaats.

In 1979 hadden met betrekking tot de door de centralevergaderingen van de kamercentrales aan te wijzen vertegenwoordigers de volgende wijzigingen in de samenstelling van het hoofdbestuur plaats:

- KC Den Helder: de heer G.C.A.Mulder te Hoorn volgde de heer H.M.Post te Heiloo op per 20 oktober.
KC Utrecht : de heer H.M.G.Lauwers te Bilthoven volgde mevrouw H.H.Olthof-Kuiper te Baarn op per 21 mei.
KC Drenthe : de heer G.Ziengs te Valthe volgde de heer drs.W.K.Hoekzema te Coevorden op per 7 november.

Ten slotte wees de algemene vergadering van de Vereniging van Staten- en Raadsleden de heer M.de Bruijne te Amersfoort aan als opvolger van mevrouw H.J.Sengers-van Gijn te Vught per 10 november.

In de samenstelling van het dagelijks bestuur kwam tijdens de jaarlijkse algemene vergadering van 20 en 21 april geen verandering, aangezien de heren P.M.Blauw te Nieuwe Pekela, J.Combée te Weert en ir.T.Thalhammer te Waalre werden herbenoemd.

Wel was dit het geval tijdens de buitengewone algemene vergadering van 17 november, toen twee leden van het dagelijks bestuur zich genoodzaakt zagen tussentijds af te treden. De heer drs.H.Toxopeus te Hoenderloo trad als ondervoorzitter af wegens persoonlijke omstandigheden. Hij werd opgevolgd door de heer J.Kamminga te Groningen.

Ook mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh te Wassenaar trad af als secretaris voor de voorlichting, zij echter in verband met het aanvaarden van de benoeming tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Zij werd opgevolgd door de heer J.P.van der Meulen te Leiderdorp.

Voor de samenstelling van hoofdbestuur en dagelijks bestuur wordt verwezen naar resp. het Jaarboek '79/'80, blz. 13 e.v., en naar Vrijheid en Democratie nr. 1227 van 11 maart 1980.

8. Algemeen secretariaat.

In de personeelsbezetting van het algemeen secretariaat deed zich qua aantal een kleine wijziging voor. Als de werktijden van de weinige part-timers worden samengevoegd tot die van full-timers, dan is de totale bezetting met één toegevoegd tot 21. De afdeling boekhouding onderging daarbij een noodzakelijke versterking.

Afscheid werd genomen van een aantal medewerkers die, hoewel de situatie van personeelwerving in Den Haag en omstreken buitengewoon slecht is, gelukkig konden worden vervangen! Bij een ledenbestand van 92.314 was de medewerkersgraad per 1000 leden te stellen op 22,75%.

In 1978 publiceerde het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen onder leiding van prof.dr.I.Lipschits in zijn jaarverslag enkele relevante gegevens, o.a. met betrekking tot ledentallen van een aantal politieke partijen, het bedrag dat de leden individueel betalen voor het instandhouden van hun partijsecretariaten en het totaal aan salariskosten, aan het instandhouden van deze secretariaten verbonden.

Uitgegaan werd daarbij van het gegeven dat in het jaar 1978

de PvdA	121.000,
het CDA	164.000 en
de VVD	101.000 leden telden.

Het aantal medewerkers was in 1978:

PvdA	45,
CDA	38,
VVD	20.

De medewerkersgraad was toen per 1000 leden:

PvdA	37,19%
CDA	23,17%
VVD	19,80%

Aan totale salariskosten betaalden:

PvdA	f.2.166.000.-
CDA	" 1.572.000.-
VVD	" 870.000.-

Per lid betekende dit gegeven dat in de PvdA f.17.90, in het CDA f.9.55 en in de VVD f.8.60 van de gemiddelde contributieopbrengst werd betaald.

In 1979 was dit laatste gegeven voor wat de VVD betreft op ca. f.7.97 te stellen.

De leeftijdsopbouw van het medewerkersbestand was in 1979 de volgende:

- 13 medewerkers in de leeftijd 18 tot 40,
- 8 medewerkers in de leeftijd 40 tot 60,
- 2 medewerkers in de leeftijd 60 en ouder.

Daarbij werkten één medewerker 4 dagen per week, één medewerker 3 dagen per week, één medewerker 1 dag per week en twee medewerkers 5 halve dagen per week.

Het aantal vrouwen bedroeg 15, het aantal mannen 8.

Het algemeen secretariaat vierde in de herfst het 25-jarig jubileum van mevrouw M.C.van der Loo-Visser, die op 1 november 1954

in dienst van de partij trad. In Vrijheid en Democratie nr. 1219 van 26 oktober blz. 9 werd door de voorzitter, mr. F. Korthals Altes, uitgebreid aandacht aan dit bijzondere jubileum geschonken. In een bijeenkomst op 29 oktober met hoofdbestuur en tal van overige bij het partijgebeuren betrokkenen werden haar vele geschenken overhandigd; o.a. werd de jubilarisse begiftigd met de Thorbecke-penning. Het algemeen secretariaat vierde op 1 november op geheel eigen wijze deze bijzondere gebeurtenis, onder meer door deze markante jubilarisse in het Thorbeckehuis een vocale aubade te brengen.

Ook in dit verslagjaar verscheen weer een aflevering van het Jaarboek. Naast de reeds bestaande hoofdstukken werd thans mede aandacht geschonken aan de in dat jaar verkozen leden van het Europese Parlement, de door het hoofdbestuur vastgestelde model-reglementen voor afdelingen, ondercentrales en kamercentrales alsmede aan de tot dan toe uitsluitend aan secretarissen van afdelingen en centrales toegezonden handleiding voor de ledenadministratie. Tevens werden verbeteringen aangebracht in het overzicht van afdelingen en centrales, waarbij de ondercentrales - voorzien van codering - in alfabetische volgorde werden opgenomen onder het hoofdstuk "secretarissen ondercentrales". Ten slotte werd het reglement van de Vereniging van Staten- en Raadsleden vervangen door de aanvaarde eerste statuten van deze vereniging. Aangezien eerst op 17 november de verschillende reglementen op de kandidaatstelling door de partij werden aanvaard, was het niet mogelijk deze in het Jaarboek '79/'80 op te nemen.

De werkzaamheden van het algemeen secretariaat werden, wat omvang en intensiteit betreft, ook in 1979 weer aanzienlijk uitgebreid. Dit vond o.a. zijn weerspiegeling in de aantallen fotocopies die moesten worden gemaakt. Was dit aantal in 1976 - 53.992, in 1977 - 52.452 en in 1978 - 62.100, in 1979 werd een record bereikt van 105.905.

Voorts werden 7927 poststukken (excl. mutatieformulieren, folders e.d.) ingeschreven, terwijl 3165 brieven (excl. aantallen convocaten e.d.) werden verstuurd. Veel brieven werden doorgezonden naar de Tweede-Kamerfractie, aangezien de inhoud daarvan een zodanig politiek karakter had, dat deze correspondentie uitsluitend door die fractie kon worden beantwoord. De reeds bestaande samenwerking met het secretariaat van de Tweede-Kamerfractie werd daarbij nog verder uitgebouwd, waarbij het algemeen secretariaat veel steun ondervond van de heer drs. J.C.H. Schönau die in 1979 speciaal werd belast met het coördineren van deze werkzaamheden.

Hoewel de politieke situatie voor de VVD in het verslagjaar niet zo rooskleurig was als velen wellicht gehoopt of verwacht hadden, was het toch mogelijk een goed geslaagde "tientjes-actie" te houden.

Door 28.955 leden werd tezamen een bedrag van f.424.749.80 opgebracht. Per lid gemiddeld f.14.67!

Voor samenstelling en taakverdeling van het algemeen secretariaat wordt verwezen naar het Jaarboek '79/'80, blzz. 18 en 19.

9. Partijraad.

In 1979 werd een drietal vergaderingen van de partijraad georganiseerd.

De partijraad van 27 januari te Zwolle stond in het teken van de internationale politiek, met als inleiders de minister van Buitenlandse Zaken dr.C.A.van der Klaauw over het thema "Nederland, Europa en de wereld", en dr.H.J.Witteveen, directeur van het IMF, oud-minister van Financiën, over het thema "De positie van het Internationale Monetaire Fonds met betrekking tot de ontwikkelingslanden".

De opkomst was bijzonder groot. Uitvoerig werd gediscussieerd over de in stellingen vervatte belangrijkste punten uit deze inleidingen.

Voorts ging de voorzitter in zijn openingsrede o.a. in op de Europese verkiezingen, in het bijzonder met betrekking tot de situatie binnen de Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap (ELD), en op de problematiek rond een wettelijke regeling van het abortusvraagstuk. De voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, mr.J.G.Rietkerk, riep in de slotrede van deze vergadering de aanwezigen op zich met groot enthousiasme in te zetten voor de Europese verkiezingen om het daardoor mogelijk te maken een basis te leggen voor een verenigd democratisch Europa "waarin de stem van de burgers steeds duidelijker zal gaan doorklinken".

(Voor een uitgebreid verslag van deze vergadering wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1204 van 9 februari blzz. 14 en 15.)

Anders dan te Zwolle werd de partijraad van 16 juni te Den Bosch, die in het teken van het jeugd- en jongerenbeleid stond, slecht bezocht.

Als inzet tot de discussie dienden twee nota's, opgesteld door leden van de Tweede-Kamerfractie, één met als titel "Jeugd en Jongeren", toegelicht door mevrouw J.H.Vrijlandt-Krijnen, en de andere met als titel "Jeugdwerkloosheid, wat doen wij er aan?", toegelicht door de heer J.D.de Voogd, tevens schrijver van dit laatste stuk.

De belangrijkste conclusie van deze partijraad was dat het belang van het onderkennen van de problematiek met zich zou moeten brengen dat de partij in de toekomst hoge prioriteit diende te geven aan de bestudering van de daaraan verbonden vraagstukken, met daarbij dat de partij ook veel meer dan voorheen het geval was het houden van discussies over dit onderwerp diende te activeren.

De voorzitter van de partij, mr.F.Korthals Altes, keek in zijn openingstoespraak terug op de Europese verkiezingen. De essentie van zijn betoog was dat de uitslag van de verkiezingen in Europees verband had aangetoond dat voor alle landen gestreefd diende te worden naar invoering van een gelijk kiesstelsel, vooral als gelet werd op het desastreuze resultaat voor de Engelse liberalen, die als gevolg van het districtenstelsel niet één zetel in het Europese Parlement behaalden, terwijl hun percentage bij een evenredig kiesstelsel zeker goed zou zijn geweest voor 11 zetels.

De voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, mr. J. G. Rietkerk, ging in zijn slotwoord in op het alternatieve plan dat oppositieleider Den Uyl had ingediend met betrekking tot het oplossen van de huidige economische problemen. Daarbij stelde de heer Rietkerk de vraag hoe een economie volgens Den Uyl in tien jaren zou moeten groeien met 35% zonder dat in dit plan met enige stijging van het energieverbruik rekening werd gehouden.

(Voor een verslag wordt verder verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1213 van 29 juni blzz. 12 en 13.)

Op 22 september werd te Utrecht de jaarlijkse partijraadsvergadering gehouden, ter bespreking van de politieke toestand naar aanleiding van Troonrede en Miljoenennota.

's Morgens werd echter een inleiding gehouden door mr. W. J. Geertsema over het inmiddels verschenen ontwerp voor een nieuwe beginselverklaring. De belangrijkste punten van zijn betoog zijn terug te vinden in het interview dat de heer V. Hafkamp met de heer Geertsema had en dat gepubliceerd werd in Vrijheid en Democratie nr. 1217 van 28 september blz. 13.

Tevens wees de partijraad die morgen de 21 leden van de VVD-delegatie naar het congres van de ELD aan, een congres dat gehouden zou worden op 15 en 16 februari 1980 te Parijs (zie voor de samenstelling van de delegatie paragraaf 21). Hieraan voorafgaand gaf mr. dr. C. Berkhouwer namens de VVD-leden van de Liberaal-Democratische fractie van het Europese Parlement een beschouwing over de eerste maanden van dit nieuw gekozen parlement.

De voorzitter van de partij, mr. F. Korthals Altes, had 's morgens in zijn openingsrede reeds aangegeven dat wellicht over materiële zaken zou worden gesproken, maar zo stelde hij: "Het gaat daarbij niet om de materiële zaken zelf doch om de mensen die er achter staan; koopkracht betekent ook ontplooiingsmogelijkheden en het is wel degelijk in overeenstemming met de liberale mensbeschouwing wanneer we over sociaal-economische problemen spreken."

's Middags evenwel werd niet uitsluitend over materiële zaken gesproken omdat nadrukkelijk werd gewezen op de vele resultaten die het kabinet op het gebied van natuur en milieu had bereikt.

Toch kon de spreker van die middag, mr. J. G. Rietkerk, de politieke leider van de partij, niet anders doen dan in belangrijke mate wél over die materiële zaken spreken, met daarbij de mens achter de cijfers. Zijn betoog werd vooral gekenmerkt door het feit dat hij juist, sprekend over Troonrede en Miljoenennota, essentieel vond dat bij het benaderen van de problemen van de tijd moest worden uitgegaan van de liberale visie.

Daarmee sloeg hij een brug naar, zoals hij stelde, "de herijking" van het beginselprogramma dat juist die morgen bij de bespreking centraal had gestaan. Voorts zag hij als de vier belangrijkste knelpunten voor dat moment en voor de toekomst: 1) een te sterke stijging van de collectieve lasten; 2) te weinig rendement voor ondernemingen; 3) een te groot aantal niet-actieven en 4) een onvoldoende aanpassing van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. "Grote problemen maar", zoals hij stelde, "niet onoplosbaar als wij erin slagen het gezonde evenwicht op elk van deze terreinen te herstellen."

Toch was de heer Rietkerk en met hem vele aanwezigen van oordeel dat bepaalde aspecten in de begroting voor 1980 bepaald

veel zorgen baarden als het ging om de wijze waarop het kabinet meende deze problemen te moeten oplossen.

In dit licht werd ook een motie over de aftrekbaarheid van hypotheekrente aanvaard.

De tekst van deze met de grootst mogelijke meerderheid aanvaarde motie luidde:

"De partijraad van de VVD, in vergadering bijeen op 22 september 1979 in het Jaarbeurs Congrescentrum te Utrecht,

- gehoord de toelichting op de Troonrede en de Miljoenennota door de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie van de VVD,

- gelet op de grote ongerustheid die in het land heerst en de toenemende onzekerheid die voor velen is ontstaan ten aanzien van de fiscale aftrekbaarheid van betaalde rente ter financiering van de eigen woning,

spreekt zich uit dat elke inbreuk op de huidige vorm van deze fiscale aftrek onaanvaardbaar wordt geacht, en gaat over tot de orde van de dag." (zie Vrijheid en Democratie nr. 1219 van 26 oktober 1979 blz. 17).

Los van het feit dat deze drie openbare partijraadsvergaderingen ook door niet-partijraadsleden werden bezocht, was de aanwezigheidsgraad van de partijraadsleden zelf nogal wisselend.

In januari waren 75 van de 189 leden aanwezig, of wel 39,68%;

in juni waren dit 73 van de 192 leden, of wel 38,02%;

in september waren dit 119 van de 192 leden, of wel 61,98%.

10. 32ste jaarlijkse algemene vergadering (52ste algemene vergadering).

Op vrijdag 20 en zaterdag 21 april werd te Breda de jaarlijkse algemene vergadering gehouden. 346 van de 601 afdelingen waren op deze vergadering vertegenwoordigd, een percentage van 57,57.

Op de vrijdagavond hielden de voorzitter van de partij, mr.F.Korthals Altes, en de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, mr.J.G.Rietkerk, de gebruikelijke redevoeringen. (Voor een samenvatting daarvan wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1209 van 4 mei blzz. 10 en 11.)

Aangezien het verslagjaar vooral in het teken van de Europese verkiezingen stond, was de Belgische liberale voorman Willy de Clercq, voorzitter van de Vlaamse zusterpartij van de VVD, de Partij voor Vrijheid en Vooruitgang (PVV), tevens een van de vice-voorzitters van de Federatie van Liberale en Democratische partijen van de Europese Gemeenschap (ELD), uitgenodigd om de algemene vergadering toe te spreken. En dat deed hij dan ook op een geheel eigen en wellicht voor menig toehoorder on-Nederlandse wijze, al zullen vele VVD'ers uit het zuiden zich duidelijk in hem hebben herkend. Daarmee werd de avondvergadering vooral de vergadering met Willy de Clercq, die zijn blauw-witte eekhoorns (de mascotte van de PVV) uit de hemel liet vallen en deze diertjes als volgt omschreef, daarmee de liberalen mogelijk een spiegel voorhoudend: "Een levendig en kwiek diertje dat zich nimmer laat verschalken, en spaarzaam is met het oog op moeilijker tijden, dat harde noten kan kraken en dat met sprongen vooruit gaat." (Voor een verslag van dit gedeelte van de vergadering wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1209 van 4 mei blz. 13.)

Voorts werd het woord gevoerd door de heer F.H.de Grave, voorzitter van de JOVD.

Welkom werden geheten de heren mr.J.L.Janssen van Raay en mr.R.E.J.M.van den Toorn, als resp. vice-voorzitter en bestuurslid het CDA vertegenwoordigend, de heer E.F.Maas, bestuurslid van D'66, het bestuur van de JOVD, de heer drs.F.A.Wijsenbeek, secretaris-generaal van de Federatie van Liberale en Democratische Partijen van de Europese Gemeenschap, de ere-leden mr.W.J.Geertsema en mr.H.van Riel, de heer H.Wiegel, vice-minister-president, en de bewindslieden mevrouw mr.E.Veder-Smit en de heren drs.G.M.V.van Aardenne, dr.W.F.van Eekelen, dr.L.Ginjaar, dr.C.A.van der Klaauw, mr.H.E.Koning, dr.A.Pais, ir.D.S.Tuijnman en G.C.Wallis de Vries.

Een telegram van trouw en aanhankelijkheid jegens H.M.de Koningin en Haar Huis werd verzonden.

Tevens werd een telegram gezonden aan de Engelse liberalen die in één maand tweemaal strijd moesten leveren. Op 3 mei voor hun nationale parlement en op 7 mei voor de Europese verkiezingen. De inhoud van het telegram luidde: "More than six hundred liberals present at the annual convention of the dutch liberal party send their very best wishes for a successful election."

Voorts stond deze avond in het teken van het verwelkomen van de 600ste afdeling van de VVD. Nijeveen in Drenthe zorgde ervoor dat de partij deze mijlpaal eind 1978 bereikte. Aan de delegatie van deze afdeling, de heren Bouwknegt en Pleite, werd een groot VVD-tafeldoek overhandigd.

Afscheid werd genomen van de leden van het hoofdbestuur: mr.A.E.d'Angremont (kamercentrale Zeeland), G.K.J.M.Hamm (kamercentrale Amsterdam), ing.J.A.van der Linde (kamercentrale Drenthe), F.J.de Vries (kamercentrale Friesland), mevrouw H.H.Olthof-Kuiper (kamercentrale Utrecht) en drs.J.A.Dortland (kamercentrale Rotterdam).

Begroet werden de nieuwe leden van het hoofdbestuur: R.T.Henkemans (kamercentrale Zeeland), dr.J.Stork (kamercentrale Amsterdam), drs.W.K.Hoekzema (kamercentrale Drenthe), P.G.Mulder (kamercentrale Friesland), mr.J.de Monchy (kamercentrale Rotterdam), drs.P.F.Regnault (kamercentrale Leiden) in de plaats van mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh, dr.L.Smeets (kamercentrale Gelderland-rijkskieskring Arnhem) in de plaats van drs.H.Toxopeus, en P.M.H.Crombag (kamercentrale Limburg) in de plaats van J.Combée.
(Zie verder voor wijzigingen in dagelijks bestuur c.q. hoofdbestuur tijdens het verslagjaar paragraaf 7.)

Op de vrijdagmiddag was het huishoudelijke gedeelte van de vergadering begonnen.

Goedgekeurd werden:

- 1e. het jaarverslag over 1978 (31ste jaarverslag) (ingevolge art. 18.3 van de statuten).
- 2e. de rekening en verantwoording en het jaarverslag van de penningmeester (ingevolge art. 18.3 van de statuten).
Zijn beleid werd goedgekeurd middels het verslag van de commissie ter voorlichting van de algemene vergadering over de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1978.

Vervolgens wees de vergadering opnieuw de heren ir.A.N.Neumann te Wassenaar en ir.A.Stikker te Laren (Gld.) aan als leden van de commissie ter voorlichting van de algemene vergadering over de rekening en verantwoording van de penningmeester over het jaar 1979, en voegde in de plaats van de heer mr.J.G.A. baron Sirtema van Grovestins te Bloemendaal als nieuw lid aan deze commissie toe de heer E.L.van den Bergh te Bilthoven, met als plaatsvervangende leden de heren mr.J.G.A. baron Sirtema van Grovestins te Bloemendaal en L.H.Wurfbain te Amsterdam.

In verband met het feit dat het plaatsvervangend lid van de commissie van Beroep, de heer mr.C.H.F.Polak te Oegstgeest, op 2 september de 70-jarige leeftijd zou bereiken en dientengevolge (art. 54.6 onder 4 huishoudelijk reglement) zou moeten aftreden, werd mevrouw mr.A.Nieuwenhuis-Nagtglas Boot te Haren (Gr.) door de voorzitter benoemd verklaard (art. 73 huishoudelijk reglement), daar andere kandidaten ontbraken.

Aangezien de jaarlijkse algemene vergadering 1978 nog geen beslissing had genomen over de verdeling van de contributieafdracht, moest deze algemene vergadering thans hierover een uitspraak doen. Na ampele discussie werd het voorstel van het hoofdbestuur met het amendement van de kamercentrale Groningen aanvaard, dat in elk geval iedere ondercentrale kan rekenen op een minimum-bedrag van f.750.- per jaar, zodat met terugwerkende kracht tot 1 januari f.14.50 per lid, uitgezonderd aspirant- en gezinsleden, voor het partij-orgaan Vrijheid en Democratie bestemd werd en dat van het resterende bedrag het hoofdbestuur 44% zal ontvangen (was ook 44%), de kamercentrales 13% zullen ontvangen (was 14%), de ondercentrales 4% (was nihil)

en de afdelingen 39% (was 42%). Deze laatsten ontvangen tevens het saldo van hetgeen hun leden meer of minder zullen hebben betaald dan de minimum-contributie.

Onder verwijzing naar het overzicht in Vrijheid en Democratie nr. 1209 van 4 mei, blz. 19, waren voorts de volgende door de vergadering genomen besluiten bijzonder belangrijk:

- Aanvaard werd het voorstel van het hoofdbestuur om de rechtstreeks gekozen VVD-leden van het Europese Parlement als lid tot de partijraad toe te laten (categorie 50.1 onder 3 h.r.).
- Aanvaard werd het voorstel van de kamercentrale Gelderland met het amendement van de afdeling Amsterdam om ten minste éénmaal per jaar een algemene vergadering te beleggen, waarop uitsluitend over politieke onderwerpen zal worden gesproken.
- Aanvaard werd het voorstel van de kamercentrale Dordrecht met het amendement van de afdeling Roosendaal om de huidige openbare besluitenlijst van de algemene vergadering uit te breiden met de vragen aan het hoofdbestuur, de Kamerleden (en de VVD-leden in het Europese Parlement) en de daarop gegeven antwoorden. Een verslag van deze vragen en antwoorden wordt, nadat de bandopnamen van de vergadering zijn uitgewerkt, aan de besturen van afdelingen en centrales toegezonden, maar wordt niet geplaatst op de agenda voor de volgende algemene vergadering. (Genoemd verslag is als bijlage II aan dit jaarverslag toegevoegd.)

Voorts werden bij de bespreking van het beleid van het hoofdbestuur en bij de rondvraag door de voorzitter o.a. de volgende toezeggingen gedaan:

- De intentie van de motie van de afdeling 's-Gravenhage over het optimaal functioneren van de landelijke partijcommissies wordt door het hoofdbestuur overgenomen in die zin, dat bevorderd dient te worden dat de commissies hun jaarlijkse verslaggeving uitbreiden en dat de commissies tevens regelmatig de stand van hun werkzaamheden bekend maken.
- Naar aanleiding van de motie-Delft over "propaganda" zal met de opstellers van het rapport-Dordrecht zo spoedig mogelijk van gedachten worden gewisseld.

Bij het beleid van het hoofdbestuur werd uitvoerig gediscussieerd over de door het hoofdbestuur uitgebrachte nota "Tussentijds" (bijlage van Vrijheid en Democratie nr. 1208 van 13 april). Door verwerping van een motie-Amsterdam, waarin het hoofdbestuur werd opgedragen al het mogelijke te doen om een diepgaande discussie in de partij te doen plaatsvinden over samenwerking met andere partijen in de volgende kabinetsperiode, sprak de vergadering uit dat deze discussie zou moeten worden gehouden op basis van de door het hoofdbestuur in "Tussentijds" neergelegde grondslagen.

Op de zaterdagmorgen gaf mr. W.J. Geertsema als voorzitter van de commissie tot Herziening van het Beginselprogramma en het Liberaal Manifest een eerste visie op de voorlopige ideeën met betrekking tot een nieuw beginselprogramma. Kern van zijn betoog was, dat getracht diende te worden een hedendaagse vertaling te geven van de liberale beginselen en daarbij niet te proberen in het Liberaal Manifest "nu aanhang van de linkerkant te krijgen" of "proberen.....aan de rechterkant te krijgen".

Vervolgens sprak mr. dr. C. Berkhouwer die morgen over de naderende Europese verkiezingen. De slotsom van zijn toespraak was dat

"de Nederlandse liberalen niet zeggen: Europa zal socialistisch zijn of zal niet zijn; wij zeggen niet liberaal, maar Europa is en blijft voor ons een liberaal ideaal."

Zaterdagmiddag werd voorts het beleid van de redactie van Vrijheid en Democratie besproken. Zowel de hoofdredacteur, de heer V.G.A.M.Hafkamp, als de ondervoorzitter drs.H.Toxopeus, voorzitter van de stichting "Vrijheid en Democratie", voerden het woord. Zoals de hoofdredacteur opmerkte, deed zich het bijzondere feit voor dat bij dit agendapunt voor het eerst een motie ter tafel lag en wel van de afdeling 's-Gravenhage. De motie werd aanvaard. In de motie werd gevraagd de inhoud van het blad meer af te stemmen op het begrip "volkspartij" en daarbij een zodanige vormgeving te kiezen dat door bijvoorbeeld indeling, tussenkoppen en lettertype het blad voor meer mensen dan alleen kaderleden leesbaar zal zijn. Voorts werd toegezegd dat ook aan regionale bijeenkomsten van tijd tot tijd meer aandacht zou worden gegeven.

Tegen het einde van de algemene vergadering kreeg eerst de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie, mevrouw H.V.van Someren-Downer, het woord. Haar betoog spitste zich toe op tolerantie - intolerantie. Daarbij constateerde zij dat het mode is om tolerant te zijn, maar dat achter die modieuze tolerantie een intolerantie schuilgaat die weliswaar minder zichtbaar is dan de vroegere officiële verdraagzaamheid, maar daarom des te gevaarlijker. "De term maatschappelijk onaanvaardbaar houdt een nieuwe tirannie in." Volgens mevrouw Van Someren vraagt het heel wat morele moed om met een eigen standpunt te komen dat niet in de mode is. (Zie voorts Vrijheid en Democratie nr. 1209 van 4 mei blz. 12.)

Tot slot kreeg het "VVD-lid Wiegel uit Amerongen", zoals hij zichzelf noemde, het woord, want "Oud zou zich in zijn graf hebben omgedraaid als hij zou weten dat een minister op een VVD-congres het woord zou voeren." Hij wees erop dat thans koers gehouden diende te worden met daarbij "alle hens aan dek". Dat zou nodig zijn, want zwaar weer was op komst. Maar een liberaal weet ook in tijden dat het minder goed gaat te inspireren. Het gaat er niet allereerst om verkiezingen te winnen, maar om wat voor samenleving aan "onze kinderen" zal worden achtergelaten.

11. Buitengewone algemene vergadering (53ste algemene vergadering).

Op zaterdag 17 november werd een buitengewone algemene vergadering gehouden in het RAI-Congrescentrum te Amsterdam, voornamelijk ter bespreking en vaststelling van de reglementen op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer, de Tweede Kamer, provinciale staten en gemeenteraden. 304 van de 604 afdelingen (50,33%) waren op deze vergadering vertegenwoordigd.

De commissie tot Herziening van Statuten en Reglementen (voor de samenstelling en de werkzaamheden van deze commissie wordt verwezen naar paragraaf 14) had een viertal ontwerpen opgesteld, die als bijlage werden gepubliceerd in Vrijheid en Democratie nr. 1216 van 14 september. In de aanvulling op de beschrijvingsbrief (bijlage van Vrijheid en Democratie nr. 1219 van 26 oktober) werden 62 amendementen met betrekking tot deze ontwerpen gepubliceerd.

De voorzitter, mr. F. Korthals Altes, gaf in zijn openingswoord aan dat de vergadering bijzonder belangrijk was omdat het hier immers ging om, zoals hij stelde, "de verkeersregels binnen de eigen partijdemocratie".

In grote lijnen volgde de vergadering de voorstellen van de commissie.

Een zeer fundamentele discussie vond plaats met betrekking tot de uitsluiting van deelneming aan de voorbereiding van de kandidaatstelling, geregeld in art. 33.1 van de statuten. Het amendement van de afdeling Utrecht dat pleitte voor schrapping in alle artikelen - dus allereerst in art. 33.1 van de statuten - van de uitsluiting ten aanzien van "hun echtgenoot of hun bloedverwanten in de rechte lijn tot en met de tweede graad", werd met ruime meerderheid aanvaard. Voortaan zijn alleen de kandidaten zelf uitgesloten. In het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de Eerste Kamer werd echter nog opgenomen dat ook de zittende leden die niet aan de beurt van aftreden zijn van de kandidaatstelling zijn uitgesloten. De principiële discussie had duidelijk tot achtergrond dat o.a. in een tijd dat andere samenlevingsvormen dan uitsluitend het wettige huwelijk steeds meer terrein winnen, het niet juist zou zijn wettige echtgenoten bij de kandidaatstellingsprocedure uit te sluiten. De voorzitter merkte bij dit punt op: "De statuten zijn gewijzigd, we gaan vooruit." Immers, in 1977 werd deze zienswijze nog niet door de algemene vergadering gedeeld. Voorts werd een principiële discussie gevoerd ten aanzien van het reglement op de kandidaatstelling voor leden van de gemeenteraden, en wel of bij het bepalen van de uitsluiting (en dan met betrekking tot de kandidaten zelf) verschil diende te worden gemaakt tussen grote en kleine afdelingen. De vergadering wenste dat onderscheid echter niet te maken. Ook bij de kleine afdelingen blijven de kandidaten uitgesloten van deelneming.

De vergadering droeg de eindredactie van de verschillende reglementen op aan de commissie zelf, daarbij vaststellend dat die eindredactie in overeenstemming diende te zijn met de strekking van de aanvaarde amendementen.

Naast de behandeling van deze ontwerp-reglementen was 's morgens een deel van de vergadering gewijd aan de benoeming van twee leden van het dagelijks bestuur, zoals reeds vermeld in paragraaf 7.

Een bijzonderheid daarbij was dat voor het eerst in vele jaren een van de benoemingen tot stand kwam door middel van een stemming over verschillende kandidaten.

Het betrof hier de benoeming van een secretaris voor de voorlichting. De heer J.P.van der Meulen te Leiderdorp werd bij eerste stemming verkozen met een meerderheid van 1147 van de 1477 uitgebrachte geldige stemmen. Van de overige kandidaten verkreeg de heer R.T.Henkemans te Wemeldinge 254 stemmen en de heer H.W.Dalenoord te Oldenzaal 70 stemmen. De partijvoorzitter, mr.F.Korthals Altes, merkte daarbij op: "Dat er verschillend wordt geoordeeld over bepaalde kandidaten kan alleen maar een teken zijn van een gezond partijleven." De heer J.Kamminga te Groningen werd bij acclamatie tot ondervoorzitter benoemd. Voor deze vacature waren geen andere kandidaten gesteld.

Aan het slot van de vergadering ging de partijvoorzitter nog in op de problematiek rond de deelname van een Zuid-Afrikaanse ploeg aan de Olympische Spelen voor gehandicapten te Arnhem, daarbij een lans brekend voor die deelname omdat de gehandicapten-sport in Zuid-Afrika op multiraciale basis samenwerkt. "De meest valide Zuid-Afrikanen zijn degenen die minder valide worden genoemd en de meerderheid van de Tweede Kamer is hun handicap." Voor een verslag van deze buitengewone algemene vergadering wordt verder verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1221 van 23 november blz. 17.

12. Commissie van Beroep (art. 32 statuten).

Zoals in paragraaf 10 reeds werd vermeld, kwam in de samenstelling van deze commissie een wijziging door het aftreden als plaatsvervangend lid van mr.C.H.F.Polak te Oegstgeest wegens diens bereiken van de 70-jarige leeftijd. Hij werd als zodanig opgevolgd door mevrouw mr.A.Nieuwenhuis-Nagtglas Boot te Haren (Gr.).

De commissie kwam in het verslagjaar tweemaal bijeen, en wel op 23 april en 16 mei, in beide gevallen in verband met de ontzetting uit het lidmaatschap van twee leden van de afdeling Loosdrecht door een besluit van de ledenvergadering van deze afdeling.

De commissie sprak uit dat, op grond van het feit dat in de ledenvergadering het besluit daartoe op onjuiste wijze tot stand was gekomen, de beide ontzettingen uit het lidmaatschap ongedaan dienden te worden gemaakt.

13. Commissies van advies (art. 60 h.r.).

Zoals in het jaarverslag over 1978 reeds werd vermeld, konden de in dat jaar nieuw ingestelde commissies Binnenlandse Zaken en Mediabeleid nog niet met hun werkzaamheden beginnen omdat voor deze commissies nog geen leden waren benoemd.

Gedurende dit verslagjaar benoemde het hoofdbestuur de leden van de commissies, waarbij tevens de commissie Binnenlandse Zaken werd ondergebracht in een nieuw gevormde groep Juridische/Binnenlandse Zaken, terwijl de commissie Mediabeleid deel ging uitmaken van de Groep Welzijn.

Voorts verdient nog vermelding dat de Landelijke Middenstandscommissie thans commissie voor het Midden- en Kleinbedrijf is geheten.

Aan het eind van het verslagjaar telden de commissies van advies (excl. LPC en LCV) gezamenlijk 260 leden, de adviserende leden daarbij niet meegerekend .

(In bijlage I van dit jaarverslag zijn de verslagen van de commissies met betrekking tot hun werkzaamheden over het jaar 1979 opgenomen)

14. Commissie tot Herziening van Statuten en Reglementen.

In de samenstelling van deze commissie, die werd ingesteld bij besluit van de jaarlijkse algemene vergadering 1975, kwam geen wijziging.

Ook in dit verslagjaar zette de commissie haar werkzaamheden voort.

Immers, de verschillende reglementen op de kandidaatstelling voor leden van Eerste Kamer, Tweede Kamer, provinciale staten en gemeenteraden moesten enerzijds worden aangepast aan de door de buitengewone algemene vergadering van 10 december 1977 aanvaarde statuten en het huishoudelijk reglement, anderzijds aan de ontwikkeling in het denken met betrekking tot partijdemocratie.

Bovendien ontwierp de commissie nieuwe statuten voor de Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD.

In een 13-tal vergaderingen kwam de commissie tot het opstellen van ontwerpen voor genoemde reglementen, die door de buitengewone algemene vergadering van 17 november in grote lijnen werden aanvaard. (Verwezen wordt verder naar paragraaf 11.)

De commissie staat nog voor de taak de redactionele eindversie vast te stellen.

Voorts vragen ook nog de reglementen voor de bijzondere groepen ("Organisatie Vrouwen in de VVD" en de Liberale Internationale-Groep Nederland) de aandacht van de commissie.

Er is reden aan te nemen dat de werkzaamheden van deze commissie in 1980 zullen eindigen.

15. Commissie tot Herziening van Beginselprogramma en Liberaal Manifest.

Zoals reeds in het 31ste jaarverslag (blz. 19) werd vermeld, kreeg de commissie allereerst tot taak - vastgelegd in een briefwisseling tussen de voorzitter van de partij, mr.F.Korthals Altes, en de voorzitter van de commissie, mr.W.J.Geertsema, - drie mogelijkheden in beschouwing te nemen:

1. een actualisering van het bestaande beginselprogramma van 1966;
2. een geheel nieuw beginselprogramma te ontwerpen;
3. een beginselprogramma op hoofdpunten te ontwerpen, gevolgd door een algemeen beleidsprogramma.

De commissie adviseerde, na ampele discussie en unaniem, het hoofdbestuur in een brief van 19 maart te kiezen voor de laatste mogelijkheid. Voor de motieven voor dit advies, dat door het hoofdbestuur werd overgenomen, wordt verwezen naar de nota "Tussentijds" blz. 8 (Vrijheid en Democratie nr. 1208 van 13 april).

Ook werd in deze brief een schets gegeven van de ontwerp-Beginselverklaring (voortaan de naam van het programma op hoofdpunten) en van het ontwerp-Liberaal Manifest, zoals het beleidsprogramma werd genoemd. Tevens werd de procedure voor de behandeling van de ontwerpen vastgesteld.

Een buitengewone algemene vergadering ter bespreking van de ontwerpen werd voorzien voor 30 en 31 mei 1980.

De ontwerp-Beginselverklaring kwam gereed in september (Vrijheid en Democratie nr. 1217 van 28 september blz. 15 e.v.), het ontwerp-Liberaal Manifest in december (bijlage van Vrijheid en Democratie nr. 1222 van 18 december).

Zeer veel werk werd door de commissie verzet om deze ontwerpen te concipiëren. In totaal waren in het verslagjaar 27 vergaderingen nodig, 9 om de ontwerp-Beginselverklaring op te stellen, 18 om het ontwerp-Liberaal Manifest inhoud te geven. Daarbij werd tevens gedurende het weekend van 1 en 2 december te Wolfheze aan het definitieve resultaat gewerkt.

De samenstelling van de commissie werd gedurende dit verslagjaar gewijzigd in die zin dat de commissie zelf er behoefte aan had nog enige deskundigen voor bijzondere onderwerpen aan te trekken. Zo werden in alfabetische volgorde door het hoofdbestuur benoemd drs.P.H.Labohm, mevrouw M.J.H.den Ouden-Dekkers en ir.T.Verheul, zodat de commissie bij publikatie van het ontwerp-Liberaal Manifest als volgt was samengesteld:

mr.W.J.Geertsema, voorzitter, J.J.van Aartsen, mevrouw N.A.den Haan-Groen, H.A.M.Hoefnagels, drs.P.H.Labohm, mevrouw M.J.H.den Ouden-Dekkers, J.W.Remkes, mr.H.P.Talsma en ir.T.Verheul, leden.

In een Ten Geleide vertolkte de partijvoorzitter, mr.F.Korthals Altes, de eerste gevoelens van het hoofdbestuur met betrekking tot de "geweldige krachtsinspanning" en de "grote vergaderfrequentie" van de commissie. Het hoofdbestuur heeft zich echter bewust van een oordeel over de inhoud onthouden ten einde vrij baan te geven aan de discussie in de partij.

16. Vrijheid en Democratie.

In dit verslagjaar verschenen 20 nummers van het partij-orgaan. Hoewel het aantal nummers dus gelijk bleef aan dat van het jaar daarvoor nam het totaal-aantal pagina's toe, en wel van 524 in 1978 tot 652 in 1979.

Dit werd in belangrijke mate veroorzaakt door de vele bijlagen en/of extra katerns die het partij-orgaan in 1979 kenmerkten. Zo deden de nota "Tussentijds", de ontwerp-Beginselverklaring, het ontwerp-Liberaal Manifest, de beschrijvingsbrieven voor de jaarlijkse algemene vergadering en de buitengewone algemene vergadering en de aanvullingen op deze beschrijvingsbrieven de nummers aanzienlijk in omvang toenemen.

Vrijheid en Democratie nr. 1208 van 13 april werd evenals in andere jaren voorzien van een omslag voor verkiezingen. Ditmaal ten behoeve van Europese verkiezingen!

De redactieraad vergaderde driemaal en wel op 19 maart, 14 mei en 27 december. Belangrijke onderwerpen van bespreking waren daarbij o.a.:

- het vaststellen van een concept-reglement met betrekking tot de redactieraad;
 - beschouwingen over de recent verschenen nummers;
 - voorstel Gouda om "kringloop-papier" te gebruiken bij de uitgave van Vrijheid en Democratie;
 - nabeschuiving over de jaarlijkse algemene vergadering met betrekking tot de uitvoering van de motie-'s-Gravenhage en
 - de mogelijke nieuwe lay-out van Vrijheid en Democratie.
- Tevens werd in beschouwing genomen de mogelijkheid om meer werkzaamheden in het Thorbeckehuis te doen verrichten, waarbij de redactie ook meer in Den Haag geconcentreerd diende te worden.

De hierboven genoemde motie van de afdeling 's-Gravenhage luidde als volgt:

"De jaarlijkse algemene vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, bijeen te Breda op 21 april 1979, overwegende,

dat voor de beeldvorming van de partij naar buiten en naar binnen toe van het grootste belang is, dat het partij-orgaan Vrijheid en Democratie een interessant en leesbaar blad is waarin wordt nagestreefd:

- een goed evenwicht tussen nieuws en achtergrondinformatie,
 - een goed evenwicht tussen aantrekkelijk uiterlijk en inhoud,
- dat het blad vermeldt, dat het een uitgave is van de VVD en dat het als zodanig - ongeacht de verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur - door leden en buitenstaanders gezien kan worden als het visitekaartje van de partij, dat dit visitekaartje zelfs niet bij benadering oogt als het visitekaartje van de derde partij van het land, noch naar inhoud is afgestemd op een partij, die er terecht trots op is een volkspartij te zijn,
- verzoekt de hoofdredacteur:

1. de inhoud van Vrijheid en Democratie meer af te stemmen op het begrip volkspartij;
2. een zodanige vormgeving kiezen, door bijvoorbeeld
 - indeling
 - tussenkoppen
 - leesbaar lettertype,

dat het blad niet langer slechts geschikt is voor met geduld en doorzettingsvermogen begiftigde kaderleden.

Mede door het aanvaarden van deze motie werd het denken over inhoud en vorm van het blad sterk gestimuleerd.

Daar de ondervoorzitter drs.H.Toxopeus, tevens voorzitter van de stichting "Vrijheid en Democratie", zich genoodzaakt zag tussentijds af te treden (zie paragraaf 11), moest gewacht worden op de nieuwe ondervoorzitter J.Kamminga, eveneens tevens weer voorzitter van de stichting, alvorens een en ander een verdere aanzet tot de ontwikkeling van nieuwe denkbeelden kreeg. Zo was het nog niet mogelijk in het verslagjaar met definitief afgeronde voorstellen te komen. Wel werden nieuwe lay-outs gepresenteerd.

Naast de hierboven genoemde mutatie in de redactieraad moest voorts op eigen verzoek afscheid worden genomen van een der "groten" in de geschiedenis van liberaal schrijvend Nederland in het algemeen en van het partij-orgaan in het bijzonder. De heer A.W.Abspoel, oud-redacteur van Vrijheid en Democratie, stelde in verband met zijn gevorderde leeftijd zijn plaats in de redactieraad ter beschikking. Aan deze tweede fase in zijn leven vol toewijding aan de liberale zaak kwam daarmee een einde. Wel zegde de heer Abspoel toe dat hij, voor zoveel in zijn vermogen lag, nog artikelen zou blijven schrijven over het grootse liberale verleden.

Ook in dit verslagjaar stond Vrijheid en Democratie in de belangstelling van de pers, waarbij de hoofdartikelen - volgens de formule van 1978 steeds geschreven door één der fractievoorzitters of door de partijvoorzitter - meermalen werden aangehaald.

Helaas kon ook worden vastgesteld dat nog altijd veel leden wellicht de eerste bladzijden lezen, maar de overige overslaan.

17. Organisatie, propaganda en voorlichting.

I. Landelijke Propaganda Commissie.

De Landelijke Propaganda Commissie kwam in het verslagjaar negen maal bijeen, en wel op 1 februari, 21 februari, 14 maart, 11 april, 9 mei, 13 juni, 12 september, 10 oktober en 21 november.

Gedurende dit jaar werden 8 leden van de LPC - bij een ledental van 21 - door nieuwe vervangen, hetgeen neerkomt op bijna één per vergadering.

In de loop van het verslagjaar werden drie werkgroepen ingesteld, te weten: werkgroep competentiebepaling, werkgroep attractie D'66 en werkgroep ledenwerving.

De Nieuwe Kiezers Werkgroep presenteerde in de vergadering van 13 juni haar rapport: "72 manjaren voor de VVD".

Speciale gast in de vergadering van 14 maart was de voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, mr.J.G.Rietkerk.

Tijdens de vergadering van 9 mei werden opnamen gemaakt door een camera-ploeg van het VPRO-televisie-programma "Hollands Spoor".

In de vergadering van 21 november nam mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh afscheid als voorzitter in verband met haar benoeming tot lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Haar werd lof toegezwaaid door haar opvolger, de heer J.P.van der Meulen.

II. Landelijke Propagandadag.

Evenals in de twee voorgaande jaren werd in 1979 een Landelijke Propagandadag georganiseerd, dit keer op 31 maart in het kader van de Europese verkiezingen en wederom in het RAI-Congrescentrum te Amsterdam.

Hierbij dient vermeld te worden dat de kamercentrale Utrecht een belangrijk aandeel had in de organisatie van deze dag.

Ongeveer 600 propagandisten en/of secretarissen van afdelingen en centrales werden toegesproken door campagneleider mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh en haar Engelse collega Tom Dale. Vervolgens werd een inleiding gehouden door de heren De Lange en Niermeier over respectievelijk reclame en public relations. 's Middags was het woord aan de lijsttrekker van de VVD bij de Europese verkiezingen, mr.dr.C.Berkhouwer. Een "sandwich-man" verzamelde vragen uit de zaal, die door een forum van deskundigen werden beantwoord. Films over het nieuwe Europa werden vertoond, terwijl Cabaret Libertijn voor het amusement zorgde.

Na de slottoespraak van partijvoorzitter mr.F.Korthals Altes keerde men, voorzien van de gebruikelijke tas met promotie-materiaal, huiswaarts.

III. Werkgroep Europese Verkiezingen.

De werkgroep Europese Verkiezingen vergaderde nog éénmaal - op 12 februari - ter voorbereiding van de campagne.

IV. Campagne Europese verkiezingen.

De organisatie van deze campagne, die voor Nederland resulteerde in verkiezing op 7 juni, werd opgezet door campagneleider mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh, één van de fractievoorzitters in de Tweede Kamer, het Reclame-Adviesbureau Sigma-10 en de adjunct-secretaris voor organisatie en propaganda.

Reeds in 1978 werden hiervoor de eerste besprekingen gevoerd. Gedurende het verslagjaar werd tevens regelmatig overleg gepleegd in Europees verband, en wel in vergaderingen op 11 januari te Amsterdam en op 5 maart te Brussel, gevolgd door een evaluatie te Luxemburg op 9 juli.

In dit verband werden een gezamenlijk verkiezingsprogramma, met een verkorte versie daarvan, een ELD/LDE-poster en enig strooimateriaal door alle in de Federatie verbonden partijen nagenoeg identiek uitgegeven.

Wederom werd gebruik gemaakt van de Publex/Van Puffelen-aanplakplaatsen in het land. In totaal waren dit er 5.337 (in 1978 + 3.700).

De huis-aan-huis-krant werd door 210 afdelingen besteld in een gezamenlijke oplaag van 1.069.780 exemplaren.

Voorts werd een nieuw VVD/ELD-affiche ontworpen, terwijl de slogan "Liberaal VVD, gewoon jezelf kunnen zijn" als motto voor de verkiezingen werd gekozen.

Tien spandoeken met deze tekst werden aangemaakt om te worden gebruikt bij plaatselijke en landelijke bijeenkomsten.

Vooraf ten behoeve van de sprekers in den lande werden gedurende de campagne op 29 maart, 15 mei en 22 mei speciale krantjes onder de naam "Impuls" uitgegeven, steeds in een oplaag van 2.500 exemplaren.

Op 29 maart ontvingen alle afdelingspropagandisten de nieuwe campagnebrief, een notitie voor nieuwe afdelingspropagandisten, alsmede een handleiding voor de organisatie van bijeenkomsten met topsprekers.

Buiten verkiezingstijd verscheen nog de Handleiding Organisatie Deelcongres.

Op 7 april werd "intern propagandistisch" op opvallende wijze deelgenomen aan het ELD/LDE-congres te Luxemburg, waar de VVD-stand de grote trekpleister was,

Op 18 en 19 mei werd in samenwerking met de kamercentrale Limburg een demonstratief Euro-congres georganiseerd te Maastricht waar naast mr.J.G.Rietkerk, mr.dr.C.Berkhouwer en mr.F.Korthals Altes het woord werd gevoerd door Gaston Thorn, Willy de Clercq en Frau M.von Alemann.

Twee dubbeldekkerbussen, bemand door prominente VVD'ers, reden gedurende de laatste weken van de campagne door Brabant en Limburg, terwijl tevens een toernee langs middelbare scholen in forensengemeenten werd georganiseerd, waarvoor de Kamerleden Nijpels en Hermans zich inzetten.

Gedurende de maand mei werden, verspreid over het gehele land, 5 bijeenkomsten met prominente sprekers georganiseerd, op 1 juni te Eindhoven afgesloten door een grote manifestatie, met als sprekers de eerst-geplaatsten op de lijst. Ook de Engelse campagneleider Tom Dale voerde hier het woord.

Een single met de nieuwe VVD-tune werd uitgebracht.

Een op uitgebreide doelgroepen en media-onderzoek gebaseerde advertentie-campagne werd opgezet.

Geadverteerd werd in maand- en weekbladen die uitkwamen in de week van 22 - 28 april (week 17), 6 - 12 mei (week 19), 13 - 19 mei (week 20), 20 - 26 mei (week 21) en 27 mei - 2 juni (week 22).

In de regionale en landelijke dagbladen werd geadverteerd op 6 en 7 juni. Overdrukken van de advertenties bewezen als leaflet goede diensten.

Buiten verkiezingstijd werd op vrijdag 28 december ruimte in de media gereserveerd ten behoeve van een advertentie met betrekking tot kabel-televisie en de Paralympics.

V. Promotie- en voorlichtingsmateriaal.

Gedurende de Europese verkiezingscampagne was wederom het magazijn aan de Goudriaankade de plaats waar alle "hulpmaterialen" voor de propaganda door de afdelingen konden worden besteld.

's Ochtends en 's avonds werd er ingepakt en verzonden (per bodediensten); tussen 14.00 - 16.30 uur konden de afdelingspropagandisten rechtstreeks materiaal afhalen.

Er zijn 529 bestelformulieren verwerkt met een totaal besteld bedrag van f 111.473,50.

Van deze 529 bestellingen werden er 397 per bodedienst verzonden, met een totaal gewicht van 15.320 kg.

Vervolgens een overzicht van de bestelde materialen, uitgesplitst naar soorten en maten:

Jaarboek	160
Door vrijheid verbonden	400
Partijprogramma 1978/1982	2.450
18+ Nu naar de stembus	600
VVD Uw partij	5.450
Liberalen en Europa	7.430
Verkort ELD programma	172.600
ELD Verkiezingsprogramma	8.170
10 Sterke punten	1.000.000
Nota tussentijds	15.200
VVD Magazine 1208	15.100
De vrouw en de VVD	12.250
VVD en onderwijs	8.500
VVD en auto	9.250
VVD en milieu	12.000
VVD en welzijn	7.750
VVD en midden- en kleinbedrijf	9.000
Aanmeldingskaarten	18.600
Ballonnen	2.600
Bierviltjes	3.500
Buttons	350
Draagtassen	25.600
Lucifers	35.900
Pepermuntrolletjes	54.900
Sluitzegels	4.750

Stickers 4 x 4,6 cm	4.000
Stickers 5 x 10 cm	13.100
Stropdassen	412
T-shirts (small)	6
T-shirts (medium)	3
T-shirts (large)	65
T-shirts (extra large)	40
Barbecueschorten	199
Vlaggen 100 x 150 cm	22
Vlaggen 150 x 225 cm	5
Bierviltjes ELD	74.600
Buttons ELD	12.750
Ballonnen ELD	73.700
Stickers 4 x 4,6 cm, ELD	153.000
Affiches VVD/ELD 83 x 116 cm	10.000
Affiches VVD/ELD 54 x 75 cm	32.050
Affiches VVD/ELD 37 x 54 cm	38.200
ELD posters	50.000

In het verslagjaar verschenen voorts nieuwe uitgaven en/of herdrukken van:

- Nederlandse versie Europees verkiezingsprogramma
- Energiebesparing
- Vierstromenschool

VI. Radio- en televisie-uitzendingen.

In 1979 had de VVD 23 maal de beschikking over radiozendtijd: van 10 januari tot en met 27 juni om de veertien dagen, benevens twee extra uitzendingen in de maand mei. Van 13 september tot en met 20 december hadden de uitzendingen wederom om de veertien dagen plaats.

Daarnaast waren er televisie-uitzendingen op 28 februari, 9 mei, 22 mei, 29 mei, 17 oktober en 27 december. Na afloop van deze uitzendingen werden respectievelijk 50, 72, 47, 22, 39 en 64 nieuwe leden genoteerd.

In verband met het feit dat de VVD deel van de regering uitmaakte bleek, evenals dit in 1978 het geval was, dat VVD-bewindslieden en -Kamerleden vaak voor actualiteiten-programma's werden gevraagd.

VII. Perscontacten vanuit de partij-organisatie.

Afgezien van de dagelijkse contacten die fractievoorzitters met de sprekende en schrijvende pers hadden, werden er vanuit de partij op landelijk niveau vier persconferenties georganiseerd:

- op 20 april : naar aanleiding van de jaarlijkse algemene vergadering te Breda
- op 22 september : naar aanleiding van de ontwerp-beginselverklaring
- op 8 oktober : over het rapport "Vierstromenschool"
- op 18 december : bij gelegenheid van de presentatie van het ontwerp-Liberaal Manifest

Vooraf de persconferenties op 22 september en 18 december mochten zich van de zijde van de pers in een grote belangstelling verheugen.

Gedurende het verslagjaar werd de pers voorts 11 maal uitgenodigd bij een door de partij georganiseerde bijeenkomst aanwezig te zijn.

18. Vorming en scholing.

De cursusactiviteiten van de stichting V.V.D. hebben zich ook in 1979 op een redelijke schaal ontwikkeld, ook al bleef het totaal aantal cursisten achter bij dat van 1978. Dit laatste was te wijten aan het feit dat er weinig belangstelling bleek te bestaan voor het volgen van cursussen voor gemeenteraadsleden, dit in tegenstelling tot het daaraan voorafgaande jaar.

De cursussen lieten zich als volgt specificeren:

Landelijke Vormingscursus: 22 en 23 september, 6 en 7 oktober 1979 te Oisterwijk de Rosep (aantal deelnemers: 56)

Inleiders: mr. H.E. Koning
J.A. van Graafeiland,
mr. I.W. Opstelten,
mr. S.C. Homan,
mr. W.J. Geertsema en
drs. L.M.L.H.A. Hermans

Onderwerpen: "de relatie Provincie-Rijk-Gemeente"
"De Vierde Macht"
"Liberale visie op de maatschappelijke ontwikkelingen in de tachtiger jaren"
"Moet in Nederland de mogelijkheid van referendum ingevoerd worden"
"Inspraakprocedures, referenda en actiegroepen"

vervolg Landelijke Vormingscursus 1978: 15, 16 en 17 juni 1979 te Oisterwijk de Rosep (aantal deelnemers: 38)

Inleiders: mr. H.P. Talsma
dr. H.R. Nord
dr. W.F. van Eekelen en
A.J. Evenhuis

Onderwerpen: "Het liberalisme in de wereld"
"Liberalisme in Europa"
"Liberalisme in Nederland in de jaren tachtig"

Milieudag 28 april 1979 te Assen hotel Overcingel (aantal deelnemers: 42)

Inleiders: mr. F. Porthoine
dr. L. Clarenburg
dr. H.W. den Hartog en
drs. C.L.H.B. Verstegen

Liberalisme, theorie en praktijk 1979: 28 april
12 mei
9 juni
24 november
te Zwolle, Buitensocieteit

15 september
6 oktober
13 oktober
20 oktober
te Noordwijkerhout, Leeuwenhorst en
1 dag in Noordwijk, hotel Noordzee

8 september
15 september
29 september
13 oktober
te Amsterdam, Krasnapolsky

13 oktober
20 oktober
3 november
10 november
te Eindhoven, Holiday Inn

(totaal aantal deelnemers: 65)

Inleiders: drs. R. Lantain,
drs. J. Bruggeman,
mevrouw drs. N.J. Ginjaar-Maas,
drs. L. Hermans,
J. Franssen,
drs. A. van der Houwen,
drs. F. Stevens,
mr. H.C.G.L. Polak en
A.J. Evenhuis.

Onderwerpen: "Maatschappelijke ontwikkeling"
"Liberalisme"
"Onderwijs"
"Economie".

Gemeenteraadscursus 1979: 15 september, Assen, hotel Overcingel
29 september, Amsterdam, hotel Krasnapolsky
20 oktober, Utrecht, Hoog Brabant.

(totaal aantal deelnemers: 40)

Inleiders: drs. R. van den Berg,
mevrouw drs. C.J. Nobel-van Vuren,
J.W. Haanstra en
P.C. Lange

Onderwerpen: "Bejaardenbeleid"
"Eerste Lijns Gezondheidszorg"

Forumtraining 1979: 10 maart te Utrecht, Hoog Brabant,
17 maart te Utrecht, Hoog Brabant.

(totaal aantal deelnemers: 36)

Europese Verkiezingscursus 1979: 10 en 17 maart te Amsterdam, Krasnapolsky

(Totaal aantal deelnemers: 39)

Inleiders: mevr. E. Verkerk-Terpstra,
mr. J. G. Rietkerk en
dr. R.W. de Korte.

Discussie- en Vergadertechniek:

Maatschap de Zuilen: 3, 17 en 31 maart te Zwolle 1979
28 april, 12 en 19 mei te Eindhoven
8, 22 september en 6 oktober te Amsterdam

Bureau Interactie: 3, 17 en 31 maart te Breda
8, 22 september en 6 oktober te Utrecht

(totaal aantal deelnemers: 69)

Bestuurderscursussen 1979:

3 maart, Middelburg, De Schouwburg
24 maart, Amsterdam, hotel American
15 september, Zwolle, Buitensocieteit
29 september, Eindhoven, Hotel Cocagne
6 oktober, Utrecht, Jaarbeurs
(totaal aantal deelnemers: 118)

Inleiders: jhr. mr. J. J. van der Goes van Naters
H. Krol,
dr. ir. A. P. Kole
C. P. Bos
dr. L. Smeets,
mevr. M. J. A. Kombrink-Boot
mevr. L. A. van Scherpenberg.

Onderwerpen: Structuur van de VVD en
Communicatie.

Aantal Informatiecursussen: 16, inclusief 5 Informatiecursussen van
de Organisatie Vrouwen in de V.V.D.

Aantal Introductiebijeenkomsten: 2

(voor beide cursusonderdelen geldt: aantal aangemelde cursussen).

De stuurgroep Vorming en scholing, in het verslagjaar 1979 bestaande uit de heren ir. T. Thalhammer (voorzitter), P.M. Blauw en H.F. Dijkstal, waaraan toegevoegd de adjunct-secretaris voor vorming en scholing, kwam 9 maal bijeen.

De Landelijke Commissie voor Vorming en scholing vergaderde 6 maal.

Onder auspiciën van de stichting V.V.D. verscheen de Informatiemap maandelijks, met uitzondering van de parlementaire recesperiodes. Het aantal abonnees bedroeg ultimo 1979 1261.

Naast de vertegenwoordiger van de stichting V.V.D. hadden in de redactie zitting vertegenwoordigers van het algemeen secretariaat, van de Vereniging van Staten- en Raadsleden, van de Tweede-Kamerfractie, van de Eerste-Kamerfractie, van de Prof.mr.B.M.Teldersstichting en alle medewerkers van de Tweede-Kamerfractie.

Ten einde een maandelijke aflevering te realiseren kwam de redactieraad om de 14 dagen bijeen.

Veel aandacht werd in dit verband besteed aan een algehele actualisering van deze map, hetgeen grotendeels is geslaagd.

Aan het einde van 1979 is begonnen met het uitbrengen van de zgn. Knipselkrant, samengesteld door de afdeling Voorlichting van de Tweede-Kamerfractie. De opzet is om de Knipselkrant minimaal 24 maal per jaar te laten verschijnen tegen een abonnementsgeld ad. f 70,--. Bij een gekoppeld abonnement op de Informatiemap bedroeg het abonnement op de Knipselkrant f 50,--.

De stichting V.V.D. had in 1979 wederom zitting in de Werkgroep Vorming van het Nationaal Comité Europese Verkiezingen.

De vergaderingen van deze werkgroep, welke werden gehouden tot juni (de maand van de verkiezingen voor het Europees Parlement) werden bijgewoond door de adjunct-secretaris voor vorming en scholing.

19. Bijzondere groepen (art. 78 h.r.).

19.1. "Organisatie Vrouwen in de VVD".

Gedurende het verslagjaar trad de penningmeester van de "Organisatie Vrouwen in de VVD", mevrouw H.C.Spaanderman-van Ringelesteyn, als zodanig af. In haar plaats werd gekozen mevrouw S.van Heemskerck Pillis-Duvekot.

Het landelijk bestuur vergaderde zeer frequent, ook met de adviesraad, om zich te beraden over organisatorische en politieke aangelegenheden.

In april werd een Landdag georganiseerd. Sprekers waren mevrouw H.V.van Someren-Downer over het onderwerp "Gezondheidszorg" en de heer mr.F.Korthals Altes over algemene politiek. De belangstelling voor deze dag was overweldigend groot.

In september werd onder leiding van de heer M.C.Heineken een tweedaagse kadercursus georganiseerd voor de leden van het landelijk bestuur en de adviesraad. Diepgaand werd gesproken over de structuur van de organisatie. In oktober werd dit onderwerp in een dagvergadering verder uitgebouwd.

De najaarsconferentie te Lunteren werd in 1979 door een 160-tal deelnemers bezocht. Het thema van de conferentie was "Agressie". Als inleiders traden op mevrouw prof.dr.C.I.Dessaur en mevrouw C.Merkelbach.

In het verslagjaar zijn vier uitgaven van de "Liberale Vrouw" alsmede een themanummer, gewijd aan het onderwerp "Agressie", verschenen.

Ter ondersteuning van het landelijk bestuur werden enkele werkgroepen ingesteld, te weten: werkgroep "Familierecht", werkgroep "Gezondheidszorg" en werkgroep "Emancipatie".

In het kader van de uitstekende contacten met de vrouwelijke leden in de Kamers der Staten-Generaal werden regelmatig bijeenkomsten gehouden van enkele leden van het landelijk bestuur met Tweede-Kamerleden die "emancipatie" in hun portefeuille hebben.

Voorts werd in het kader van een proefproject van CRM een aanzet gegeven tot het aanstellen van een emancipatiewerker. Gehoopt werd de sollicitatie-procedure op korte termijn te kunnen afsluiten.

19.2. Vereniging van Staten- en Raadsleden

1979 was voor de Vereniging van Staten- en Raadsleden een jaar vol acties en gebeurtenissen.

Op 12 mei 1979 werden op een buitengewone ledenvergadering te Amersfoort de statuten van de Vereniging goedgekeurd en hiermee werd de grondslag gelegd voor een Vereniging met hechte juridische basis.

In 1979 mocht de Vereniging zich ook weer verheugen in een groei van het ledental. Op 31 augustus 1978 telde de Vereniging 1228 leden en 366 buitengewone leden; op 1 september 1979 waren dat 1291 leden en 407 buitengewone leden.

In de commissies van de Vereniging werden de volgende activiteiten ontplooid.

De commissie Binnenlands Bestuur hield op 23 februari en 1 oktober een bijeenkomst voor V V D statenleden met als onderwerp: "Reorganisatie Binnenlands Bestuur".

De commissie Kleine Kernen belegde op 16 februari tezamen met de partijcommissie Ruimtelijke Ordening een vergadering voor V V D statenleden met als onderwerp: "Verkoopregulerende bepalingen of verkoopbeperkende bepalingen". Voorts publiceerde deze commissie in september de discussienota: "Liberalen, kleine kernen en regelingen".

De commissie Financiën Lagere Overheden heeft in december de nota "Onroerend Goed Belasting" uitgebracht.

Op 16 mei heeft de voorzitter van de Vereniging, mevr. Sengers, de commissie Personeelszaken, Organisatie en Planning geïnstalleerd.

De Vereniging heeft op 9 en 10 november haar congres en jaarvergadering in "De Blijde Werelt" te Lunteren gehouden.

De heer mr. J.C. Rietkerk, voorzitter van de Tweede-Kamerfractie, hield een inleiding over: "Algemene Politiek, begroting en Bestek '81 en de gevolgen voor provincies en gemeenten".

De heer mr. F. Korthals Altes, voorzitter van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie, sprak over: "Integratie en raakvlakken van Partij en Vereniging".

Tijdens de jaarvergadering kwamen de volgende wijzigingen in het bestuur van de Vereniging.

Afscheid werd genomen van de voorzitter, mevr. H.J. Sengers-van Gijn en de volgende bestuursleden, de heer mr. J.H. Ekkers en de heer ir. P. Loos.

Bij acclamatie werd mevr. Sengers benoemd tot erelid wegens haar grote inzet en de wijze waarop zij vele werkzaamheden voor de Vereniging sinds 1972 als voorzitter verrichtte.

Tot voorzitter van de Vereniging werd gekozen de heer M. de Bruijne, voorts werden de heren H.G. de Boois, P.J. Derks en J.K. Muntinga gekozen tot lid van het bestuur.

Op 6 september hield de Vereniging een bijeenkomst in het 'Huis der Provincie' te Arnhem voor de statenleden en Eerste Kamerleden. Onderwerpen van bespreking waren: "Streekplan als integratiekader tussen Rijk en gemeente" en "Democratisch toezicht op het bedrijfsleven dat gesteund wordt door de overheid".

Twee maal waren er bijeenkomsten van V V D gedeputeerden, commissarissen der Koningin, de fractievoorzitter in de Tweede Kamer en het Dagelijks Bestuur van de Vereniging.

24 September was er een bijeenkomst te Utrecht voor V.V D burgemeesters.

De heren H.J.L.Vonhoff en mr.J.Drijber hielden inleidingen over resp. "Reorganisatie Politie" en "Coördinatie hulpverlening".

Op 12 oktober organiseerde de Vereniging de wethoudersbijeenkomst met als onderwerpen van bespreking: "Gemeentelijke taken m.b.t. het milieuhygiënisch beleid" en "Gezondheidszorg".

In samenwerking met de partijcommissie Woningbouw en Huurbeleid werd op 1 september in Utrecht een symposium gehouden over de problemen bij de Stasvernieuwing.

Verheugend is het te melden dat in 1979 15 liberale burgemeesters werden benoemd.

(Het jaarverslag van de Vereniging van Staten- en Raadsleden van 1 september 1978 tot en met 31 augustus 1979 is aldaar te verkrijgen).

19.3. Groep Nederland van de Liberal International.

De Groep Nederland heeft haar activiteiten in het verslagjaar belangrijk kunnen uitbreiden.

Op diverse vergaderingen hebben Nederlandse en internationale politici het woord gevoerd.

In de vergadering van 23 maart hield de voorzitter van de Raad van Europa, de heer H.J.de Koster, een voordracht over de werkzaamheden van de Raad.

Op 29 mei werd de Indiase liberale politicus Minoo Masani ontvangen. Deze hield een voordracht over Europa en de Derde Wereld, maar dan speciaal belicht vanuit die Derde Wereld.

Op 16 november sprak de minister van Buitenlandse Zaken, dr.C.A.van der Klaauw, over de Oost-West-betrekkingen.

Voorts hield de secretaris van de Groep, tevens lid van de Tweede Kamer, mr.drs.F.Bolkestein, een voordracht over het Nabije Oosten.

Naast deze bijeenkomsten met een speciaal thema werden vergaderingen gehouden ter voorbereiding van het grote jaarlijkse congres van de Liberal International te Ottawa (zie verder paragraaf 22). De Nederlandse inbreng in dit internationale gezelschap kon door een gedegen voorbereiding weer verder worden vergroot.

In de samenstelling van het bestuur van de Groep kwam in dit verslagjaar geen verandering. Wel kwam de ledenvergadering tot een wijziging van het bedrag van de jaarlijkse contributie, dat werd verhoogd tot f.25.-.

Gedurende het verslagjaar moest de Groep door het overlijden van de heer D.W.Dettmeijer afscheid nemen van een dergenen die het mogelijk maakten dat de Groep Nederland - en daarmee de VVD - een zo belangrijke plaats in het internationale liberale gebeuren is gaan innemen.

(Voor de betekenis van de heer Dettmeijer o.a. voor de Liberal International wordt verwezen naar het artikel in Vrijheid en Democratie nr. 1220 van 9 november blz. 16.)

20. Fracties in de Staten-Generaal en in het Europese Parlement.

Omdat de ondervoorzitter van de Eerste-Kamerfractie, ir.H.J.Louwes, verkozen werd tot lid van het Europese Parlement en hij bij voorbaat had uitgesproken beide functies niet te willen combineren, ontstond in deze fractie een vacature, die door drs.T.R.A.Veen te Weurt werd vervuld.

De samenstelling van het presidium onderging daarop de volgende wijziging:

dr.G.Zoutendijk werd eerste ondervoorzitter, terwijl drs.Y.P.W.van der Werff als tweede ondervoorzitter werd aangewezen.

Ook in de samenstelling van de Tweede-Kamerfractie ontstond een wijziging doordat mr.dr.C.Berkhouwer werd verkozen tot lid van het nieuwe Europese Parlement en ook hij beide functies niet wenste te combineren. Mevrouw drs.N.Rempt-Halmmans de Jongh te Wassenaar werd dientengevolge in september beëdigd als lid van de Tweede Kamer.

Mr.A.Geurtsen, eveneens verkozen tot lid van het Europese Parlement, wenste beide functies wel te combineren, zodat de schakel tussen nationaal parlement en Europees Parlement bleef bestaan. Naast de drie eerder genoemden nam ook de oud-secretaris-generaal van het Europese Parlement, mr.H.R.Nord te Luxemburg, voor de VVD zitting in dit parlement.

In bijlage IV wordt verder een overzicht gegeven van de samenstelling van de Liberaal-Democratische fractie.

21. Federatie van Liberale en Democratische partijen van de Europese Gemeenschap (ELD).

Reeds in paragraaf 2a werd de betekenis van de Europese verkiezingen geschetst. Dat daarbij de Federatie een centrale positie zou innemen, was duidelijk. De secretaris-generaal van de Federatie, de VVD'er drs.F.A.Wijsenbeek, speelde daarbij een belangrijke rol. Vanuit het centrum van de Federatie (Brussel) werd zeer veel propagandamateriaal verstrekt, terwijl ook door de campagneleiders van de bij de Federatie aangesloten partijen een plan met algemene richtlijnen werd opgesteld (zie voorts paragraaf 17).

Hoewel de uitvoering van de campagne in belangrijke mate berustte bij de afzonderlijke liberale partijen, werd door de Federatie zelf op 7 april te Luxemburg een grote manifestatie georganiseerd. Op dat congres werd nog eens onderstreept hoe eendrachtig de liberalen in het Europa van de Gemeenschap zich wilden inzetten voor deze verkiezingen. Immers, de liberalen waren de eersten die tot een federatie kwamen. Zij waren ook de eersten die een gemeenschappelijk programma wisten op te stellen, dat unaniem werd aanvaard. Wel geheel anders dan dit bijvoorbeeld bij de Europese socialisten het geval was! Gaston Thorn, voorzitter van de Federatie, vatte aan het slot van dit congres de rol van de liberalen in het Europa van morgen samen door de woorden: "Door straks liberaal te stemmen opent Europa de poorten voor een vooruitstrevende toekomst". (Voor een verslag van het congres wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1209 van 4 mei blz. 8.)

In dit verslagjaar werd naast de genoemde demonstratieve bijeenkomst geen werkvergadering van het congres van de Federatie gehouden.

Wel kwam in de samenstelling van het bestuur (Executive Committee) een wijziging voor wat de Nederlanders betreft. De heer H.J.de Koster, ondervoorzitter van de Federatie, zag zich wegens zijn drukke werkzaamheden als voorzitter van de Raad van Europa genoodzaakt het lidmaatschap neer te leggen. De partijvoorzitter, mr.F.Korthals Altes, volgde hem op als gewoon lid van dit bestuur.

Het Executive Committee van de Federatie vergaderde in 1979 viermaal, waarvan éénmaal te Luxemburg, tweemaal te Brussel en éénmaal te Parijs.

Op de partijraadsvergadering van 22 september werd een delegatie samengesteld naar het congres van de Federatie, op 15 en 16 februari 1980 te Parijs te houden. De volgende 21 leden werden door de partijraad aangewezen:

Eerste-Kamerfractie: mr.J.F.G.Schlingemann en drs.F.M.Feij.

Tweede-Kamerfractie: mr.J.G.Rietkerk, mevrouw mr.A.Kappeyne van de Coppello, mr.drs.F.Bolkestein, mr.F.Portheine en mevrouw A.Krijnen.

Hoofdbestuur: mr.F.Korthals Altes, J.Kamminga, jhr.mr.J.J.van der Goes van Naters, dr.ir.A.P.Kole, P.M.H.Crombag, mevrouw A.C.van Wijngaarden-Terlouw en mevrouw L.A.van Scherpenberg.

Deskundigen: B.C.Algra, mevrouw mr.J.C.W.Bogaards, mr.D.H.Kok, mevrouw H.G.van Leuven-Ederveen, mevrouw L.Ruys-van den Hoek, mr.J.R.Schaafsma en drs.F.W.Weisglas.

Vast stond dat het congres de volgende onderwerpen zou behandelen:

1. een ontwerp voor een Europese kieswet;
2. het opstellen van een verklaring over de mensenrechten in de Gemeenschap.

Bij de voorbereiding van het eerste onderwerp zal de VVD'er drs.F.A.Wijsenbeek een leidende rol spelen; met de voorbereiding van het tweede onderwerp is de VVD'er mr.A.Geurtsen samen met de Britse liberaal Simon Hughes belast.

22. Liberale Internationale.

In de aanvang van het verslagjaar deed zich het treurige feit voor dat het wereldliberalisme afscheid moest nemen van één van de oprichters, tevens ere-president, van de Liberale Internationale. Op 92-jarige leeftijd overleed namelijk te Lausanne de Spaanse filosoof Don Salvador de Madariaga, een onvermoeibaar strijder voor vrijheid en democratie.

De strijd tegen het fascisme - in het bijzonder in zijn eigen vaderland - kostte hem veel energie.

De Madariaga was niet alleen filosoof maar ook een man die uit zijn studeerkamer wist te treden om zich met allerlei organisatorische problemen bezig te houden. Liberalen uit alle landen zijn hem daarvoor dan ook grote dank verschuldigd.

Dat de Liberale Internationale niet alleen een zaak is van Europese liberalen werd in dit verslagjaar nog eens duidelijk onderstreept door het feit dat het jaarlijkse congres voor de eerste maal in een land buiten Europa werd gehouden, namelijk in Canada.

Van 4 tot en met 6 oktober kwam het congres te Ottawa bijeen. Vertegenwoordigers uit 22 landen waren aanwezig, vooral uit Latijns Amerika, maar ook uit Egypte, Zambia, Sri Lanka, Nepal en Senegal.

Hoofdthema was het liberalisme in Latijns Amerika. Geconstateerd kon worden dat de politieke indelingen in Latijns Amerika ogenschijnlijk lijken op die in Europa, maar dat nog veel meer dan in Europa het geval is de persoonlijkheid een grotere rol speelt dan de programma's. Daarbij komt dat de termen die in Europa worden gebezigd in Latijns Amerika niet dezelfde betekenis hebben.

Een ander congressthema betrof het probleem van het federalisme: "Eenheid door verscheidenheid". Voor Canada zeer actueel, maar toch ook voor landen als België en Spanje.

Mede op grond van een Nederlands initiatief werd besloten een werkgroep in te stellen om dit vraagstuk verder te bestuderen en uit te diepen.

(Voor een uitgebreid verslag van dit congres wordt verder verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1219 van 26 oktober blzz. 6 en 7.)

23. Prof. mr. B.M. Teldersstichting.

In 1979 heeft de Teldersstichting twee nieuwe studies gepubliceerd, n.l. "Een liberale visie op de verdeling van inkomen en vermogen" (rapport nr. 34) en "Energie tot 2000" (rapport nr. 35).

Beide rapporten genoten een zeer grote belangstelling in de media.

Twee nieuwe studies werden gestart:

- één over de mogelijkheden om tot grotere medezeggenschap van werknemers en andere betrokkenen in overheids-, welzijns- en bedrijfsorganisaties te komen;

- één over het functioneren van de raden van commissarissen.

Voorts wordt een serie opstellen over het buitenlands beleid voorbereid.

De drie betrokken werkgroepen zullen in 1980 tot publikatie van hun bevindingen kunnen overgaan.

Het werk aan een rapport over de onderwijsproblematiek werd in 1979 voortgezet.

Het bureau van de Teldersstichting onderging een aantal wijzigingen. De directeur, J.J. van Aartsen, stapte over naar het ministerie van Binnenlandse Zaken en de staf-econoom, drs. M.F.A. van Diessen, vertrok naar een economisch advies-bureau. Het curatorium benoemde prof. dr. ir. J.J.C. Voorhoeve, medewerker van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, per 1 december tot directeur. Mr. R.A.F. Verschoor werd aangetrokken als juridisch medewerker.

Ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de Teldersstichting in 1979 werd een brochure uitgegeven "25 jaar Teldersstichting", waarin het ontstaan, de doelstelling en de werkwijze voor geïnteresseerden uiteen zijn gezet, de geschriften die sinds 1954 zijn uitgebracht worden samengevat en een schets van de toekomstige taken wordt gegeven (losse bijlage).

24. Regionale congressen/deelcongressen.

In totaal werden in 1979 vijf regionale congressen gehouden. Een deel van deze regionale congressen zijn deelcongressen ter voorbereiding van het verkiezingsprogramma en het Liberaal Manifest geweest.

Op 24 maart organiseerden de samenwerkende kamercentrales Drenthe, Friesland en Groningen te Marum een regionaal congres over "economische politiek en werkgelegenheid". Dit zeer geslaagde congres werd door meer dan 200 liberalen bijgewoond. Inleiders waren de minister van Economische Zaken, drs.G.M.V.van Aardenne, en mr.J.G.Rietkerk, voorzitter van de Tweede-Kamerfractie. De conclusie van het congres was als volgt samen te vatten: "Arbeid humaniseren".

Deze conclusie was tevens de titel van een beschouwing over het congres in Vrijheid en Democratie nr. 1207 van 30 maart blz. 6.

Op 20 oktober organiseerde de kamercentrale Haarlem een deelcongres ruimtelijke ordening/verkeer en vervoer.

Bij ruimtelijke ordening stond de vraag centraal: "Moet er een Markerwaard komen?" Mevrouw ir.J.M.Leenhuis-Stout sprak zich in haar inleiding uit vóór, de heer W.J.Resoort tegen de aanleg van de Markerwaard.

Drs.L.van Leeuwen was de inleider voor het deel verkeer en vervoer. Het congres sprak zich uit voor het bieden van meer mogelijkheden aan gemeenten om stedelijke parkeerfaciliteiten te bouwen, waartoe een financieringssysteem zou moeten worden ontworpen.

In twee uitgebreide verslagen in Vrijheid en Democratie nr. 1220 van 9 november blzz. 14 en 15, en nr. 1221 van 23 november blz. 16 werd aan dit congres aandacht besteed.

Op 27 oktober organiseerden de drie noordelijke kamercentrales opnieuw een regionaal congres, thans met als onderwerp "Liberalisme in de jaren '80".

Inleiders waren prof.dr.J.A.A.van Doorn, de heer H.J.L.Vonhoff en dr.G.Zoutendijk.

Prof. Van Doorn belichtte vooral het thema van de vrijheid in de samenleving, met als samenvatting: Het begrip vrijheid op zich spreekt te weinig aan, daarom dient dit begrip verder te worden uitgewerkt.

De heer Vonhoff legde speciaal de nadruk op het verdelingsvraagstuk omdat dit ook in het verleden steeds een liberaal vraagstuk is geweest.

De heer Zoutendijk ten slotte legde de verbinding tussen wetenschap en politiek. Liberalen hebben daarbij z.i. tot taak de democratie nieuw leven in te blazen en deze daarmee ook voor de jaren '80 bruikbaar te houden, gelet op de gevaren van de voortgang van wetenschap en technologie.

(Zie voorts Vrijheid en Democratie nr. 1220 van 9 november blz. 8 e.v.)

Op 1 december werd te 's-Hertogenbosch door de kamercentrale 's-Hertogenbosch een regionaal congres over energie gehouden. Bijzonder teleurstellend was de opkomst bij dit toch ook binnen de VVD zo sterk levende onderwerp.

Dr.G.Zoutendijk en dr.L.A.Clarenburg waren de inleiders. De heer Clarenburg stelde dat het bij de maatschappelijke discussie niet allereerst gaat om vóór of tegen kernenergie maar om de oplossing van het energieprobleem in het algemeen. De heer Zoutendijk ging in op de technische aspecten van het

vraagstuk, in het bijzonder met betrekking tot de kernenergie vooral daar waar het gaat om de veiligheid. Hij stelde daarbij onder meer: "Al toont een objectieve risico-analyse dat de risico's bijzonder klein zijn - veel kleiner dan bij vele dergelijke activiteiten - de subjectieve beleving van deze risico's is nu eenmaal anders."

Voor een verslag van deze inleidingen en van de discussies wordt verwezen naar Vrijheid en Democratie nr. 1222 van 18 december blzz. 16 en 17.

Op 15 december organiseerde de kamercentrale Den Helder te Alkmaar een deelcongres over welzijn.

Op dit goed bezochte congres waren als inleiders uitgenodigd de heer F.J.Bleijerveld, mevrouw mr.A.Kappeyne van de Coppello en de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk G.C.Wallis de Vries.

Drie hoofdconclusies konden uit dit congres worden getrokken:
1o. Bij het opstellen van een welzijnsplan dienen de gemeenten zoveel mogelijk burgers te betrekken.

2o. Liberalen zullen bij de aan de orde komende vraagstukken de voornaamste pleitbezorgers moeten zijn voor de handhaving van het particulier initiatief tegenover alle collectieve maatregelen die op grond van rechtvaardigheidsleuzen worden getroffen.

3o. Over welzijnswerk moeten goede richtlijnen worden opgesteld vanuit een liberale visie als antwoord op de steeds weer aan de weg timmerende groeperingen, die zich te pas en te onpas een oordeel toeëigenen.

25. SLOT

Wie van al het vorenstaande heeft kennisgenomen moet onder de indruk komen van de vele activiteiten, de geweldige krachtsinspanning van het talrijke partijkader - in het verslag voor het overgrote deel naamloos gebleven - en het medeleven van talrijke leden. Voor die krachtsinspanning en het enthousiasme van zoveel liberalen is het hoofdbestuur allen die het aangaat zeer erkentelijk. De betrokkenheid van zovelen vormt de kracht van de partij. Met een kleine staf die algemeen secretariaat heet, wordt getracht allen aan de nodige informatie en het nodige materiaal te helpen. Dit algemeen secretariaat heeft ook in het verslagjaar met verkiezingen, een toenemend aantal spreekbeurten, grote belangstelling voor vorming en scholing en informatie-verstrekking aan veel nieuw kader bijzonder veel werk verricht. Het hoofdbestuur brengt aan alle medewerkers dank.

Het hoofdbestuur is zich evenwel ook bewust van zwakkere kanten in de organisatie. Nog onvoldoende heeft het hoofdbestuur tegemoet kunnen komen aan de sterke behoefte aan betere presentatie, betere public relations, betere communicatie en serviceverlening aan het kader in afdelingen en centrales. Ten dele is de onvoldoende mogelijkheid alle levende wensen te bekostigen de oorzaak van onvervulde wensen en behoeften. Daarnaast zijn ook het hoofdbestuur en het algemeen secretariaat zich ervan bewust dat de organisatie op bepaalde onderdelen van presentatie, public relations, betere communicatie en serviceverlening nog niet optimaal functioneert. Een sterke impuls voor het voldoen aan bestaande behoeften wordt gevormd door een nota over de taken en het functioneren van het algemeen secretariaat, die de algemeen secretaris aan het einde van het verslagjaar aan het dagelijks bestuur heeft voorgelegd. Het overleg daarover is in 1980 binnen het dagelijks bestuur geopend. Enige nieuwe gedachten hoopt het hoofdbestuur neer te leggen in een aan de jaarlijkse algemene vergadering te presenteren beleidsnota. Bij het opstellen van een nieuwe taakverdeling voor de leden van het dagelijks bestuur hebben de leden van het dagelijks bestuur een functieverdeling voorgesteld, die door het hoofdbestuur is aanvaard, die erop gericht is leiding te geven aan nieuwe denkbeelden op organisatorisch gebied en in te spelen op nieuwe inzichten. Mede daardoor hoopt het hoofdbestuur te bereiken dat de liberale partij in ons land wat eigen organisatie betreft even dynamisch is als de vernieuwende politieke stroming waaraan die organisatie dienstbaar is.

's-Gravenhage, 25 februari 1980.

Het hoofdbestuur van de VVD:

F.Korthals Altes, voorzitter.

W.J.A.van den Berg, algemeen secretaris.

Bijlage I

Verslag van de werkzaamheden der partijcommissies over het jaar 1979.

Volgens artikel 60 lid 2 van het huishoudelijk reglement dienen de partijcommissies jaarlijks, door tussenkomst van het algemeen secretariaat, een beknopt schriftelijk verslag uit te brengen, dat als bijlage van het jaarverslag van het hoofdbestuur aan de jaarlijkse algemene vergadering wordt voorgelegd.

De verslagen van de commissies zijn gebundeld per groep van commissies, die activiteiten ontplooiën die raakvlakken met elkaar hebben.

<u>Groep Buitenland/Defensie</u>	<u>blz:</u>
- Commissie Buitenlandse Zaken	1 t/m 2
- Defensiecommissie	3
- Commissie Ontwikkelingssamenwerking	4
<u>Groep Leefbaarheid</u>	
- Commissie Milieuhygiëne	5 t/m 7
- Commissie Ruimtelijke Ordening	8 t/m 9
- Commissie Verkeer en Vervoer	10 t/m 11
- Commissie Volksgezondheid	12
<u>Landelijke Onderwijs Commissie</u>	13
- sectie I : primair onderwijs	14
- sectie II : AVO en VWO	14/15
- sectie III : LMBO	15/16
- sectie IV : tertiair onderwijs	16
- sectie V : educatieve voorzieningen voor werkende jongeren	16/17
- sectie VI : financiën en rechtspositie	17
<u>Sociaal-Economische Commissie</u>	18
- Belastingcommissie	19 t/m 20
- Energiecommissie	21
- Financieel-Economische Commissie	22 t/m 23
- Landbouwcommissie	24
- Commissie voor het Midden- en Kleinbedrijf	25 t/m 26
- Sociale Commissie	27 t/m 28
- Commissie Woningbouw- en Huurbeleid	29
<u>Commissie Welzijn</u>	30
- Culturele Commissie	31 t/m 32
- Commissie Maatschappelijke Ontwikkeling	33 t/m 34
- Commissie Mediabeleid	35
- Commissie Sociaal-Cultureel Werk	36 t/m 37
- Commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud	38
<u>Groep Juridische/Binnenlandse Zaken</u>	
- Commissie Binnenlandse Zaken	39 t/m 40
- Commissie Juridische Zaken	41

Voorzitter: H.A.M. Hoefnagels
Secretaris: G.M de Vries

De Commissie Buitenlandse Zaken kwam in 1979 elf maal bijeen, te weten op 24 januari, 21 februari, 28 maart, 18 april, 23 mei, 13 juni, 26 september, 9 oktober, 17 oktober, 21 november en 18 december.

De januarivergadering werd besteed aan een evaluatie van de in 1978 verrichte werkzaamheden, en aan het opstellen van een activiteitenplanning voor 1979. De commissie besloot onder meer speciale aandacht te geven aan de op stapel staande regeringsnota "De rechten van de mens en het buitenlands beleid", en aan de situatie in het Midden-Oosten.

De commissie wisselde in 1979 verschillende malen uitvoerig en diepgaand van gedachten over de Arabische Boycot en het rapport van de betreffende Bijzondere Kamercommissie. Op 21 februari vond - naast een nabeschouwing over de begrotingsbehandeling Buitenlandse Zaken - een eerste gesprek over de boycotkwes- tie plaats; de vergaderingen in maart, april, mei en oktober waren grotendeels aan dit onderwerp gewijd.

Op 18 april wisselde de commissie van gedachten met staatssecretaris mr.K.H.Beyen over verschillende aspecten van diens beleid.

In de junivergadering vormden de nota mensenrechten en de situatie van de Turkse Christenen onderwerp van bespreking. Tevens werd besloten een subcommissie in het leven te roepen om een plenaire discussie over de mensenrechtennota voor te bereiden. De subcommissie kreeg de volgende samenstelling: mr.M.J.van Emde Boas, dr.A.C.A.Dake, prof.mr.D.Simons (voorzitter), G.M.de Vries (secretaris), drs.F.W.Weisglas. De subcommissie hield een eerste bijeenkomst op 22 oktober.

Twee leden van de commissie, G.M.de Vries en drs.F.W.Weisglas, participeerden in de door het hoofdbestuur in 1978 ingestelde Werkgroep Europese Verkiezingen. Aangezien deze werkgroep helaas onvoldoende bij de voorbereidingen op de Europese Verkiezingen is betrokken, is zij slechts ten dele toegekomen aan vervulling van de haar toegedachte taken.

Enige leden van de Commissie Buitenlandse Zaken woonden de op 22 september gehouden partijraad bij, waar de Troonrede 1979 ter discussie stond. Tijdens de partijraad werd contact onderhouden met delegaties van de Commissie Ontwikkelingssamenwerking en de Defensiecommissie.

Op 26 september besprak de commissie een door drs.J.W.van der Meulen en J.E.van der Slikke opgestelde notitie over de problematiek van modernisering van NAVO kernwapens (zgn."grijze zone"). Nadat de commissie op 8 oktober een gesprek met de Defensiecommissie over dit onderwerp had gehad, werd het rapport ter publicatie aangeboden aan het hoofdbestuur. Dit besloot niet over te gaan tot openbaarmaking.

In de vergadering van 21 november kwam de commissie (evenals de Defensiecommissie, bijeen op 10 november) tot de conclusie, niet te kunnen ingaan op het verzoek van het hoofdbestuur tot aanpassing van het rapport, dat thans zal worden betrokken bij de opstelling van een totaalrapport over vrede en veiligheid.

In haar vergadering van 17 oktober besprak de commissie - behalve de Arabische Boycot - de behandeling van de begroting Buitenlandse Zaken. De decembervergadering was gewijd aan de NAVO-raad over modernisering, en aan de liberale opstelling in het Kamerdebat van 19 december.

Defensiecommissie

Voorzitter: J.E. van der Slikke

Secretaris: B.J.M. Verwaayen

De VVD-defensiecommissie is in 1979 10x bijeen geweest.

De vergaderingen hadden telkens een tweeledig doel. Enerzijds werden actuele problemen met de leden van de Eerste en Tweede Kamer besproken anderzijds is er systematisch gestudeerd op enkele specifieke onderwerpen.

Daarbij viel de nadruk op de wens van de commissie de brochure Vrede, Veiligheid en Defensie (uitgave 1974) te herschrijven.

In dat kader is uitvoerig aandacht besteed aan de kernwapenproblematiek, de internationale politieke en militaire verhoudingen en de militaire Navo-strategie. In de loop van 1980 zal de herschreven versie, volgens verwachting, gereed komen.

In nauwe samenwerking met de Commissie Buitenland is gestudeerd op het onderwerp "grijze-zône wapens". Een geschreven weerslag van de bevindingen van beide commissies kon in de ogen van het hoofdbestuur geen genade vinden, zodat niet (op tijd) tot publicatie kon worden overgegaan.

De commissie heeft zich voorts bezig gehouden met het functioneel leeftijds-ontslag, de dienstplicht, het militair straf- en tuchtrecht en een scala van uiteenlopende andere zaken.

Het was verheugend dat de adviserende leden, zeer frequent en met enthousiasme de vergaderingen hebben bijgewoond.

De commissie voelt het als een gemis dat van de kant van het hoofdbestuur de feitelijke en materiële ondersteuning in uitvoerende taken beperkt is.

Zij zal zich in 1980 zelve buigen over een oplossing, waarbij zaken als literatuuronderzoek, documentatie en verslag-legging zodanig dienen te worden geregeld, dat deze niet taakverwaring van de vrijwilligers betekenen, maar een hulpmiddel voor een nog beter en vooral efficiënter functioneren.

Ontwikkelingssamenwerking

Voorzitter: ir.H.Ph. Huffnagel

Secretaris: vacature

De Commissie kwam in de verslagperiode zes keer bijeen. Tevens werden door de Commissie bijdragen geleverd aan een "koepel" overleg op 22 september en aan de besprekingen van de Coordinatiecommissie van het Deelcongres "Mens en Wereld".

Aan het begin van het jaar omvatte de Commissie tien leden, waarbij gerekend het Hoofdbestuurslid mevr. drs. N. Rempt-Halmmans de Jongh. Helaas moest mevr. Rempt door de aanvaarding van het lidmaatschap voor de Tweede Kamer haar Commissie-lidmaatschap opgeven. Haar bijdrage is steeds stimulerend geweest. Vanuit het Hoofdbestuur is nog geen opvolging geregeld. De benoeming van een nieuw lid met landbouwkundigheid werd nog niet bekrachtigd. De Commissie ontbeert nog steeds een secretaris. Wellicht is een oplossing hiervoor nabij.

De Commissie is naar behoefte bijeen geweest, hetgeen betekende dat het aantal vergaderingen in de tweede helft van het jaar groter was dan in de eerste helft. In goed overleg met de fractieleden, belast met ontwikkelingssamenwerking, werd over de volgende kwesties vergaderd:

- oriëntatie t.b.v. diverse vergaderingen van de Verenigde Naties, waaronder die van de UNCTAD;
- onderlinge advisering door de Commissieleden betreffende ervaringen van het bedrijfsleven in de ontwikkelingslanden;
- voortzetting van de discussie over het in het vorig jaarverslag genoemde concept-liberaal manifest ontwikkelingssamenwerking als bijdrage voor het nieuwe verkiezingsprogramma;
- overleg resp. advisering van de fractieleden betreffende de Begroting Ontwikkelingssamenwerking 1980;
- voorbereiding van het Deelcongres "Mens en Wereld", waarvoor drie stellingen door de Commissie werden geformuleerd. Op verzoek van het Hoofdbestuur zette de Commissie, evenals de Commissie Buitenland, de werkzaamheden voor het Deelcongres voort, nadat de eerder aangekondigde gezamenlijke deelcongresbijdrage van de Commissies Buitenland, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking niet mogelijk bleek.

Commissie Milieuhygiëne

Voorzitter: mr.R. Cleton

Secretaris: mevr.H.S. van Aartsen-Warsen

De commissie milieuhygiëne vergaderde in het verslagjaar elf maal, waarvan tweemaal met de VVD-specialisten uit Provinciale Staten en Rijnmondraad.

Het waren vooral twee onderwerpen die de vergaderingen beheersten: de op te stellen nota over de Milieu-Effect-Rapportage en (in de tweede helft van het jaar) de inbreng voor het verkiezingsprogramma. De gedachtenwisseling over de MER keerde meermalen terug op de vraag, welke inhoud men precies aan het begrip MER moet geven. Het is een instituut van Amerikaanse origine (environment impact statement), maar het begrip "environment" dekt niet ons "milieu". Een zeer belangrijk verschil is, dat men elders niet zoals hier een apart ruimtelijke ordeningsbeleid kent met de vele regelingen die daarmee samenhangen.

Over de aard van de projecten waarvoor een MER verplicht zou moeten zijn, behoefde lang niet te worden gediscussieerd. Het zou moeten gaan om een (betrekkelijk gering) aantal belangrijke projecten waarvan een aanzienlijke belasting van het milieu te verwachten is. Voor de overige projecten zou met een aparte milieu-paragraaf in de vergunningsaanvraag kunnen worden volstaan. Moeilijk was het beantwoorden van de vraag of niet alleen beleidsvoornemens van de overheid, maar ook van particulieren MER-plichtig moeten zijn. Dit leidde in de commissie tot fundamentele discussies over de liberale kijk op de rol en plaats van de overheid. Overigens meende men, dat de MER niet los kan worden gezien van de door de provincies op te stellen milieu-beleidsplannen.

De neerslag van al dit vergaderen, hoopt de commissie de partij op zeer korte termijn te kunnen aanbieden in de vorm van een nota.

Reeds voor het hoofdbestuur hier formeel om gevraagd had, liet de commissie de gedachten gaan over het nieuwe verkiezingsprogram. Men meende, dat aansluiting moet worden gezocht bij het Europees Liberaal Program, waarvoor veel waardering was. Uit de veelheid van mogelijke

onderwerpen koos men als thema's voor het a.s. deelcongres: "Milieu en Veiligheid" en "Zuinig met het milieu". Liever dan met genuanceerde standpunten van de commissie te komen, koos men voor formuleringen die vooral beogen de discussie los te maken.

Het veiligheidsvraagstuk kwam bij de bespreking van actuele zaken uiteraard een aantal malen aan de orde, vooral n.a.v. het ongeluk met de kerncentrale bij Harrisburg en van de LPG-discussies in eigen land.

Waardering was er voor het advies van de Energiecommissie inzake inspraak en besluitvorming, al zou men de voorgestelde, groot opgezette inspraakprocedure alleen willen betrekken op de kern-energie. Overigens zonder de illusie, dat dit de besluitvorming over dit controversiële onderwerp (waarbij diepe existentiële angsten een rol spelen) zal vereenvoudigen. Bij het hoofdbestuur werd erop aangedrongen de vertrouwelijke status van het betrokken advies op te heffen, zodat de partij als geheel er kennis van zou kunnen nemen.

Zonder nu enthousiast te zijn over de zg. "brede maatschappelijke discussie" die het kabinet heeft opgezet over de kernenergie, vroeg men zich af, of de VVD zich hierin niet actief zou moeten mengen.

Meer in het algemeen gaf het energiebeleid aanleiding tot zorg om het milieu. Hoe moet men de Nederlandse plannen voor het terugdringen van de SO₂-verontreiniging rijmen met de schaarste aan zwavelarme brandstof? Een gesprek met minister Ginjaar over de SO₂-problematiek kon helaas niet doorgaan.

Een notitie over "Fosfaatverontreiniging van het oppervlaktewater in Nederland" werd op 18 juli aan het hoofdbestuur aangeboden, dat er met instemming en waardering kennis van nam.

Op 20 juli werd de Financieel-Economische Commissie uitgenodigd voor een gezamenlijk gesprek over milieukosten. In het algemeen zou het erom gaan duidelijkheid te scheppen en het financieel-economisch effect van het milieubeleid te kunnen bepalen. Nu de milieukosten geen sluitpost meer zijn, dienen zij als andere basis-produktiekosten te worden beschouwd en behandeld. In het verslagjaar werd helaas hierop nog geen reactie ontvangen. Aan het eind van het jaar werd contact gezocht met de Belastingcommissie n.a.v. de nota van de minister over milieuheffingen. Over tal van actuele zaken en uiteraard ook over de begroting kon de commissie

de Tweede Kamerleden adviseren. De contacten met de milieu-specialisten uit de Kamerfractie werden door de commissie als zeer plezierig ervaren.

Ruimtelijke Ordening

Voorzitter: T.E. Willems

Secretaris: drs. J.L.M. Kits Nieuwenkamp

De partijcommissie Ruimtelijke Ordening kwam in 1979 achtmaal bijeen en organiseerde bovendien op 20 oktober het eerste deelcongres in de reeks ten behoeve van het nieuwe verkiezingsprogramma. In de samenstelling van de commissie kwam nauwelijks verandering (zie Jaarboek).

In de vacature voor de hoofdbestuursvertegenwoordiging kon in het verslagjaar niet worden voorzien. Per 1 januari 1980 heeft de heer G.C.A. Mulder te Hoorn het lidmaatschap van de commissie als vertegenwoordiger van het hoofdbestuur aanvaard.

Het jaar begon met een bijzondere bijeenkomst te Utrecht voor Staten- en Raadsleden over het onderwerp woning- verkoopregulerende bepalingen. Belangrijkste conclusie was dat het ruimtelijke zowel als het volkshuisvestingsbeleid dient te worden omgebogen en bijgesteld.

Bij een meer liberaal beleid zijn verkoopregulerende maatregelen niet of nauwelijks meer nodig. De bestaande problemen kunnen anders, liberaler worden opgelost.

Over dit onderwerp is op 8 maart afsluitend een vergadering met de Commissie Woningbouw- en Huurbeleid belegd.

Een liberale politiek streeft naar stimuleren of ontmoedigen van bepaalde ontwikkelingen; vermijdt verbods- en gebodsbepalingen.

Vervolgens is in het verslagjaar gewerkt aan het ontwikkelen van een liberale kijk op de ruimtelijke ordening, die moet uitmonden in een rapport tbv. het verkiezingsprogramma. De werkgroep uit de commissie stelde een kleine dertig stellingen op, aan de hand waarvan door de secretaris het concept-rapport is opgesteld. Dit concept vormde vanaf mei de basis voor de verdere besprekingen die in het voorjaar van 1980 moeten zijn afgerond. Fundamentele vragen die beantwoord moeten worden zijn die of de ruimte in Nederland wel een schaars goed is (geproclameerde schaarste geeft een vrijheid tot ingrijpen en regelen) en of het überhaupt nodig is de ruimte als titel voor het voeren van beleid te gebruiken. De methode van effect-rapportering zoals bij het milieu-beleid zou wel eens voor een

liberaal ruimtelijk beleid de oplossing kunnen blijken te zijn.

De commissie verleende haar medewerking aan de opstelling van het rapport van de Commissie Sport,Recreatie en Natuurbehoud.

De secretaris en de heer Donkersloot namen actief aan de beraadslagingen deel.

Voor het deelcongres Ruimtelijke Ordening en Verkeer en Vervoer dat op 20 oktober te Amstelveen werd gehouden, leverde de commissie stellingen met toelichting, sprekers en het verslag over de vraag of de geplande Markerwaard inderdaad dient te worden ingepolderd.

Het congres bleek in grote meerderheid vóór inpoldering, zij het onder strikte voorwaarden (zie het verslag van de secretaris in Vrijheid en Democratie van 9 november 1979).

Commissie Verkeer en Vervoer

Voorzitter: drs.L. van Leeuwen,
Secretaris: B. Von Köningslów

Vergaderingen: De commissie heeft vergaderd op 8 februari, 20 maart, 22 mei, 28 augustus en 27 november.

WERKZAAMHEDEN

Contact met de bewindslieden: Op 8 februari vond een ontmoeting plaats tussen de commissie en de minister en staatssecretaris van verkeer en waterstaat. Het gesprek verliep aan de hand van enkele notities over diverse aspecten van het beleid, die door leden van de commissie waren opgesteld. Onder meer werd aangedrongen op handhaving van het Rijkswegenfonds en uitbreiding hiervan tot een algemeen infrastructuurfonds. De bewindslieden legden uit welke politieke problemen de realisering van het gewenste beleid in de weg staan.

Contact met de kamerleden: Veelal konden de kamerleden De Beer en Van de Ven aanwezig zijn bij de vergaderingen en met de commissie van gedachten wisselen, zoals bij de bespreking van de begroting en de Memorie van Toelichting van verkeer en Waterstaat.

Deelcongres: Ten behoeve van het deelcongres ruimtelijke ordening en verkeer en vervoer in oktober diende de heer Noortman namens de commissie enkele stellingen in en hield de heer Van Leeuwen een inleiding.

De heer Köningslów schreef een verslag.

Overig: De heer Van Leeuwen schreef een pré-advies over de marges van een sturend verkeers- en vervoersbeleid voor een discussiedag van de Stichting Weg, o.a. als voorzitter van de commissie. Helaas kon in 1979 weinig vooruitgang worden geboekt bij het opstellen van een definitieve aanzet tot een liberale verkeers- en vervoersfilosofie.

SAMENSTELLING VAN DE COMMISSIE

Als nieuw lid werd benoemd de heer J.A. Hoeksema.

EVALUATIE

De commissie vergadere dit jaar tamelijk regelmatig en had goede contacten met de Tweede Kamerfractie.

In het gesprek met de bewindslieden heeft de commissie haar visie naar voren gebracht, welke overigens op sommige punten moeilijk schijnt door te kunnen dringen in het beleid.

Het deelcongres verkeer en vervoer leverde waardevolle inbreng uit de discussiegroepen op, zodat de commissie een goede basis heeft om een advies m.b.t. het verkiezingsprogramma uit te brengen aan het VVD-bestuur.

Commissie Volksgezondheid.

Voorzitter: P. Muntendam

Secretaris: E. Haaksman

De commissie vergaderde tweemaal plenair gedurende het verslagjaar. De voorbereidende werkzaamheden voor de standpuntbepaling daarin werden verricht door werkgroepen ad-hoc, somtijds aangevuld met adviseurs, die niet lid zijn van de commissie.

In het kader van de harmonisatie van de welzijnsvoorzieningen is advies uitgebracht over de onderlinge afstemming van de Kaderwet Specifiek Welzijn en de Wet Voorzienigen gezondheidszorg.

Voorbereid is een reactie op de vraag "Gesteld dat we in Nederland ooit nog drinkwaterfluoridering zouden willen overwegen aan welke voorwaarden zou dan moeten worden voldaan en hoe zou de strekking van een desbetreffend wetsontwerp moeten zijn?"

De nota betreffende het beleid terzake van de gezondheidszorg met het oog op de kostenontwikkeling gaf voor de commissie aanleiding hierover een uitgebreid advies uit te brengen. Met name kregen hierbij aandacht de kostenbewaking en de kwaliteitshandhaving en -bevordering vanuit een liberale levensbeschouwing.

Van de kant van de commissie is ook nog gereageerd op de problemen, die betrekking hadden op de open-hart-chirurgie. Daarbij werd uitgesproken, dat één efficiënte luchtbrug met een buitenlands open-hart-chirurgisch centrum, - de kliniek in Genolier te Zwitserland - het beste is, zolang er in ons land onvoldoende voorzieningen zijn op dat terrein.

De in het verslagjaar ingestelde werkgroep euthanasie zal begin 1980 rapporteren aan de Commissie Juridische zaken en aan deze commissie.

Landelijke Onderwijs Commissie

Voorzitter: C.J. Eijgenhuijsen
Secretaris: mevr.M.Th.M. Tangel

De landelijke Onderwijs Commissie vergaderde het afgelopen jaar negen maal. Na het aftreden van de heer Vonhoff in 1978 als voorzitter nam de heer Eijgenhuijsen gedurende enkele maanden het voorzitterschap waar. Op 31 mei bekrachtigde het hoofdbestuur officieel zijn kandidatuur.

In de eerste helft van het jaar werd bijzonder veel aandacht besteed aan de discussies over het door sectie II gestelde rapport "De Vierstromenschool", waarin ten aanzien van het algemeen vormend onderwijs en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs verbeteringen worden voorgesteld, met name door pakketuitbreiding en versterking van het klasseverband door beperking van het aantal verschillende pakketten. Het concept van bovengenoemde nota werd enkele malen in de LOC-vergadering besproken en op grond van het geleverde commentaar door de sectie aangepast. Op 31 mei verklaarde het hoofdbestuur zich accoord met publicatie van het rapport.

In de tweede helft van het verslagjaar vergaderde de LOC tweemaal in aanwezigheid van de minister van Onderwijs en Wetenschappen, dr.A. Pais; met hem werd van gedachten gewisseld over tal van recente onderwijsontwikkelingen alsmede over het door hem uitgebrachte Ontwikkelingsplan voor het Voortgezet Onderwijs.

Voorts hield de LOC zich bezig met het coördineren van de verschillende sectiewerkzaamheden en werden tal van in de secties voorbereide onderwerpen in de LOC aan de orde gesteld, zoals onderwijs en vorming voor werkende jongeren, de academisering van de pedagogische academies, de begroting. Bovendien werden voorbereidende besprekingen gehouden voor het op 2 februari 1980 te Meppel te houden onderwijsdeelcongres.

Sectie I - LOC

Voorzitter: C.J. Eijgenhuijsen

Secretaris: A.A. Steverink

De sectie kwam negen maal bijeen.

Het jaar werd begonnen met het opstellen van een prioriteiten-schema, waarbij rekening gehouden werd met de informatie van de adviserende fractie-leden. Ook werd er twee maal uitvoerig van gedachten gewisseld over het al of niet kiezen of vragen om een nieuwe voorzitter nu de heer Eijgenhuijsen voorzitter geworden was van de LOC.

Gezocht en gevonden werden noodzakelijke aanvullingen voor de sectie: a buitengewoon onderwijs, b Ped. academie, c bestuurlijke vlak.

Uitvoerig is er beraadslaagd over de stage problematiek van studenten van de Ped. academie in het basisonderwijs.

Er heerst teleurstelling in de sectie dat noch een verslag noch een deelnemerslijst te krijgen was van de kamercentrale Tilburg, waar het onderwijscongres gehouden werd.

Er is uitvoerig commentaar gegeven op de nota Speciaal onderwijs. Ook zijn een paar vergaderingen gewijd aan de nota academisering Ped. academie.

Een aanvang is gemaakt betreffende de aansluitingsproblemen basis onderwijs en het vervolg onderwijs.

Deze besprekingen zullen in het komend jaar worden voortgezet.

Sectie II - LOC

Voorzitter: H.C. Verschoor

Secretaris: G.H. Kraij

Het vergaderschema zoals dat de vorige jaren van kracht was, is ook dit jaar weer geheel volgens plan uitgevoerd.

Opvallend daarbij was dat het contact met de leden van de Tweede Kamer in deze periode steeds meer werd geïntensiveerd. Zowel de sectie als geheel, als de leden van de sectie overlegden regelmatig met mevrouw Ginjaar-Maas over de ontwikkelingen in het onderwijs.

Gedurende de eerste helft kwam het definitieve ontwerp "De vierstromenschool" gereed. Dit ontwerp werd door het hoofdbestuur van een begeleidend schrijven voorzien, gedrukt en verstuurd. Ook werd in Nieuwspoort een persconferentie gehouden en een aantal interviews wegegeven.

De waardering voor het stuk was algemeen aanwezig, al waren er hier en daar wat kritische opmerkingen, die met name het weglaten van het Gymnasium en het L.B.O. betroffen.

Eveneens dit jaar is een begin gemaakt met het ontwikkelen van het Vierstromengymnasium. Hierbij zijn vorderingen gemaakt, doch met name waar het gaat om de constructie van een lessentabel zijn er moeilijkheden. De eerste besprekingen voor een herorganisatie van het L.B.O. zijn ondertussen met sectie III gevoerd.

Ook in deze periode is gewerkt aan de vakantiespreiding. Een voorlopig stuk is verschenen, waarop door de Minister reeds kritisch opmerkingen zijn gemaakt. Ook is het stuk aan de andere sectie toegezonden.

Met betrekking tot de begroting is veel werk verzet door de onderscheiden leden van de sectie; opmerkingen voor bijv. het dekkingsplan zijn steeds aan mevrouw Ginjaar opgegeven.

Voor het eerst in de geschiedenis van deze sectie kwam de Volwassen Educatie aan de orde naar aanleiding van de expiratie van C.O.S. en C.B.O.E.N.

Zorg werd uitgesproken ten aanzien van de voortzetting van de verworvenheid van de S.P.O.S. en de advisering met betrekking tot de Volwassen Educatie in zijn algemeenheid.

De samenstelling van de sectie bleef ook dit jaar ongewijzigd.

Sectie III - LOC

Voorzitter: W.J. Kagenaar

Secretaris: C.P. Bos

De sectie vergaderde in de verslagperiode acht maal.

Een kritisch commentaar werd geleverd op het concept voor het rapport "De Vierstromenschool" vooral met het oog op de toepasbaarheid van het LBO. Inmiddels wordt gewerkt aan een LBO-aanvulling op dat rapport.

Tot grote vreugde van de sectie werd in de verslagperiode het contact met de adviserende leden van de fractie geïntensiveerd. Veel aandacht werd besteed aan de harmonisatie-problematiek binnen het LBO.

Bovendien werd door een aantal sectieleden gewerkt aan een nota over het Lager Beroepsonderwijs, terwijl in de tweede helft van het jaar een eerste gedachtenbepaling plaatsvond over een notitie betreffende het middelbaar beroepsonderwijs.

Het probleem van de eerste twee leerjaren van het LBO was uitvoerig onderwerp van discussie, waarbij de mogelijkheid van uitsstel van beroepskeuze alsmede eenzelfde lessentabel in het eerste leerjaar AVO en LBO de revue passeerden. Getracht zal worden in de loop van het komende jaar over bovengenoemde onderwerpen uitgewerkte notities te formuleren.

Sectie IV - LOC

Voorzitter: dr.L. Smeets

Secretaris: J. Roos

In de samenstelling van de commissie kwam geen wijziging. De commissie kwam tweemaal bijeen. Besproken zijn o.a. een notitie van Prof. Wijnberg over het wetenschappelijk onderwijs in Nederland en twee artikelen van ir. Berkelaar te weten: "Een toekomstbeeld voor de H.T.S." en Hogeschool "nieuwe stijl".

Het is de bedoeling de in concept aanwezige nota over het tertiair onderwijs in 1980 uit te brengen.

Sectie V - LOC

Voorzitter: J.A. Veening

Secretaris: mevr.L.M. Voerman-van Battum

De sectie hield zich bezig met de tekst voor een brochure "Onder-

wijs en Vorming voor werkende jongeren", waaraan veel tijd werd besteed. Na behandeling in de LOC moest echter worden overgegaan tot een grondige aanpassing. Persoonlijke omstandigheden van één van de enthousiaste actieve leden zijn helaas oorzaak geweest van een tijdelijke lagere vergaderfrequentie. Gehoopt wordt in 1980 hier verandering in te brengen.

Sectie VI - LOC

Voorzitter: A.J.J. Mulder

Secretaris: W.H.J. Passtoors

Sectie VI kwam dit jaat 6 maal bijeen, meestal naar aanleiding van kwesties aangedragen door de LOC en op grond van recente onderwijsontwikkelingen.

Vooral bij de begrotingsbehandeling bleek weer het gemis aan een financieel deskundige binnen de sectie.

Dit jaar werd vooral aandacht geschonken aan de democratisering en het voorontwerp van Wet hiervoor, de "Vierstromenschool" en de begroting '80 voor onderwijs. Daarnaast kwamen ook diverse andere onderwerpen aan de orde als arbeidsplaatsen, overurenregeling en pensioenkostenkwenties, V.U.T.-regeling, Bestuurscommissie ex. art. 61 Gemeentewet, kostwinnerschap bij ontslag en allerlei circulaires.

Er werd ook door de sectie, die bijna geheel lid is van de LOC, over diverse onderwerpen meegedacht en meegesproken binnen de LOC.

Sociaal Economische Commissie 1979.

Voorzitter: vacature

Secretaris: mr.N.G.B.A.Breitbarth-Dettmeijer.

In het verslagjaar is drie maal vergaderd.

De geplande vergadering van 9 januari ging in verband met de weersomstandigheden niet door.

In de vergadering van 21 maart is het door de landbouwcommissie opgestelde standpunt met betrekking tot vervreemding van landbouwgronden behandeld. Na enkele wijzigingen kon de S.E.C. zich hiermee verenigen. Het hoofdbestuur is verzocht tot publikatie over te gaan, hetgeen geschied is.

De vergadering van 16 mei was gewijd aan de behandeling van de door de energiecommissie opgestelde notitie over energie-besparing. Ook hiermee kon de S.E.C. zich na enige wijzigingen verenigen. Het hoofdbestuur heeft de door de S.E.C. voorgestelde wijze van publiceren niet overgenomen, doch heeft deze notitie in een zogenaamd "blauw boekje" laten verschijnen.

Op 22 september was het onderwerp van bespreking de Troonrede en Miljoenennota. Op diverse punten heerst teleurstelling.

Rest nog te vermelden dat de S.E.C. helaas afscheid heeft moeten nemen van zijn voorzitter drs.H.Toxopeus, die zich vanwege persoonlijke omstandigheden genoodzaakt zag zijn functies in de partij neer te leggen. In deze vacature is nog niet voorzien.

Belastingcommissie.

Voorzitter: dr.J.C.L.Huiskamp

Secretaris: mr.G.W.B.van Westen.

In 1979 is de Belastingcommissie in totaal vijf maal bijeen geweest (1978: vier maal). De vergaderingen droegen meestal het karakter van bijeenkomsten ter advisering van de aanwezige Kamerleden, veelal met betrekking tot zeer actuele fiscale onderwerpen. Hoewel de activiteiten van de Belastingcommissie zich derhalve meer richtten op praten dan op het produceren van stukken, is diverse malen inzake een aantal uiteenlopende onderwerpen schriftelijk advies door leden van de Commissie rechtstreeks aan Kamerleden uitgebracht. Daarnaast is een discussiestuk over de aftrek van onderhoudskosten aan de eigen woning verschenen, hetwelk momenteel ter bespreking aan de Sociaal-Economische Commissie is aangeboden.

Met betrekking tot hetgeen zoal werd opgemerkt en gesteld tijdens de vergaderingen moge korthedshalve worden verwezen naar de notulen welke van iedere bijeenkomst werden opgesteld.

Gesproken werd over:

- Nieuwe organisatie van de gezondheidszorg.

Het betrof hier een suggestie van één der leden van de Commissie om eens de gedachten te laten gaan over introductie van een profijtbeginsel naar draagkracht. Uitvoering van het voorgestelde systeem zou moeten geschieden door de Belastingdienst. Het onderzoek is overigens nog gaande.

- Werking van de Onroerend Goed-belasting in de praktijk.

- Voldoening op aangifte voor de inkomstenbelasting.

- Reparatiewetgeving.

Over dit onderwerp is meerdere malen van gedachten gewisseld.

Aangezien de desbetreffende wetsontwerpen nog in de Eerste Kamer moeten worden behandeld, komt het onderwerp nog verder ter sprake.

- Hofstra-voorstellen inzake inflatieneutrale belastingheffing.

Uiteraard is ook dit onderwerp veelvuldig agendapunt geweest, terwijl ook hierover het laatste woord nog niet is gesproken.

- Aftrek onderhoudskosten eigen woning.

Zie hetgeen in de aanhef van dit verslag werd opgemerkt.

- Gemeentelijke belastingen.

- Milieu- en Energietoeslag WIR.

- Wijziging regeling inzake provinciale belastingen.

- Nota "Op weg naar gelijke fiscale behandeling van de gehuwde vrouw".

Met betrekking tot dit punt kan worden opgemerkt, dat een werkgroep min of meer onder supervisie van de Belastingcommissie aan een diepgaande studie bezig is.

- Verruiming delegatiebepaling in de Wet op de loonbelasting 1964.
- Wetsontwerp "Ketenaansprakelijkheid".
- Fiscale punten in het op te stellen verkiezingsprogramma van de VVD.

Energiecommissie.

Voorzitter: ir.T.Thalhammer.

Secretaris: ir.P.Brand.

De energiecommissie heeft zich in het begin van het verslagjaar vooral bezig gehouden met de opstelling van een advies met betrekking tot de realisatie van inspraak en besluitvorming bij de Maatschappelijke Discussie over de energievoorziening in de toekomst en met de toepassing van kernenergie.

Daarnaast is medegewerkt aan een informatiedag voor de drie Noordelijke kamercentrales (28 april) waarbij drie leden van de Commissie als sprekers optraden.

De Commissie heeft in maart 1979 besloten het rapport "Energie tot 2000" van de prof.mr.B.M.Teldersstichting af te wachten in plaats van zelf de samenstelling van een soortgelijk rapport na te streven.

De Commissie heeft een notitie met het onderwerp "Energiebesparing" het licht doen zien.

In het tweede halfjaar heeft de Commissie gewerkt aan de voorbereiding van het Deelcongres "Energie", dat op 1 december in 's-Hertogenbosch is gehouden. Hiertoe zijn discussiepunten geformuleerd en gepubliceerd. Tevens heeft een Commissielid een korte voordracht gehouden ter toelichting van de discussiepunten. Dr.Zoutendijk hield een voordracht ter introductie van het eerder genoemde rapport van de prof.mr.B.M.Teldersstichting. In totaal werd door de Commissie een achttal malen vergaderd.

Financieel-Economische Commissie.

Voorzitter: mr.H.P.Talsma.

Secretaris: drs.A.G.J.Leijten.

In het verslagjaar is er door de financieel-economische Commissie gedurende een zestal avonden plenair vergaderd.

De vertegenwoordiger van het dagelijks bestuur in de Commissie heeft erop aangedrongen dat de Commissie zich met name bezighoudt met onderwerpen betreffende macro-economische problemen, zoals industriepolitiek, welke primair het beleid van de departementen van Economische Zaken en van Financiën aangaan.

In de eerste helft van het verslagjaar heeft de Commissie zich bezighouden met de voortgangsnota over Bestek '81, arbeidstijdsverkorting, het centraal-economisch plan voor '79, alsmede met voorbereidingen voor het introduceren van energie- en milieutoeslagen in de w.i.r.

Een eerste overleg heeft er plaatsgevonden over het bestuderen van denkbeelden betreffende het voorschrijven aan het bedrijfsleven voor het doen van investeringen voor geluid-, lucht- en waterzuivering. Er is afgesproken deze kwestie in een gezamenlijke werkgroep met de partijcommissie voor milieuhygiëne onder de loep te nemen.

Tijdens verschillende vergaderingen heeft de Commissie besproken de alternatieven voor behoud en voor creatie van werkgelegenheid in de vormen van steun aan individuele bedrijven, van sectorgewijze aanpak en van globale maatregelen voor het doen stimuleren van investeringen door particuliere bedrijven. Hierbij zijn ook aan de orde geweest de rapporten over denkbeelden van enkele leden van de fractie in de Tweede Kamer m.b.t. industriepolitiek, liberaal steunbeleid voor bedrijven en m.b.t. sector-/structuurbeleid. Dit geldt eveneens voor de in de herfst van het verslagjaar gepubliceerde, beide studies van de minister van Economische Zaken, t.w. de sector- en de innovatienota. De Commissie kwam tot de slotsom dat sectorsgewijze aanpak van economische problemen beslist niet erg aantrekkelijk is. In diverse gevallen kan steun aan individuele bedrijven te prefereren zijn boven het ingrijpen middels sectorsgewijze maatregelen. Afwijzend staat de Commissie tegenover p.b.o.-gedachten en het algemeen verbindend verklaren van sectorale maatregelen. Globale maatregelen voor het stimuleren van investeringen geven volgens de Commissie primair de meest gewenste aanpak voor het stimuleren van investeringen. Deze besprekingen over behoud en over creatie van werkgelegenheid zijn verder uitgemond in meerdere discussies over problemen met financieringen van bedrijven en de rol van het bankwezen daarbij. Een der leden van de Commissie heeft toegezegd binnenkort een eerste aanzet voor een rapport over industriepolitiek voor te leggen. Tijdens het najaar heeft de Commissie zich enkele malen beraden over de algemeen politieke situatie.

Dit overleg heeft plaats gevonden enerzijds op basis van de algemene invalshoek betreffende presentatie van het beleid door kabinet en door parlement, en anderzijds aan de hand van onderwerpen als fiscale aftrek van rente op hypotheeklen voor financiering van de eigen woning, het uitblijven van voorstellen voor het toepassen van inflatieneutrale heffingen van belastingen en het creëren van werkgelegenheid in de kwartaire sector. Het politieke klimaat in de laatste maanden van '79 leende zich er niet voor om over beoordelingen van zoëven aangeduide politieke ontwikkelingen te rapporteren.

Landbouwcommissie.

Voorzitter P.M. Blauw
Secretaris mr.J.G.Bongers

De Landbouwcommissie heeft in 1979 drie maal vergaderd. In deze vergaderingen heeft de commissie zich onder meer bezig gehouden met de problematiek van het agrarisch grondbeleid. In de loop van het verslagjaar heeft de commissie een standpunt terzake geformuleerd dat als zodanig door het hoofdbestuur is aanvaard. De commissie is samengevat van oordeel dat op korte termijn maatregelen moeten worden getroffen, die kunnen leiden tot een ombuiging van de prijsontwikkeling van landbouwgronden. De te nemen maatregelen dienen zowel betrekking te hebben op beïnvloeding van het prijsniveau als op het wegnemen van de oorzaken van de toegenomen druk op de agrarische grondmarkt. De maatregelen moeten leiden tot een zodanige prijsombuiging dat het prijspeil in de eerstkomende jaren niet verder stijgt, maar zo mogelijk op langere termijn een relatieve daling zal gaan vertonen. Vanuit deze optiek zal de commissie het komende jaar de nodige aandacht besteden aan de in december 1979 verschenen ontwerp-Wet vervreemding landbouwgronden.

Een vertegenwoordiging uit de commissie heeft in het afgelopen jaar een bijdrage geleverd aan de voorbereiding van de nota "Uitgangspunten/stellingen voor een liberaal beleid inzake natuur- en landschapsbehoud".

Zoals gebruikelijk heeft de commissie ook in 1979 weer uitvoerig aandacht besteed aan de Landbouwbegroting. Dit mede ter ondersteuning van de met de behandeling van deze begroting belaste leden van de Kamerfracties.

Aan het einde van het verslagjaar heeft de commissie zich intensief bezig gehouden met de voorbereiding van het op 15 maart 1980 te houden deelcongres "Landbouw". Het ligt in de bedoeling om begin 1980 een aantal stellingen ten behoeve van dit congres gereed te hebben. Met de voorbereiding daarvan is in het verslagjaar reeds een begin gemaakt. In dat verband is in de commissie uitgebreid van gedachten gewisseld over de verschillende aspecten van de Nederlandse en Europese land- en tuinbouw, waaronder de problemen waarmee de jonge agrarische ondernemer wordt geconfronteerd. De commissie is voornemens om zich in het komende jaar nader met laatstgenoemd onderwerp bezig te houden.

Het secretariaat van de commissie heeft gedurende het verslagjaar via regelmatige toezending van persberichten e.d. de leden geïnformeerd over actuele agrarische aangelegenheden, zoals onder meer de nota "Bedrijfsgrootte en produktiebeheersing in de landbouw" en de behandeling daarvan in de Tweede Kamer, het "Landbouw Economisch Bericht 1979", de ontwerp-Landinrichtingswet en de ontwerp-Wet vervreemding landbouwgronden.

Commissie voor het Midden- en kleinbedrijf.

Voorzitter: C.P.M.Barning.

Secretaris: drs.A.G.J.Leijten.

Dit overzicht beginnen wij graag met te wijzen op de naamswijziging van de landelijke middenstandscommissie in de in de aanhef vermelde, waaraan het hoofdbestuur in het verslagjaar zijn goedkeuring heeft gehecht.

In 1979 heeft de Commissie viermaal plenair vergaderd. Daarnaast zijn leden van de Commissie enkele malen bijeengekomen voor gedachtenwisselingen over speciale onderwerpen. Als voorbeeld daarvan noemen wij bespreking van de in september 1979 verschenen nota over "Consument en Consumptie". Mondeling is hierover geadviseerd aan leden van de VVD-fractie in de Tweede Kamer. De studiegroep over beunhazerij, zwarte arbeid e.d. heeft begin 1979 haar activiteiten voorlopig stopgezet, in afwachting van nadere gegevens over aard en omvang van deze economische verschijnselen.

Meerdere malen zijn "en petit comité" en in vergaderingen van de Commissie aan de orde geweest het functioneren van de regelingen voor steun aan bedrijven in en bij stadsvernieuwingsgebieden. In het verslagjaar is niet van de grond gekomen nadere studie van laatstgenoemd onderwerp met een of meer andere partijcommissies.

Andere onderwerpen, die door de Commissie in de loop van 1979 werden behandeld, waren:

- problematiek van personeelsvoorziening in het midden- en kleinbedrijf, met name in het ambacht;
- innovatie-, sector- en ander steunbeleid voor bedrijven;
- ervaringen met de (nieuwe) winkelsluitingswet en nadere regelingen van de per 1-1-79 in werking getreden wet inzake beperking cadeaustelsel;
- de in het voorjaar van '79 getroffen maatregelen voor het beperken van het verstrekken van Consumptief Krediet;
- minimum-distributieve voorzieningen voor kleine kernen en verkopen aan "eind"-verbruikers van produkten op landbouwbedrijven. Daarnaast zijn, zoals gebruikelijk, besproken de in het verslagjaar toegepaste maatregelen op fiscaal gebied en ten aanzien van de prijzen. Dit geldt ook voor de op de Derde Dinsdag van september bekend gemaakte plannen voor het in 1980 te voeren beleid. Over zoëven genoemde bespreking is gerapporteerd via een publicatie in "Vrijheid en Democratie". Verder berichten wij over voorbereidingen van een inbreng voor het programma t.b.v. de in 1982 te houden verkiezingen van de Tweede Kamer.

Voor afsluiting van dit overzicht noemen wij het heengaan van de heer F.L. van der Leeuw in augustus 1979. Vanaf de oprichting van deze Commissie, in de periode van de partij voor de vrijheid, is de heer Van der Leeuw hierin actief geweest. Eerst vervulde hij de functie van secretaris en later, tot eind 1978, fungeerde de heer Van der Leeuw als vice-voorzitter van de landelijke middenstandscmissie, die dus in dit verslagjaar naamswijziging onderging. Met het overlijden van de heer Van der Leeuw verliest het Midden- en Kleinbedrijf een trouw en bekwaam behartiger van zijn belangen.

Sociale Commissie.

Voorzitter: H.F.Heijmans,

Secretaris: mr.J.v.d.Driessen Mareeuw.

In de verslagperiode kwam de commissie zes maal bijeen.

Als nieuwe leden traden tot de commissie toe mevrouw

J.E.M.van Overbeek en de heer W.P.J.Woittiez.

De heer mr.M.G.L.van Schouwenburg verliet de commissie.

Van de kant van de commissie Maatschappelijke Ontwikkeling kwam aan het begin van het jaar het voorstel om samen met enkele verwante commissies een werkgroep op te zetten, die zich zou moeten bezighouden met de financiering van bejaardenoorden. Hoewel de commissie positief reageerde en deelneming toezegde, zijn er geen verdere ontwikkelingen te melden.

De commissie stelde een notitie op over democratisering van het bedrijfsleven in Europees verband ten behoeve van de informatie-map.

Aan de hand van een notitie van de heer Laffrée werd opnieuw aandacht besteed aan vereenvoudiging en verbetering van het stelsel van werknemersverzekeringen.

Op lange termijn ziet men één loondervingsregeling met een minimumuitkering voor iedere werkloze.

Een concept-nota van de fractie in de Tweede Kamer over jeugdwerkloosheid werd besproken.

Dit gaf aanleiding tot de volgende gedachten binnen de commissie:

- overscholing mag i.v.m. het liberale beginsel van de individuele ontplooiing niet negatief beoordeeld worden;
- overweging verdient verplichte deeltijdarbeid voor werkende jongeren b.v. beneden de 25 jaar;
- integratie is noodzakelijk van beroepskeuzevoorlichting en voorlichting op het terrein van de arbeidsmarkt;
- opzetten van casco-woningen voor jongeren die ze zelf kunnen "aankleden" om de kosten te drukken;
- voorbereiding jongeren op andere arbeidsethiek en loopbaanplanning.

Voorts besteedde men aandacht aan de havenstaking in Rotterdam.

De VVD dient zich neutraal op te stellen.

Tijdens de laatste twee vergaderingen van het jaar beraadslaagde de commissie o.a. over stellingen voor het deelcongres op 29 maart 1980.

Voor afsluiting van dit overzicht noemen wij het heengaan van de heer F.L. van der Leeuw in augustus 1979. Vanaf de oprichting van deze Commissie, in de periode van de partij voor de vrijheid, is de heer Van der Leeuw hierin actief geweest. Eerst vervulde hij de functie van secretaris en later, tot eind 1978, fungeerde de heer Van der Leeuw als vice-voorzitter van de landelijke middenstandscommissie, die dus in dit verslagjaar naamswijziging onderging. Met het overlijden van de heer Van der Leeuw verliest het Midden- en Kleinbedrijf een trouw en bekwaam behartiger van zijn belangen.

Sociale Commissie.

Voorzitter: H.F.Heijmans,
Secretaris: mr.J.v.d.Driessen Mareeuw.

In de verslagperiode kwam de commissie zes maal bijeen.

Als nieuwe leden traden tot de commissie toe mevrouw J.E.M.van Overbeek en de heer W.P.J.Woittiez.

De heer mr.M.G.L.van Schouwenburg verliet de commissie.

Van de kant van de commissie Maatschappelijke Ontwikkeling kwam aan het begin van het jaar het voorstel om samen met enkele verwante commissies een werkgroep op te zetten, die zich zou moeten bezighouden met de financiering van bejaardenoorden. Hoewel de commissie positief reageerde en deelneming toezegde, zijn er geen verdere ontwikkelingen te melden.

De commissie stelde een notitie op over democratisering van het bedrijfsleven in Europees verband ten behoeve van de informatie-map.

Aan de hand van een notitie van de heer Laffrée werd opnieuw aandacht besteed aan vereenvoudiging en verbetering van het stelsel van werknemersverzekeringen.

Op lange termijn ziet men één loondervingsregeling met een minimumuitkering voor iedere werkloze.

Een concept-nota van de fractie in de Tweede Kamer over jeugdwerkloosheid werd besproken.

Dit gaf aanleiding tot de volgende gedachten binnen de commissie:

- overscholing mag i.v.m. het liberale beginsel van de individuele ontplooiing niet negatief beoordeeld worden;
- overweging verdient verplichte deeltijdarbeid voor werkende jongeren b.v. beneden de 25 jaar;
- integratie is noodzakelijk van beroepskeuzevoorlichting en voorlichting op het terrein van de arbeidsmarkt;
- opzetten van casco-woningen voor jongeren die ze zelf kunnen "aankleden" om de kosten te drukken;
- voorbereiding jongeren op andere arbeidsethiek en loopbaanplanning.

Voorts besteedde men aandacht aan de havenstaking in Rotterdam.

De VVD dient zich neutraal op te stellen.

Tijdens de laatste twee vergaderingen van het jaar beraadslaagde de commissie o.a. over stellingen voor het deelcongres op 29 maart 1980.

Een werkgroepje werd gevormd ter voorbereiding van het congres. Tenslotte is het wetsontwerp Aansprakelijkheid Hoofdaannemers besproken.

Geconstateerd werd dat dit wetsontwerp zijn werking verder uitstrekt dan de bouwwereld.

Het belangrijkste probleem bij het wetsontwerp is dat het de hoofdaannemer verantwoordelijkheden oplegt, die hij in een aantal gevallen niet kan dragen bij gebrek aan informatie over de gang van zaken bij de onderaannemers.

Kommissie Woningbouw en huurbeleid

Voorzitter : ir. R.J. Elderenbosch

Sekretaris : H.J.J. Bruning

Aan het eind van het verslagjaar bestond de kommissie uit 8 leden. Als adviserende leden zijn aan de kommissie toegevoegd de 2e kamer leden L.M. de Beer en Mr. H.H.M. Lauxtermann. Tevens mag de kommissie zich verheugen in de ondersteuning van de heer Mr. C.M.M. Zwinkels, medewerker van de 2e kamer fraktie. In de loop van het jaar hebben de heren Drs. P. Ressenaar te Den Haag en J. Kamminga te Groningen de kommissie verlaten en is aan het eind van het jaar de heer R.T. Henkemans uit Kapelle door het hoofdbestuur in de kommissie benoemd.

De kommissie kwam 7 maal bijeen en bracht op 28 mei en 15 juni werkbezoeken aan Leeuwarden en Tilburg.

In Leeuwarden werden de kommissieleden ontvangen door de plaatselijke Stadsvernieuwingscorporatie, in Tilburg door de Gemeente Tilburg.

Beide bezoeken vonden plaats in het kader van een voorbereiding voor het symposium "Stadsvernieuwing door eigen woningbezit" dat gehouden werd op 1 september in samenwerking met de Vereniging van staten- en raadsleden.

In het begin van het jaar heeft de kommissie met name bijgedragen in het voltooiën van de stadsvernieuwingsnota van de heer Lauxtermann, die in februari werd uitgebracht.

Verder had voornamelijk de aandacht de behandeling van de leegstandswet en de problematiek van het kraken van huizen en de wet "regeling voorkeursrecht gemeenten".

Ook de problematiek van de jongerenhuisvesting stond in de belangstelling, met name door het opstellen van de nota Jeugdbeleid van de 2e kamer fraktie. Zoals gebruikelijk werd ook de begroting 1980 aan een kritische beschouwing onderworpen.

Onder voorzittersschap van de Burgemeester van Utrecht, de heer Vonhoff, werd het symposium over stadsvernieuwing, dat op 1 september 1979 werd georganiseerd, een groot succes. Er waren ruim 70 deelnemers aanwezig.

De Kommissie heeft het betreurt dat voor het onderwerp Volkshuisvesting bij de deelkongressen geen ruimte was geschapen. Ook nader overleg met het hoofdbestuur mocht niet baten.

De leden van de Kommissie zijn van mening dat het raadzaam is de naam van de Kommissie t.z.t. te wijzigen in Kommissie Volkshuisvesting. Zij zal dienovereenkomstig ook t.z.t. het hoofdbestuur in deze geest adviseren.

De Kommissie meent verder een vruchtbaar jaar achter de rug te hebben.

Commissie Welzijn

Voorzitter: J. den Ouden

Secretaris: mevr.N.H. van den Broek-Laman Trip

De commissie kwam in het verslagjaar vijfmaal bijeen.

Het verheugde de commissie bijzonder dat na een lange voorbereidingstijd de activiteiten van de mediacommissie een aanvang konden nemen.

De in 1978 uitgevoerde werkzaamheden ter formulering van een liberale visie op het welzijnsbeleid kregen concreet gestalte in een uitgebrachte notitie, die op 11 juni door het hoofdbestuur aan de partij werd aangeboden. Het hoofdbestuur ging eveneens accoord met de publicatie van het rapport "Gedachten over een liberaal beleid over natuur- en landschapsbehoud, opgesteld door de Commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud. Dit rapport zal begin 1980 in druk verschijnen.

Een belangrijk onderwerp van gesprek was voorts de discussie over de positie van de vrijwilligers en van het vrijwilligerswerk.

Aan het eind van het jaar kwamen de resultaten beschikbaar van de door de Organisatie Vrouwen in de VVD gehouden welzijns-enquête; bij het opstellen van de vragen voor deze enquête was de Commissie Welzijn eerder behulpzaam geweest. De antwoorden werden in een artikel verwerkt dat wederom aan de Organisatie Vrouwen in de VVD ter beschikking werd gesteld.

Ten slotte hield de commissie zich bezig met de voorbereidingen van het deelcongres over welzijn dat op 15 december 1979 te Alkmaar is gehouden.

Voor de inhoudelijke aspecten van dit congres wordt verwezen naar vrijheid en Democratie van 23 november 1979.

Culturele Commissie

Voorzitter: mevr. M. Sicman-Hardeman

Secretaris: B. van der Stoel

De commissie vergaderde op de hiernavolgende data en besprak de onderwerpen achter die data vermeld.

16-1: Kunstuitleennota; problemen met en van artoteken; verschillende systemen; opvattingen Stg. Beeldende Kunst; inbreng B.K.R. werk.

Toneelnota met kritiek van de commissie op de houding van de Raad van de Kunst. Ballet, motie Kappeyne, balletorkesten. Accomodatiebeleid Amsterdam en Den Haag.

Gebruik van computer in musea; opkomst view-data.

9-3: Evaluatie begrotingsbehandeling CRM., vervolg bespreking orkesten. Afspraak dat commissie per "kunstgebied" gaat inventariseren aan de hand van inbreng leden. Opzet: wat is er, wie zitten er, subsidiesleutel, beleid en VVD-visie.

11-9: orkestbrief minister.

Operakwestie, suggesties voor begroting, bijdragen aan verkiezingsprogramma, manifest, beginselprogramma. Commissie wil met name concrete punten in de diverse zaken, omdat daar de vraag naar is.

4-10: Commissie zet bijdragen van de verschillende leden om in een lijst met aandachtspunten, die vervolgens kunnen worden uitgewerkt.

5-11: Waarom geen deelcongres Cultuur?

Begroting CRM 1980.

Decentralisatie: komt er nu op neer, dat het subsidiegeven naar de Gemeente wordt doorgeschoven. Rijk houdt bevoegdheden (zegenschap) aan zich. Bespreking artikel uit "Klankbord" waarin een aantal misvattingen over de orkestenwereld worden rechtgezet. Positie NOS orkest is ten opzichte van andere orkesten veel te gunstig; het bederft zelfs de markt.

Balletopleiding.

De achtste beeldende kunst regeling is uit.

Aandacht voor muziekscholen, die op de achtergrond lijken te raken bij de amateuristische kunstbeoefening. Opgemerkt wordt

dat dit een mooi punt zou zijn voor de Vereniging van Staten- en Raadsleden.

Circulaire democratische planning geldt als voorbeeld van het regeren per circulaire.

Commissie Maatschappelijke Ontwikkeling

Voorzitter: mr.drs.H.N.A.J. Zijlmans

Secretaris: J.W. Haanstra

Samenstelling commissie:

In de loop van 1979 is de samenstelling van de commissie gewijzigd. Door tijdgebrek bleek de heer Schreuder niet meer in staat om met de gewenste frequentie de vergaderingen te kunnen bezoeken. Onder dankzegging voor het vele, dat hij voor de commissie heeft gedaan, werd van hem afscheid genomen. Tot genoegen van velen, nam mevr. Kamp vanaf september 1979 aan de activiteiten van de commissie deel. Verdere kwantitatieve en kwalitatieve versterking van de commissie lijkt op korte termijn te verwezenlijken. Verheugend mag genoemd worden dat het hoofdbestuur mevr.drs.I. Günther bereid heeft gevonden om eveneens in de commissie zitting te nemen, zodat dankbaar van haar kennis en kunde gebruik gemaakt kan worden. Tevens zal door haar een verder optimaliseren van de communicatie in partijgeledingen met de commissie tot zijn recht kunnen komen.

Vergaderingen:

Overeenkomstig de doelstellingen van de commissie werd in 1979 met de gewenste frequentie en regelmatigheid vergaderd. Zo werd op 3 januari, 23 februari, 11 april, 30 mei, 31 augustus, 15 oktober en 16 november officieel bijeengekomen. De tussentijdse contacten ten einde bepaalde onderwerpen vergader-technisch voor te bereiden waren uiteraard veelvuldig.

Vergaderonderwerpen:

In het begin van het jaar bracht de commissie verslag en advies uit over het onderwerp "Financieringsalternatieven voor de kosten van verzorging in bejaardenoorden". Onderwerpen zoals "Rijksbijdrage regeling Soc.Cult.Werk" en "Etnische minderheden" werden voor de helft van het jaar afgerond. Juist bij deze onderwerpen leek een samenbundeling van krachten vanuit andere commissies uit de "koepel welzijn" met die van de commissie Maatschappelijke Ontwikkeling geboden. Dit gevoel werd nog sterker bij een onderwerp "ontwerpwet Gezondheidsvoorzieningen". Het instellen van een werkgroep werd daarom bepleit. Nadat de commissie advies had uitgebracht over het onderdeel "zorg" in het partijprogramma, werd de aandacht

voor de rest van het jaar voornamelijk gericht op de op 26 januari 1980 te houden "Themadag Buitenlandse Werknemers". Het op 15 december j.l. gehouden welzijnscongres gaf de commissie reeds een voorproefje van hetgeen op 26 januari te wachten staat. Dat, op gelijke datum, een partij deelcongres gehouden wordt, waarbij overlappingsen wat betreft het onderwerp voor de hand liggen is vanuit een oogpunt van coördinatie te betreuren. Juist in deze periode van voorbereiding is weer eens gebleken, dat liberale verdraagzaam en flexibel in opstelling zijn. De goede sfeer en harmonie in de commissie was een waarborg, dat een betrekkelijk klein gezelschap, met uiteraard de onmisbare steun van de medewerkers en het secretariaat en de vereniging van Staten- en Raadsleden in een betrekkelijk korte tijd zaken kon regelen.

Commissie Mediabeleid

Voorzitter: dr.F.A. Hoogendijk
Secretaris: H. de Bie

De Commissie Mediabeleid van de VVD, die in de loop van 1979 tot stand kwam, heeft zich tot dusver voornamelijk beziggehouden met de bespreking van de Media-Nota van de heer G.W.Keja, genaamd: "Van Grottekening tot satelliet". De commissie kwam dat jaar vier keer bijeen. Hoewel de commissie meent, dat deze nota op een wel erg laat tijdstip in haar bezit werd gesteld, is, samen met de samensteller van de nota, voortvarend gewerkt aan de toetsing van de meningen van de commissie-leden. Dr.F.A.Hoogendijk, voorzitter van de Commissie Mediabeleid, heeft, kort na de publiekelijke verschijning van de nota in "Vrijheid en Democratie" een begeleidend commentaar geschreven. Waarin de komst van een liberale medianota, waarmee de VVD voor de ontwikkelingen uitloopt, door hem van harte werd toegejuicht. Een mening, die door de voltallige commissie wordt gesteumd.

Er zijn ook kontakten met de in Amsterdam opgerichte ad-hoc werkgroep regionale omroep. Van deze werkgroep werd een eindrapportage ontvangen met betrekking tot de problematiek van de regionale omroepen in ons land, zoals Stad Radio Amsterdam en de SROB. Er heeft inmiddels al een zinvol gesprek plaatsgehad tussen genoemde werkgroep en onze commissie.

Voornaamste zaken waarover de commissie in zijn vergaderingen van gedachten wisselden, zijn:

satelliet-omroep in de jaren tachtig, teletekst en view-data, commerciële omroep, omroepreklame, regionale omroepen, beeldplaat, kabelnetten, antenne-verboden, omroepverkiezingen, recht op antwoord voor luisteraar en kijker, data-bank, liberale omroep, persbeleid en omroepbestel.

De commissie streeft er naar een bijdrage te kunnen leveren voor het hoofdstuk "Mediabeleid" in het eerstkomende verkiezingsprogramma van de VVD.

Commissie Sociaal-Cultureel Werk

Voorzitter: K. Weide

Secretaris: A.W. Hiemstra

1. De cie kwam meestal bijeen in Den Haag en de vergaderdata waren in 1979: 25 jan., 22 febr., 21 mrt., 20 april, 11 mei, 22 mei, 28 aug., 25 sept, 30 okt. en 6 dec.
2. Belangrijk voor de cie. was het contact met de kamerleden. Veel agenda-punten konden hierdoor afgestemd worden op de aktualiteit. Tevens werd de cie. door de kamerleden wel als klankbord gebruikt.
3. De cie is het jaar begonnen om alle leden van de diverse commissies een vragenlijst toe te sturen. Het uitgangspunt hierbij was dat de cie van mening was dat het voor het contact over bepaalde facetten van het welzijnswerk, belangrijk zou zijn te weten welke VVD leden in dit werk een functie hebben. De respons was echter gering. In 1980 zal nogmaals een poging ondernomen worden.
4. De jeugdwerkloosheid kwam verschillende keren ter sprake in de cie. In het begin van het jaar n.a.v. een concept voorstel maatregelen om de werkloosheid te verminderen. Dit voorstel is doorgestuurd naar de fractie en kwam later weer ter sprake bij de discussie over de nota van Jan de Voogd "Jeugdwerkloosheid, wat doen wij eraan?" in de cie.
5. In het verband met de verkiezingen van de leden voor het Europese parlement werd door de cie. een concept artikel gemaakt voor de informatiemap m.b.t. jongeren.
6. Evenals vorig jaar werd er veel aandacht besteed aan de Rijksbijdrage regeling Sociaal Culturele Activiteiten. Waarbij in dit jaar de nadruk lag op de steunfunctie. Ook werd de motie Hermans, over de nevenschikking in prioriteit tussen particulier initiatief en overheid, uitvoerig besproken.
7. Democratisering bij het functioneren van de welzijnsinstellingen. Het handvat hierbij was de nota van de cie v.d. Burg. Op verschillende vergaderingen was dit onderwerp aan de orde.
8. Na enkele voorbereidende besprekingen was er op 22 mei een gesprek met enkele vertegenwoordigers van het W.I.J.N. (werkverband integratie jeugd-welzijn nederland). Ter bespreking stond hierbij: het WIJN zelf en het eindrapport van de Interdepartementale werkgroep Jeugd welzijn (MIK).
9. Op 30 oktober werd gesproken met enkele directie leden en enkele bestuursleden van GAMMA. (land. org. voor instellingen voor klub-buurt-en opbouwwerk) Ter bespreking stond de fusie tussen Salco en NBV en de toekomst verwachting van het sociaal cultureel werk.
10. De in de partijraad van 16 juni besproken nota "Jeugd en Jongeren" van de fractie van de VVD, werd ook in de cie besproken.
11. De door de koepel Welzijn gemaakte nota over liberaal welzijn kreeg alle aandacht.
12. De begroting van CRM geeft in de cie. altijd aanleiding omop het CRM beleid nader in te gaan en de mogelijke consequenties voor het jeugd- en jongerenwerk te bestuderen.

13. Ook het verkiezingsprogramma stond een van de laatste vergaderingen op de agenda van de cie., maar de suggesties moeten nog nader uitgewerkt worden.

14. Natuurlijk bleven ook dit jaar weer de nodige punten liggen en deze zullen in 1980 wederom aan de orde worden gesteld:

- plaatselijke educatieve netwerken(PEN) , dit onderwerp is in de cie nog niet afgerond;
- politieke uitgangspunten bij het sociaal culturele werk;
- integratie van onderwijs en soc. cult. werk m.b.t. enkele facetten van het welzijnswerk/beleid;
- uitbreiding van het aantal leden in de cie.

VVD-Commissie Sport, Recreatie en Natuurbehoud.

Voorzitter: mr. J.A. Jager
Secretaris: R.W.A. Klaassen.

De commissie heeft in het verslagjaar 5 plenaire vergaderingen en 9 sub.-cie vergaderingen belegd.

Behandeld zijn o.a.:

- Toeristenbelasting
- begrotingen van CRM, zowel voor 1979 als 1980. Reacties zijn ter kennis gebracht aan de desbetreffende kamerleden.
- Prioritaire punten t.b.v. het verkiezingsprogramma. Deze punten zijn in de Koepel-Commissie Welzijn ingebracht.
- Sponsering binnen de sport.

Voorts heeft de Commissie in het verslagjaar 3 nota's gereed gekregen, die in de vorm van een blauw boekje binnen de partij zullen worden verspreid.

Het betreft de volgende nota's:

- a) Nota Natuurbehoud- en landschapsbehoud
- b) Nota Sport
- c) Nota Recreatie.

De nota's Sport en Recreatie zullen begin 1980 verschijnen.

Medio 1979 werd een aanvang gemaakt met de voorbereidingen voor het congres SRN op 12 april 1980.

In samenwerking met de kamercentrale Gelderland zijn de voorbereidingen voor en de taakverdeling op 12 april 1980 in principe vastgesteld.

Verder werden de leden van de commissie verzocht artikelen te produceren voor een speciaal nummer van het blad van Raads- en Statenleden over SRN, als voorbereiding op het congres.

De commissie heeft regelmatig overleg met kamerleden inzake actuele onderwerpen in of buiten de Tweede Kamer.

Commissie Binnenlandse Zaken

Voorzitter: J.A. van der Wijk

Secretaris: P.A. van Vugt

In de algemene vergadering van maart 1978 heeft het hoofdbestuur toegezegd dat in overleg met de kamerfracties zou worden bezien of en over welke onderwerpen op het gebied van binnenlandse zaken commissies danwel commissies ad-hoc zouden kunnen worden ingesteld. Naar aanleiding van dit overleg heeft het hoofdbestuur in zijn vergadering van 19 december 1979 besloten over te gaan tot de instelling van een commissie binnenlandse zaken, bestaande uit een kerngroep van vijf leden, met als werkterrein:

- grondwetzaken
- openbare orde en veiligheid:
 - a) politie (in overleg met de juridische commissie)
 - b) rampenbestrijding
 - c) brandweer
 - d) bescherming bevolking
- overheidsorganisatie- en automatisering (in het bijzonder de centrale persoonsadministratie)
- overheidsperoneelsbeleid (in overleg met de commissie Sociale Zaken)

Aan deze kerngroep wordt overgelaten of zij uitbreiding gewenst acht. De commissie kwam na de installatie op 26 juni, door jhr. mr. J.J. van der Goes van Naters, bijeen op 15 augustus, 4 oktober, 8 november en 3 december.

Een belangrijk deel van deze vergadering was gewijd aan het onderwerp "referendum" de commissie kreeg namelijk bij haar instelling van het hoofdbestuur het verzoek om, zo mogelijk vóór de algemene vergadering van 1980, te rapporteren inzake de wenselijkheid van het facultatief referendum.

Voorts ontving de commissie het verzoek om het inhoudelijk gedeelte van het op 23 februari 1980 te houden deelcongres binnenlandse zaken (mens en staat) voor te bereiden.

De commissie was aanvankelijk van mening om het onderwerp "referendum" niet op dit deelcongres te doen behandelen, daarbij uitgaande van de opvatting, dat dit onderwerp zich kan verheugen over een zo grote belangstelling vanuit de partij (getuige o.a. de voorstellen aan de algemene vergadering door de afdelingen 's-Gravenhage, Ouder-Amstel,

Rijswijk en Zoetermeer ter zake) dat een afzonderlijke behandeling ervan wellicht meer op haar plaats is.

Later heeft de commissie echter gemeend het referendum toch op het deelcongres aan de orde te moeten stellen, zodat de commissie dan reeds voor het uitbrengen van een rapport over dit onderwerp (naar verwachting zal dit rapport voor de algemene vergadering van 1980 aan het hoofdbestuur kunnen worden aangeboden) kennis nemen van opvattingen ter zake zoals die leven binnen de partij. In samenwerking met de kamercentrale Groningen is de voorbereiding van het deelcongres ter hand genomen.

Door het hoofdbestuur werd gelijktijdig met het instellen van de commissie binnenlandse zaken een nieuwe koepelcommissie ingesteld waarbinnen de juridische commissie en de commissie binnenlandse zaken samenwerken. Deze koepelcommissie bestaat uit de beide voorzitters en de beide secretarissen van de twee genoemde commissies.

Het hoofdbestuur is inmiddels accoord gegaan met een voorstel van de koepelcommissie tot instelling van een werkgroep-politie, onder rechtstreekse verantwoordelijkheid van de koepelcommissie.

Commissie Juridische Zaken.

Voorzitter: Jhr Mr J.J. van der Goes van Naters.
Secretaris: Mr M. Zonneville.

De samenstelling van de commissie was op 31 december 1979 zoals vermeld in het Jaarboek 79-'80, met dien verstande dat de heer Mr F. de Grave (Groningen) in 1979 tot de commissie is toegetreden.

Overigens streeft de commissie er naar om in 1980 de commissie nog met enkele leden uit te breiden.

De commissie is in 1979 8 keer bijeengekomen, t.w.:
31 januari, 7 maart, 3 mei, 14 juni, 4 september, 2 oktober,
6 november en 12 december 1979.

Na de oprichting van de koepelcommissie Binnenlandse Zaken/Juridische Zaken wordt er naar gestreefd de werkzaamheden van de beide commissies te coördineren.

In 1979 werden voorbereidingen getroffen voor een werkgroep Politie. Deze werkgroep zal zich gaan bezighouden met het voorbereiden van een VVD-standpunt inzake het politiebeleid in het algemeen. Daarnaast zullen ad hoc -adviezen aan de betrokken kamerleden gegeven worden. De werkgroep zal bestaan uit leden van genoemde commissies en zal worden bijgestaan door enkele adviseurs.

De werkgroep Euthanasie, die is opgericht in samenwerking met de commissie Volksgezondheid, zal in 1980 met een interim-rapport komen. Deze werkgroep heeft tot taak het voorbereiden van een VVD-standpunt terzake.

In 1979 zijn weer vele onderwerpen door de commissie besproken.

Bijzondere aandacht kregen o.m. de volgende wetsontwerpen:

w.o. 15 350 (Onderbewindstelling ter bescherming van meerderjarigen)

w.o. 15 400 (Aanpassing van de Nederlandse wetgeving a.d. richtlijnen v.d. Eur. Gemeenschap-gelijke behandeling van mannen en vrouwen)

w.o. 15 416/15 417

(Aanpassing van diverse wetten i.v.m. verlaging meerderjarigheidsgrens).

w.o. 15 638 (Herziening van het scheidingsprocesrecht en het omgangsrecht i.v.m. scheiding).

15 649 (Nota Vreemdelingenbeleid).

De commissie heeft uitgebreid het Zwartboek Justitie van de JOVD besproken. Een commentaar op dit Zwartboek is naar de JOVD gezonden.

Het rapport "Leeftijdsgrenzen in de zedelijkheidswetgeving" "Bescherming of bedreiging" van de NVSH is aan de orde geweest. Over dit rapport zullen nadere gesprekken met de opstellers gevoerd worden.

De stellingen voor het deelcongres "Mens en recht" op 26 januari 1980 te 's-Gravenhage zijn door de commissie vastgesteld, nadat de afdeling 's-Gravenhage daarvoor de bouwstenen had geleverd. Het betrof hier het onderdeel "Meer rechten voor minderjarigen".

Naast vermelde onderwerpen heeft de commissie eveneens ruime aandacht geschonken aan: het vreemdelingenrecht, alimentatieregelingen en het E.L.D. -Congres dat in februari 1980 te Parijs zal worden gehouden.

In de vergaderingen werd voortdurend aandacht geschonken aan de vragen van kamerleden, die op het werkterrein van de commissie zijn gesteld.

Bijlage II

ALGEMENE VERGADERING 20 en 21 april 1979

SAMENVATTING DISCUSSIE BELEID HOOFDBESTUUR

Onderwerp (aan de orde gesteld door)	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
Verslaglegging partij-commissies (v.Bemmelen)	voorzitter	Wens van de kamercentrale Den Haag om verslagen van commissies verkrijgbaar te stellen, zal aan de commissies ter kennis worden gebracht.
Adviesfunctie van de commissie ten behoeve van het hoofdbestuur (Ronteltap) Adviesfunctie van deelcongressen ten behoeve van het hoofdbestuur		Commissies wordt gevraagd een inbreng voor het verkiezingsprogramma te ontwerpen ter voorbereiding van regionale congressen. De commissies zal tevens worden verzocht de resultaten van de regionale congressen te betrekken in de inbreng, welke zij voorbereiden.
Propaganda, voorlichting en public relations (Meijer, afd. Den Haag)		Organisatie van propaganda, p.r. en voorlichting in onze partij dient te worden verbeterd. Met spoed zal worden verdergewerkt aan verbeteringen.
L.R.T.O.-media-commissie (v.d.Meij, Hilversum)		De media-commissie is inmiddels ingesteld; voorzitter dr.F.A.Hoogendijk.
Samenstelling commissies (v.Daal, Hilversum)		Huishoudelijk reglement heeft zeer stringent voorgeschreven hoe commissies behoren te worden samengesteld. Dienovereenkomstig wordt gehandeld.
Presentatie VVD (Brouwer, Capelle a/d IJssel)		Het propaganda-plan besteed zeer veel aandacht hieraan.
Krachtiger roep voor liberale omroep (Brouwer, Capelle a/d IJssel)		Media-commissie zal hieraan aandacht besteden.

Onderwerp (aan de orde gesteld door) Beantwoord door Samenvatting antwoord

Meer aandacht en ruimte voor politieke bijeenkomsten in plaats van te veel organisatorische vergaderingen (Bakker, Haarlem)

voorzitter

Het hoofdbestuur en in elk geval de voorzitter zijn hier voorstanders van, maar een belangrijk gedeelte van de agenda voor de jaarvergadering bestaat uit voorstellen van de afdelingen, veelal op organisatorisch gebied.
In beginsel dragen de Kamerfracties de verantwoordelijkheid voor de politiek naar buiten en bereidt het hoofdbestuur de lange-termijn politiek voor, welke door de algemene vergadering uiteindelijk wordt vastgesteld. Het hoofdbestuur zou daaraan meer aandacht willen besteden, getuige de Nota "Tussentijds".

Discussie over samenwerking met PvdA en andere partijen (Verbeek, Rotterdam)

Procedures om tot interne discussie binnen de VVD te komen zijn in gang gezet; Nota "Tussentijds", Beginselverklaring en Liberaal Manifest zijn aanknopingspunten. Discussie zal op basis daarvan volgen.

Een onafhankelijke congresleider (Marcuse, Zaanstad)

Partijvoorzitter wordt gekozen om o.a. de algemene vergadering voor te zitten.

Nota "Tussentijds"
Onderzoek programma-vergelijking (Ronteltap)

Allereerst formulering en herformulering van eigen beginselen, alsmede samenvormen van Liberaal Manifest. Als volgende taak een praktijkgericht beleidsprogramma. Overzicht van stemgedrag van oppositie wordt regelmatig door fractiestaf samengesteld.

Politieke discussie voorafgaande aan vaststelling verkiezingsprogramma activeren, voorafgegaan door uitspraken over samenwerking (Verheul, Wassenaar)

Nader overleg in het hoofdbestuur alsmede kamercentrales over de procedure zal volgen, mede afhankelijk van standpunt van deze vergadering over Nota "Tussentijds".

Onderwerp
(aan de orde gesteld door)

Beantwoord door

Samenvatting antwoord

<p>(van Bemmelen)</p> <p>Structurering regelmatige verslaglegging en bekendmaking van voortgang van ingenomen standpunten, adviezen aan het hoofdbestuur en Kamerfracties, in behandeling zijnde onderwerpen en aan de partij ter toetsing voorgelegde standpunten noodzaak.</p>	<p>voorzitter</p>	<p>Door hoofdbestuur over te nemen met uitzondering van adviezen aan Kamerfracties.</p>
--	-------------------	---

SAMENVATTING BEANTWOORDING POLITIEKE VRAGEN DOOR TWEEDE-KAMERLEDEN

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
Vliegveld Zestienhoven (Hupkes, Bergschenhoek)	L.M. de Beer	Omtrent de spoedige totstandkoming van de commissie geluidhinder ex. artikel 28 van de nieuwe Luchtvaartwet zal zeer binnenkort aan de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat worden gevraagd deze commissie inderdaad samen te stellen. Bevorderen dat de vaststelling van de zonering plaatsvindt en dat een deugdelijk marketing onderzoek van het bestaansrecht van Zestienhoven wordt ingesteld. Dit kan alleen nadat de planologische kernbeslissing over de burgerluchthavens van Nederland is genomen (hopelijk aan het einde van dit jaar).
Eigen Woningbezit (Ronteltap, Amsterdam)	L.M. de Beer	De VVD is van mening dat wij niet diegenen moeten straffen die voor een eigen woning kiezen i.p.v. een huurwoning. De PvdA pleit voor het ter discussie stellen van de aftrekbaarheid van de hypotheekrente. De VVD is daar tegen.
Houding Europese liberalen ten aanzien van de Economische groei (afd. Schoorl)	mr.dr.C.Berkhouwer	Het blijft noodzakelijk om onze levensstandaard te handhaven en te verbeteren, een nieuwe definitie van het begrip groei is noodzakelijk. Doel is de verbetering van de kwaliteit van het leven voor ons en de komende generatie.
Controle op de Europese Raad door de Nationale Parlementen of het Europees Parlement (afd. Schoorl)	mr.dr.C.Berkhouwer	Bij gebrek aan voldoende mogelijkheden van controle door de Nationale Parlementen, daarvoor de verantwoording van de Europese Raad ten overstaan van het Europees Parlement.
Euroklok, Eurorijbewijs, Europaspoot e.d. (afd. Schoorl)	mr.dr.C.Berkhouwer	Niet aflatende aandacht m.b.t. het realiseren hiervan blijft gewenst.
Vervuiling van de Rijn (afd. Pijnacker)	mr.dr.C.Berkhouwer	De Europese liberalen hebben initiatief ontwikkeld om deze zaak aan de orde te stellen, en hebben Frankrijk gevraagd zijn verplichtingen voortvloeiende uit de verdragen van Rome na te komen. Tot dusverre door Frankrijk geweigerd.

Motie afdeling 's-Gravenhage, betreffende Arabische boycot

- dat de passieve houding van de achtereenvolgende Nederlandse regeringen met betrekking tot de Arabische boycot tegen Israël en Joden, waaronder Nederlandse onderdanen, tot ernstige bezorgdheid aanleiding geeft;
- dat blijkens het onlangs gepubliceerde rapport van de Bijzondere Tweede Kamer Commissie inzake deze boycot een aantal Nederlandse bedrijven de richtlijnen van het Centrale Boycot Bureau te Damascus volgt;
- dat de gemanifesteerde houding van een aantal Nederlandse bedrijven t.d.a. in strijd geacht moet worden met gangbare opvattingen in het handelsverkeer, zoals deze hun neerslag hebben gevonden in de gedragscode van de Internationale Kamer van Koophandel m.b.t. discriminerende handelingen;
- dat het tot de taak van de Nederlandse overheid behoort elke vorm van medewerking aan dergelijke boycot praktijken tegen te gaan.

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
Arabische boycot (Korf, Zoetermeer)	mr.F. Bolkestein	integraal: Ik zal beginnen met de kwestie van de arabische boycot waarop wordt bedoeld in de motie van de afdeling Zoetermeer en die van de afdeling Den Haag. Het arabische boycot van Israël en de wijze waarop die boycot in de Nederlandse rechtsorde ingrijpt is een schokkende zaak. De VVD-fractie heeft dan ook daadwerkelijk meegewerkt aan het rapport van de bijzondere commissie die de gang van zaken nader heeft onderzocht. Daarbij heeft deze bijzondere commissie voor ogen gehouden dat het niet gaat om Nederlandse ondernemingen in de beklagdenbank te zetten, maar eerder om instrumenten te scheppen waarmee die ondernemingen zich kunnen verdedigen tegen onaanvaardbare boycoteisen. Wanneer zulke maatregelen Israël helpen zonder Nederland te schaden dan spreekt het vanzelf dat zij worden genomen. Wanneer die maatregelen Nederland schaden zonder Israël te baten dan spreek het ook vanzelf dat zij niet worden genomen. Maar daartussen ligt het gebied waarbij op ieder instrument het mogelijke voordeel voor Israël moet worden afgewogen tegen het mogelijke nadeel voor Nederland en die afweging heeft nog niet plaats gevonden. Het rapport van de bijzondere commissie is toegezonden aan de regering met een verzoek om commentaar. Wat ook spoedig zal komen. Daarnaast is in de staatscourant een oproep ge-

vervolg Arabische
boycot

plaatst met verzoek om commentaar van ieder die zich daartoe geroepen voelt. Tenslotte zal vrijdag 1 juni een hoorzitting worden gehouden over deze gehele problematiek. De bijzondere commissie wil namelijk zo zorgvuldig en nauwgezet als mogelijk te werk gaan en daarna nog voor het zomerreces zal een premair debat in de Tweede Kamer hierover volgen. Bij dit alles zal de Tweede-Kamerfractie als steeds op aandringen dat elke discriminatie van welke aard dan ook daadwerkelijk en effectief wordt bestreden. Dit past ook in ons beleid. De VVD-fractie heeft vele vragen gesteld over discriminatie in binnen- en buitenland. Mijn collega's Kappeyne van de Coppello en Nijpels hebben bij twee verschillende gelegenheden de regering verzocht om een antidiscriminatiewet en de regering heeft dat toegewezen. Onze intentie doet ons ook de intenties van de moties van de afdelingen Zoetermeer en Den Haag met instemming aanvaarden. Maar wat betreft de motie van de afdeling Zoetermeer moet ik evenwel opmerken dat die motie er ook op zou aandringen dat men een verklaring over zichzelf niet zou mogen afleggen, hetgeen weer strijdig is met anderen liberale beginselen. En dat ook kerkgenootschappen niet zouden mogen verklaren dat iemand lid van dat genootschap is. Daarom lijkt deze motie minder juist dan de motie van de afdeling Den Haag. Deze laatste motie zou ook kunnen worden aangepast aan de verschillende reeds bestaande regelingen maar de intentie van die motie is duidelijk en wordt door de fractie dan ook ondersteund. En daarom zouden wij haar gaarne meenemen t.b.v. onze eigen besluitvorming.

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
<p>Toestand van de wereld in de jaren '80 (in het licht interview Kissinger in de Economist van februari)</p> <p>(Hupkes, Bergschenhoek)</p>	<p>mr.F.Bolkestein</p>	<p>Jaren '80 zullen een tijd van politieke en militaire risico's inhouden. In de Sovjet Unie vindt een onheilspellende bewapening plaats. Ten tweede zijn wij voor de energievoorziening afhankelijk geworden van het Midden-Oosten. Ten derde neigen landen er steeds meer toe hun toevlucht te zoeken tot militaire in plaats van politieke oplossingen. Ten vierde herleving van de Islam. Ten vijfde de twist Rusland - China. Daartegenover staat dat Europa intern nog steeds verdeeld is, zich weifelend opstelt en arm is aan grondstoffen. De Navo moet toetssteen blijven van onze verdediging. De Russische SS-20 raket is een wapen dat op West-Europa is gericht, vele malen destructiever dan de neutronenbom. Voorgesteld is door de VVD-fractie om bij de behandeling van de begroting van Defensie deze raket in te brengen in het Oost-West pakket. (vervolgens wordt de motie Den Haag in stemming gebracht en unaniem aanvaardt).</p>
<p>Steun aan de bedrijven in het Noorden des lands ten gevolge van de winteroverlast</p> <p>(Molema, Winschoten)</p>	<p>A.A.M.E. van Erp</p>	<p>Aan staatssecretaris Hazekamp is verzocht zonodig projectteams in het leven te roepen. Tot op dit ogenblik is gebleken dat de Rijksgroepsregelingen nog afdoende zijn. Mocht dit onverhoopt niet zo zijn heeft de regering toegezegd dat maatregelen genomen zullen worden.</p>
<p>Inpoldering Markerwaard (de Blécourt, Volendam)</p>	<p>A.A.M.E. van Erp</p>	<p>Er zal een planologische kernprocedure opgesteld worden, gevolgd door het bekendmaken van een regeringsvoornemen. Vervolgens inspraak en gelegenheid tot discussie. De Kamerfractie zal bij die gelegenheid contact opnemen met betrokken bewoners ten einde tot een standpuntbepaling te kunnen komen.</p>

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
<p>Onderwijs - eind niveau basisschool (v.d. Boogaart, Den Haag)</p>	<p>mevr. drs. N.J. Ginjaar-Maas</p>	<p>Overleg hierover is lopende de commissie lageronderwijs - voortgezet onderwijs zal daarover rapport uitbrengen. Hangende de uitslag van het rapport zal men op gemeentelijk en regionaal niveau onderling tot afspraken kunnen komen. Minister Pais heeft het voornemen om een aantal experimenten elementair onderwijs op gang te brengen (experiment tot ongeveer 14 jaar, waarbij aansluiting basisschool - voortgezet onderwijs centraal staat)</p>
<p>Scholenbouw (Daalderop, Tiel)</p>	<p>mevr. drs. N.J. Ginjaar-Maas</p>	<p>Duizenden schoollokalen staan leeg. Vorige kabinet heeft hier niets aangedaan. Voorkomen moet worden dat niet noodzakelijk nieuwbouw van scholen plaatsvindt. Staatssecretaris Hermes heeft vorig jaar december een circulaire aan een aantal scholen gestuurd waarin hij stelde dat de nieuwbouw voor scholen voor het basisonderwijs aan een vergunning zouden kunnen worden verbonden met ingang van 20 december vorig jaar. Wat is er aan de hand met die circulaire. Ten eerste de voorwaarden van die vergunning zijn zo streng dat gemeenten in moeilijkheden komen. Bovendien is voor beperking van nieuwbouw van scholen een wet nodig, maar die wet is er niet. De staatssecretaris meent dit met een circulaire op te kunnen lossen, doch de VVD-fractie meent dat dit niet kan. Begin mei zal met de staatssecretaris mondeling overleg plaatsvinden. Uitgangspunt blijft dat beperking van nieuwbouw scholen absoluut noodzakelijk is.</p>
<p>Nieuwe opleiding voor onderwijs gevenden (mevr. de Graaff, Delft)</p>	<p>mevr. drs. N.J. Ginjaar-Maas</p>	<p>Minister Pais heeft voortdurend als standpunt weergegeven dat de nieuwe opleiding vooruit moeten lopen op het nieuwe basisonderwijs. De nieuwe opleiding zal voor 1983 als de nieuwe wet voor het basisonderwijs van kracht wordt, rond moeten zijn. Voor de Kamerfractie is het van belang dat de opleidingen van onderwijs gevenden inhoudelijk verbeterd wordt en een vierjarige, i.p.v. driejarige zal worden.</p>

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
Centraal sturingsmechanisme Rijksbijdrageregeling Sociaal Cultureel Werk (Blijerveld, Dordrecht)	drs.L.Hermans	Hierbij gaat het om de decentralisatie van het Welzijnsbeleid, het geven van bevoegdheden aan gemeenteraden. Essentie van de door de Tweede Kamerfractie ingediende motie betreft de decentralisatie. De VVD is voorstander voor versterking van de autonomie van de gemeenteraden. In de Rijksbijdrageregeling had de staatssecretaris een bepaling opgenomen waarbij hij een centraal politieke norm kan hanteren bij het toetsen van een door de gemeente aangevraagde plan bij de rijksoverheid. VVD-fractie meent dat in het kader van de decentralisatie politiek het een uiterste noodzaak is dat gemeenteraden zelf een politieke beslissing nemen.
Toekomst kleine scheepswerven in Nederland (Breitbarht, Capelle aan de IJssel)	H.H. Jacobse	De algemeen geuite bezorgdheid is gerechtvaardigd. VVD-fractie is van mening dat het uiterste gedaan moet worden op te proberen een maximale werkgelegenheid in de Rotterdamse-regio te garanderen. Echter niet tot elke prijs. De belangrijkste condities aan die hulp zijn in de eerste plaats dat concurrentie niet mag worden vervalst, tweede plaats dat bij het vinden van nieuwe oplossingen niet uitsluitend de grote scheepsnieuwbouw mag zijn betrokken, doch de hele sector. Dat het een integrale oplossing moet worden waar iedereen zijn deel aan kan bijdragen en alle partners hun verantwoordelijkheid kunnen nemen. VVD-fractie is van mening dat op het hele economisch terrein dat de belangen van het kleinbedrijf en het midden grote bedrijf centrale aandacht verdienen.
Indonesische staatsburgerschap (afd. Eindhoven)	mevr. mr. A. Kappeyne van de Coppello	VVD-fractie is van mening dat er een zeer tragische situatie voor een aantal oud-Nederlanders is ontstaan, doch zij is van mening dat een presidentwerking het gevolg zou kunnen zijn wanneer de fractie met bepaalde voorstellen zou komen om aan hun omstandigheden veranderingen aan te brengen. Wanneer de bewuste groep zou vallen onder de werking van de algemene bijstandswet kan terecht ge-

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
vervolg Indonesische staatsburgerschap		vreesd worden dat allerlei oud-Nederlanders over de hele wereld een zelfde soort beroep op 's lands schatkist kunnen doen. Het opnieuw geven van de Nederlandse nationaliteit is eveneens een onoplosbaar probleem. De zgn. spijtoptanten hebben tot 1 januari 1963 de gelegenheid gehad om Nederlander te blijven.
Deelname aan het comité Olympische Spelen en Mensenrechten. (Rauwerda, Delft)	G.W. Keja	Schending van mensenrechten moet bij elke liberaal afschuw oproepen. De fractie was van mening dat de toestanden in Argentinië absoluut onduelbaar zijn en dat daarover een verklaring zou worden afgegeven, maar stemde niet in met het voeren van verdere actie. Mijn idee was om te trachten de PvdA-fractie mee te krijgen in het afkeuren van de mensenrechten in de Sovjet-Unie, door mee te doen met hun kritiek t.a.v. mensenrechten in Argentinië. Gebleken is dat ten gevolge hiervan de PvdA inderdaad bereid was aandacht te besteden aan de mensenrechten in de Sovjet-Unie. Persoonlijke titel zijn Erica Verkerk en ik uitgenodigd zitting te nemen in het comité, hetgeen niet tot ontmoedigende resultaten heeft geleid.
Eigen-bijdrage ziekenfonds (afd. Hilvarenbeek)	dr.R.W. de Korte	VVD-fractie was niet gecharmeerd van dit voorstel. Fractie heeft steun gegeven aan motie-Lubbers waarin de eigen-bijdrage werd omschreven als een goede zaak, mits op aanvaardbare wijze tot stand gebracht. De door mevr. Veder uitgebrachte nota houdt in een beperktere vorm van eigen-bijdrage terwijl er sprake zou zijn van een hardheids-clausule.
Verlies van pensioenrechten bij baan verandering (Kwast, Vlaardingen)	dr.R.W. de Korte	In het verkiezingsprogramma staat dat aan de huidige situatie een en ander dient te veranderen. De staatssecretaris van Sociale Zaken heeft toegezegd op korte termijn een advies te laten uitbrengen door de stichting van de arbeid, en tevens heeft hij een pensioen-kamer ingesteld die zal komen met een concept-wetsontwerp. Mocht dit niet lukken

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
<p>vervolg Verlies van pensioenrechten bij baan verandering</p>		<p>zal de fractie deze mobiliteitszaak naar voren halen.</p>
<p>Particulier verhuur van woningen (Ronteltap, Amsterdam)</p>	<p>mr. H.Th.M. Lauxtermann</p>	<p>De liberale fractie strijd al jaren voor verbetering van de rendementen van particuliere woningen. Daarom heeft de fractie bij het debat voor de huurprijzenwet een amendement ingediend om de huurharmonisatie daadwerkelijk inhoud te gaan geven. Het amendement strekt ertoe dat woningen met een slechte kwaliteit een lagere huur moet opbrengen en met een betere kwaliteit een hogere huur. Amendement is verworpen door tegenstemmen van CDA met steun van PvdA en D'66. Met betrekking tot de overdracht van woningen aan de huurders wordt erop gewezen dat in het regeerakkoord van CDA-VVD staat dat als de eigenaar zijn woning wil verkopen aan de huurder voorkeursrecht zal moeten worden gegeven voor de koop van zijn woning. De fractie zal erop blijven aandringen dat hierop een wetsontwerp zal worden ingediend. Een dam zal dan tevens kunnen worden opgeworpen tegen speculatieve huizenverkoop.</p>
<p>Stadsvernieuwing (Ronteltap, Amsterdam)</p>	<p>mr. H.Th.M. Lauxtermann</p>	<p>VVD wil dat het eigen woningbezit ook in de stadsvernieuwingsgebieden krachtig wordt bevordert. In de nota Stadsvernieuwing door eigen woningbezit is een idee gelanceerd om woningen in oude stadswijken in eigendom over te dragen aan de bewoners, en vervolgens hun in staat te stellen de woning te verbeteren. De wooneisen dienen echter niet ondraaglijk te worden. Goedkope huizen moeten bereikbaar blijven voor mensen met lage inkomens. De nota Stadsvernieuwing door eigen woningbezit zal tijdens een vergadering van wethouders en raadsleden in september als discussiestuk nader worden besproken.</p>

Onderwerp	Beantwoord door	Samenvatting antwoord
IJsselmeerpolders (mevr. Dap, Dronten)	mr. H.Th.M. Lauxtermann	De wens dat de landelijke gebieden in de IJsselmeerpolders bij elkaar moeten blijven spreekt de fractie aan. Zij ziet dat overigens los van welke provinciale indeling dan ook
Knul-salarissen (Fletz, Eindhoven)	A. Ploeg	Formeel heeft de Nederlandse regering geen verplichtingen, omdat de schulden door de Indonesische regering zijn overgenomen. Op aandringen van de VVD-fractie is deze zaak opnieuw in studie genomen. Voor de fractie is er sprake van een ereschuld, waarbij gezocht moet worden naar een oplossing die recht doet aan de erkenning van het woord ereschuld, met inachtneming van de financiële mogelijkheden, het zou kunnen gaan om een symbolisch bedrag.
Indeling BTW (Hupkes, Bergschenhoek)	mr.F.Portheine	Fractie heeft 2 jaar geleden een motie ingediend welke is aanvaard, en waarbij een herbezinning van de regering werd gevraagd op de verschillende indelingen.
Buitengewoon besluit arbeidsverhoudingen 1945 (Hupkes, Bergschenhoek)	J.D. de Voogd	De fractie is van mening dat het onjuist is dat tegen de paritair samengestelde commissie geen beroep mogelijk is. De fractie pleit voor het inschakelen van kantonrechter of een economische rechter. Wanneer men zich niet kan neerleggen bij de uitspraak gedaan door de door de directeur van het arbeidsbureau uit werknemers en werkgevers samengestelde commissie.

Bijlage III

I. Lipschits, L.P. Middel en W.H. van Schuur:

"HET MIDDENKADER VAN DE VVD. Een voorlopig verslag van het onderzoek naar de afgevaardigden op de Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op vrijdag 10 en zaterdag 11 maart 1978 te Utrecht"

Voordat er sprake was van rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement, bestond binnen de politieke partijen gewoonlijk slechts bij een kleine groep specialisten belangstelling voor "Europa".¹⁾ Voor zover politieke partijen al actief waren op Europees niveau, werden deze activiteiten ontplooid door het topkader (parlementsleden, partijbestuurders en hun adviseurs). Voor de Europese verkiezingen echter moest, evenals bij de nationale verkiezingen, het electoraat worden gemobiliseerd en voor dit mobiliseren had het topkader het middenkader nodig. Vanaf het moment dat de rechtstreekse verkiezingen voor het Europees Parlement werden aangekondigd was het duidelijk dat het middenkader van de politieke partijen moest worden ingeschakeld. Op deze ontwikkeling heeft een groep Europese onderzoekers willen "inspelen".

Op initiatief van het European Consortium for Political Research is een Europese werkgroep gevormd (European Elections Study), bestaande uit een coördinerende projectleider (K. Reif, Mannheim) en voor elk van de negen lidstaten van de Europese Gemeenschap een nationale projectleider (voor Nederland: I. Lipschits, Groningen). Het onderzoek wordt gesubsidieerd door de Stiftung Volkswagenwerk, het Europees Parlement en de Europese Commissie.

Een eerste probleem was het operationaliseren van de te onderzoeken groep: het middenkader. Het ging ons om de mensen die optreden als tussenpersoon tussen de "massa" van de partij (partijaanhang, partijleden, plaatselijke afdelingen) en de "top" van de partij (partijbestuur, parlementsleden). Voor dit project worden de afgevaardigden naar de nationale partijcongressen beschouwd als het middenkader. We zijn ons bewust dat het middenkader ook andere groepen dan die afgevaardigden omvat, maar zeker in de Nederlandse situatie zullen zij hun vertegenwoordigers hebben onder de afgevaardigden naar de nationale partijcongressen.

Besloten werd niet te streven naar het zoeken van één centrale probleemstelling, maar eerst een vragenlijst voor het te onderzoeken middenkader op

te stellen die de deelnemende onderzoekers zoveel mogelijk bevredigde, zonder echter die vragenlijst te lang te maken. Toen dit uitgangspunt eenmaal was aanvaard, konden de nationale projectleiders beginnen aan het opstellen van een vragenlijst. Hierbij kwamen de volgende groepen probleemstellingen naar voren:

1. Wat is de plaats en de positie van het nationale partijcongres binnen de organisatorische structuur van de politieke partij? Hierbij zal onder meer worden nagegaan wat de formele, reële en wenselijk geachte bevoegdheden zijn van het partijcongres.

2. Hoe is de samenstelling van het middenkader? Deze vraag zal in een zo ruim mogelijke zin worden beantwoord: regionale spreiding, persoonlijke kenmerken (leeftijd, geslacht, enz.), sociaal-economische kenmerken (opleiding, beroep, inkomen, godsdienst, enz.), de mate van partij-activiteiten, enz.

3. Hoe functioneert het middenkader als schakel tussen de basis en de top van de partij? In dit verband worden onder meer vragen gesteld naar de relaties van leden van het middenkader met de afdelingen, de partijleiding en de fractie in de Tweede Kamer.

4. Wat zijn de (al dan niet wenselijk geachte) betrekkingen tussen de afzonderlijke nationale partijen en de transnationale partijfederaties? Hierbij zal tevens aandacht worden besteed aan de mogelijkheid en/of wenselijkheid van het oprichten van Europese politieke partijen.

5. Welke invloed gaat er van het organiseren en het houden van Europese verkiezingen uit op de nationale partijverhoudingen? De verkiezingsstrijd en de verkiezingsuitslag zal ook gehanteerd worden als maatstaf voor de nationale politieke krachtsverhoudingen en kan daardoor invloed uitoefenen op de nationale partijverhoudingen (bijvoorbeeld problemen in regerings-coalities).

6. Welke standpunten worden door het middenkader ingenomen ten aanzien van de Europese integratie? Hierover is een reeks vragen in de vragenlijst opgenomen.

In de organisatie van het onderzoek zijn de nationale projectleiders vrij. Voor Nederland is het project ondergebracht in het programma van de Werkgroep Nederlandse Politieke Partijen. De uitvoering van het onderzoek wordt verricht door: R.A. Koole, I. Lipschits, L.P. Middel, W.H. van Schuur en F.N. Stokman. Deze groep wordt in haar werkzaamheden gesteund door de

staf van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen van de Rijksuniversiteit Groningen. De door de nationale projectleiders vastgestelde vragenlijst is bindend, maar de nationale groepen mogen wel eigen vragen toevoegen. Van deze mogelijkheid hebben wij gebruik gemaakt.

De vragenlijst is in Nederland voorgelegd aan:

- de afgevaardigden op het Raden- en Statencongres van de Partij van de Arbeid (Den Haag, 11 februari 1978)²⁾
- de afgevaardigden op de Algemene Vergadering van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie (Utrecht, 10-11 maart 1978)
- de stemgerechtigde leden op de Algemene Ledenvergadering van de Politieke Partij Democraten '66 (Zwolle, 22 april 1978)
- de leden van het congres van het Christen Democratisch Appèl (Den Haag, 20 januari 1979).

Aan de besturen van de betrokken partijen is een voorlopig rapport van het onderzoek beloofd. Dit verslag over de Algemene Vergadering van de VVD op 10-11 maart 1978 vormt een onderdeel van het voorlopige rapport zoals dat aan het Hoofdbestuur van de VVD is beloofd. Het *voorlopige* karakter ervan wordt vooral bepaald door de volgende factoren:

- het is uitsluitend gebaseerd op de antwoorden op de gesloten vragen;
- er worden geen vergelijkingen gemaakt met de data die zijn verzameld op de congressen van andere partijen.

De Algemene Vergadering is het hoogste orgaan van de VVD (Statuten, art. 17.1). De Algemene Vergadering wordt ten minste eenmaal per jaar door het Hoofdbestuur bijeengeroepen (idem, art. 18.1). Behalve de jaarlijkse Algemene Vergadering kunnen ook buitengewone Algemene Vergaderingen bijeen worden geroepen (idem, art. 19.1). Alleen afgevaardigden van de afdelingen bezitten het stemrecht in de Algemene Vergadering (idem, art. 20.1). In het algemeen geldt dat voor iedere vijftig leden van een afdeling één stem wordt uitgebracht (idem, art. 20.1 t/m 20.4). De afgevaardigden worden benoemd door de ledenvergadering van de betrokken afdeling (idem, art. 20.5) en zij stemmen in de Algemene Vergadering zonder last en naar vrije overtuiging (idem, art. 20.6).

De voor dit project onderzochte Algemene Vergadering was een normale jaarlijkse algemene vergadering, die op vrijdag 10 maart en zaterdag 11 maart 1978 te Utrecht werd gehouden. De omstandigheden, waaronder deze Alge-

mene Vergadering plaatsvond, werden door de VVD positief beoordeeld:

- de VVD was net coalitiepartner geworden in het kabinet-Van Agt;
- de VVD had in januari 1978 het 30-jarige bestaan gevierd;
- voorzitter Korthals Altes kon medelen dat het ledenbestand van de VVD de 100.000 was gepasseerd.

Op vrijdag 10 maart werden voornamelijk huishoudelijke zaken behandeld zoals: jaarverslagen van de secretaris en van de penningmeester, voorstel tot verhoging van de contributie, bespreking van het beleid van het Hoofdbestuur. Op zaterdag 11 maart waren meer 'politieke' zaken aan de orde: toespraak van VVD-voorzitter Korthals Altes, redevoering van de voorzitter van de VVD-fractie in de Tweede Kamer Rietkerk, vragen over het beleid van de Kamerfracties en beantwoording van die vragen. Op de zaterdag waren aanzienlijk meer personen aanwezig dan op de vrijdag; hierbij speelde uiteraard ook een rol dat de vrijdag een normale werkdag is.

Dank zij de medewerking van het Dagelijks Bestuur van de VVD ontvingen alle afgevaardigden op de Algemene Vergadering een vragenlijst. De ingevulde vragenlijsten konden ter plaatse worden ingeleverd of ze konden later in een gefrankeerde en geadresseerde enveloppe worden teruggezonden. In totaal werden 154 vragenlijsten geretourneerd, hetgeen neerkomt op een respons van 61%.

de afgevaardigde

De spreiding van de afgevaardigden op de Algemene Vergadering over de verschillende Kamercentrales laat een 'relatieve randstedelijke overheersing' zien. Meer dan de helft (57%) van de respondenten is afkomstig uit Utrecht en Noord- of Zuid-Holland. Bijna een-derde van de respondenten woont in een van de drie grote stedelijke agglomeraties (Amsterdam: 6%; Rotterdam: 13%; Den Haag: 12%). Van alle respondenten werkt of studeert 61% niet in zijn eigen woonplaats. Dit gevoegd bij de constatering dat drie-kwart van de respondenten in een plaats met minder dan 50.000 inwoners woont, doet veronderstellen dat het middenkader van de VVD sterk suburbane kenmerken vertoont.

De leeftijd van de respondenten varieert tussen 76 jaar (de oudste) en 22 jaar (de jongste). Meer dan de helft van hen is ouder dan 37, maar nog

geen 54 jaar. De gemiddelde leeftijd is 44 jaar en van elke tien afgevaardigden is er één die nog geen 30 jaar is.

In het vervolg zal bij de variabele leeftijd een vijfdeling worden gehanteerd en wel in de categorieën I (tot en met 30 jaar), II (31 tot en met 40 jaar), III (41 tot en met 50 jaar), IV (51 tot en met 60 jaar) en V (ouder dan 60 jaar).

Wat betreft de verhouding mannen/vrouwen onder de afgevaardigden, kan van een duidelijke oververtegenwoordiging van mannen gesproken worden. Op de Algemene Vergadering waren vijf keer zoveel mannelijke als vrouwelijke afgevaardigden aanwezig.

Leeftijdsspreiding en geslacht geven gezamenlijk het in tabel 1 weergegeven beeld.

tabel 1. Leeftijdsspreiding onder de mannelijke en vrouwelijke afgevaardigden op de Algemene Vergadering

leeftijdscategorie	mannen		vrouwen		totaal	
	absoluut	%	absoluut	%	absoluut	%
I t/m 30 jaar	19	15	4	15	23	15
II 31 t/m 40 jaar	33	26	4	15	37	24
III 41 t/m 50 jaar	36	28	9	35	45	29
IV 51 t/m 60 jaar	27	21	6	23	33	22
V ouder dan 60 jaar	12	9	3	12	15	10
I, II, III, IV en V	127	99')	26	100	153	100

') afrondingsverschil

Ruim een kwart van de afgevaardigden is werkzaam in (semi-)overheidsdienst (inclusief het onderwijs). In tabel 2 wordt de percentuele verdeling gegeven van de afgevaardigden op de Algemene Vergadering over de sectoren van de economie waarin zij werkzaam zeggen te zijn.

Bijna alle afgevaardigden beschouwen hun (gezins-)inkomen als groot (20%) of redelijk (73%). De meesten rekenen zich tot de sociale middenklasse (70%); slechts één respondent rekent zich tot de lagere sociale klasse. De overigen

beschouwen zich als behorend tot de hogere sociale klasse in onze samenleving of spreken geen oordeel uit (27%, respectievelijk 3%).

De subjectieve kwalificatie van de afgevaardigden op de Algemene Vergadering ten aanzien van hun inkomen en sociale klasse lijkt enigszins verband te houden met hun leeftijd. De leeftijdscategorie IV (51 tot en met 60 jaar) beschouwt gemiddeld zijn inkomen als hoger dan de andere leeftijdscategorieën, terwijl deze categorie (IV) zich gemiddeld ook meer tot de hogere sociale klasse rekent dan de overige. De jongere respondenten (categorie I) rekenen zich gemiddeld meer dan de anderen tot de sociale middenklasse, terwijl zij, gemiddeld genomen, hun inkomen ook als minder groot ervaren. De vrouwelijke respondenten 'klasseren' zich gemiddeld hoger dan de mannelijke (39%, respectievelijk 24% rekent zich tot de hogere sociale klasse). Wat betreft de beoordeling van hun inkomen zeggen de vrouwelijke respondenten meer dan de mannelijke dat zij dit inkomen als groot beschouwen.

tabel 2. Verdeling van de afgevaardigden op de Algemene Vergadering over de sectoren van de economie

werkzaam in:	% afgevaardigden:
- primaire en secundaire sectoren	18
- tertiaire sector	25
- vrije beroepen	7
- (semi-)overheid	19
- onderwijsgevend	7
- onderwijsvolgend	5
- andere sectoren ')	5
- geen antwoord '')	14
	+
	100

') tot deze categorie behoren ook degenen die als beroep 'huisvrouw' vermeld hebben

'') tot deze categorie behoren ook de gepensioneerden, WAO'ers en andere 'anders-actieven'.

De gemiddelde leeftijd tot welke men dagonderwijs gevolgd heeft is 23 jaar. Van de respondenten stopte 8% met het volgen van dagonderwijs vóór zijn zeventiende verjaardag, terwijl een-derde van hen in zijn 23e jaar nog volledig dagonderwijs volgde.

Het gemiddelde opleidingsniveau van het VVD-middenkader is relatief hoog. Meer dan twee-derde van de afgevaardigden bezocht (bezoekt), zoals tabel 3 laat zien, een instelling voor Hoger Beroepsonderwijs (HBO) en/of een universiteit of Hogeschool. Uit tabel 3 blijkt ook dat met name de categorie oudere afgevaardigden (V) een relatief minder hoog opleidingsniveau bereikte dan de overige leeftijdsgroepen. Het is opmerkelijk dat geen van de respondenten als laatst gevolgde dagopleiding de lagere (basis-)school, VGLO en dergelijke aangeeft.

tabel 3. Genoten dagonderwijs, bekeken naar leeftijd

soort onderwijs (tot en met)	% totaal	% leeftijdscategorieën				
		I	II	III	IV	V
- lagere (basis-)school/ VGLO/LAVO/LEAO	-	-	-	-	-	-
- LBO/Huish.school/ MULO/MAVO	3	-	3	7	3	-
- HAVO/MBO/MMS/ HBS/VHBO/VWO/ Gymnasium	28	30	16	25	24	73
- HBO	26	26	32	29	21	7
- universiteit/ Hogeschool	43	44	49	40	49	20
- geen antwoord	1	-	-	-	3	-
		+	+	+	+	+
	101	100	100	101	100	100

Onder de academici zijn de juristen relatief het sterkst vertegenwoordigd (24%), gevolgd door de economen en technische ingenieurs (elk 20%). De groep juristen wordt vooral gevormd door de jongere academici onder de respondenten, terwijl de oudere relatief sterker vertegenwoordigd zijn in de groep technische ingenieurs.

Het middenkader van de VVD is over het geheel genomen tamelijk godsdienstig (59% van de respondenten). Van de godsdienstigen is precies de helft Nederlands-Hervormd en een kwart Rooms-Katholiek. Van elke vijf respondenten gaat er één minstens één keer per maand naar de kerk; de overige kerkgangers (38% van de respondenten) gaan hoogst zelden.

Zowel de oudere als de jongere middenkaderleden zijn verhoudingsgewijs minder godsdienstig dan degenen tussen 31 en 60 jaar; zij gaan ook minder vaak of in het geheel niet naar de kerk.

het middenkaderlid als VVD-er

Na de hiervoor vermelde persoonsgegevens van het VVD-middenkader, volgt nu een overzicht van antwoorden die wij ontvingen op vragen betreffende het eigen functioneren in de partij.

Wat betreft het lidmaatschap van al dan niet formeel met de VVD verbonden organisaties: twee respondenten gaven aan dat zij zich beschouwen als lid van de jongerenorganisatie JOVD. Van de vrouwelijke afgevaardigden op de Algemene Vergadering zeiden 16 (ofwel 62%) dat zij aangesloten waren bij de Stichting 'Organisatie Vrouwen in de VVD'.

De overige in aanmerking komende organisaties bleken erg weinig aanhang onder het VVD-middenkader te bezitten: één respondent nam deel in de Teldersstichting, een ander was lid van de Liberale Studentenvereniging Nederland en drie hadden bindingen met de Stichting mr. H.C. Dresselhuysfonds.

Van de respondenten is 17% namens de VVD (of een 'Gemeentenbelangen-achtige' groepering) lid van een volksvertegenwoordigend lichaam. Van de 16 gemeenteraadsleden waren 4 wethouder. Eén Statenlid en twee leden van een Gewestraad bleken tevens gemeenteraadslid te zijn. Cumulatie van vertegenwoordigende functies kwam zodoende bij 12% van het totaal aantal volksvertegenwoordigers onder de afgevaardigden voor.

Onder de respondenten bevond zich ook een drietal door de Kroon benoemde bestuurders.

Als 'aparte' groep binnen het VVD-middenkader is over de volksvertegen-

woordigers het volgende op te merken:

70% van hen is tussen de 41 en 60 jaar; zij besteden relatief gezien per maand gemiddeld meer tijd aan activiteiten voor (en vanzelfsprekend namens) hun partij dan de andere middenkaderleden; zij beschouwen zichzelf als ietwat 'linkser' (dan wel 'minder-rechts') dan de overige respondenten (zie hierna) en zij zijn gemiddeld gezien langer partijlid dan de overige middenkaderleden. Dit laatste neemt niet weg dat 46% van de volksvertegenwoordigers onder het VVD-middenkader partijlid werd in de periode van 1967 tot 1974 (tegen 48% van de overige respondenten). Bij dit alles moet in het oog gehouden worden dat het onderzoek plaatsvond in de vorige Raads- en Statenperiode (1974-'78), zodat de middenkaderleden die pas in of na 1974 partijlid werden (19%) niet of nauwelijks de mogelijkheid hadden namens de VVD deel uit te maken van een volksvertegenwoordigend lichaam.

Meer dan de helft van het middenkader zegt per maand minder dan (gemiddeld) 20 uur voor de VVD in touw te zijn. Ouderen zijn (qua tijd) niet meer of minder actief dan jongeren. Wel zijn de vrouwelijke middenkaderleden relatief gezien 'actiever' dan de mannelijke.

Uit tabel 4 blijkt in hoeverre de binnen de VVD circulerende (partij-) periodieken door het middenkader gelezen worden.

tabel 4. Mate waarin partijorganen (-periodieken) door het middenkader gelezen worden

percentage van de respondenten dat leest in:

	altijd	vaak	zelden	nooit	geen antwoord	lezersbereik
- Vrijheid en Democratie	83	16	1	-	1	100
- Provincie en Gemeente	19	6	12	37	26	37
- Liberaal Réveil	19	7	13	33	29	39
- Driemaster	6	5	10	47	33	21
- publicaties van de Teldersstichting	16	30	22	12	20	68
- afdelingsperiodieken	57	12	4	8	18	73
- andere VVD-publicaties	20	44	20	2	15	84

'links-midden-rechts'

Om na te gaan in hoeverre de respondenten zichzelf als meer of minder radicaal bestempelen, is hen gevraagd zichzelf te plaatsen op een zogenaamde 10-puntsschaal (1 = uiterst links; 10 = uiterst rechts).

Het middenkader van de VVD ziet zich ietwat 'rechts' van het 'midden' staand: de gemiddelde score is 6.40 (het 'midden' is 5.50, maar alleen gehele getallen vormden de keuze-alternatieven). Ruim een kwart van de respondenten klasseert zich 'links van het midden'. 'Extreem links' en 'extreem rechts' hebben weinig aanhangers onder het middenkader: 'uiterst links' (de klasseringen 1 en 2) krijgt bij geen der respondenten een voet aan de grond, terwijl 'uiterst rechts' (de klasseringen 9 en 10) 7% van de respondenten herbergt. Er is geen verband te bespeuren tussen de leeftijd van de respondenten en hun mate van 'linksheid' en 'rechtsheid'. Vrouwelijke respondenten zijn niet aantoonbaar 'linkser' of 'rechtser' dan mannelijke.

Wel lijkt er een verband te bestaan tussen de mate van 'radicaliteit' en het aantal jaren dat men partijlid is, dan wel de periode waarin men partijlid werd. Ter illustratie: tegen een totaal gemiddelde van 6.40 scoort de groep middenkaderleden die VVD-lid werd in de periode vanaf de oprichting (1948) tot en met 1959 een gemiddelde van 6.70 en is daarmee enigszins 'rechtser' dan het totale middenkader. De groep die partijlid werd tussen 1960 en 1966 scoort een gemiddelde van 5.78 (en is daarmee dus 'linkser' dan het totale middenkader), terwijl de groep die partijlid werd tussen 1967 en 1974 een gemiddelde scoort dat ongeveer gelijk is aan het totaal-gemiddelde (namelijk 6.47). Relatief gezien is het meest 'rechts' de groep middenkaderleden die in of na 1974 lid van de VVD werd (een gemiddelde score van 6.79).

het middenkader en de VVD

Van de afgevaardigden op de Algemene Vergadering werd 5% bij de oprichting lid van de VVD; 3% was tijdens de door ons onderzochte Algemene Vergadering korter dan één jaar partijlid.

Twee-derde deel van de respondenten is na het roemruchte 'politieke' jaar 1966 lid van de VVD geworden. Het percentage middenkaderleden dat na het

optreden van het kabinet-Den Uyl in 1973 VVD-lid werd is 20. Eén van elke zeven afgevaardigden heeft verzocht tijdens de Algemene Vergadering het woord te mogen voeren. De jongeren onder hen hadden relatief gezien een lichte overhand, terwijl de verhouding tussen mannelijke en vrouwelijke sprekers niet verschilde van de verhouding tussen mannen en vrouwen binnen het totaal aantal respondenten. De sprekers waren gelijkelijk over de verschillende Kamercentrales verdeeld. Wat opvalt is dat degenen die het woord voerden zich gemiddeld gezien als iets 'linkser' klasseerden dan de niet-sprekers onder de afgevaardigden (5.95 tegen 6.40).

Het is de afdelingen, waartoe de afgevaardigden behoren, en daarmee ook de totale VVD de laatste vijf jaar, althans wat het ledental betreft, bepaald voor de wind gegaan: 98% van de respondenten stelde dat het ledental van zijn afdeling (sterk) is toegenomen. Het percentage boven-60-jarigen is (volgens 90% van de respondenten) in de afdelingen kleiner dan 25, terwijl meer dan de helft van de respondenten stelde dat onder de actieve partijleden in de afdelingen het percentage beneden-35-jarigen minstens 25 is.

Algemene ledenvergaderingen vinden in alle afdelingen plaats, doorgaans in een lokaal horeca-etablisement, maar niet overal even frequent. Een kwart van de respondenten behoorde tot afdelingen waar tenminste eens per maand een ledenvergadering belegd wordt.

Op de ledenvergaderingen binnen de afdelingen komen vooral huishoudelijke en partij-organisatorische zaken, gemeentepolitiek en landelijke politiek aan de orde (in deze volgorde). Voor internationale politiek, provinciale politiek en Europese politiek (in deze volgorde) bestaat veel minder belangstelling.

Een en ander sluit goeddeels aan bij de persoonlijke voorkeur van het middenkader. Gemeentepolitiek en vooral landelijke politiek is bij hen veruit favoriet. Huishoudelijke en partij-organisatorische zaken duidelijk minder, maar veelal moeten deze om reglementaire redenen op de agenda van de ledenvergaderingen geplaatst worden.

De Beschrijvingsbrief (de gezamenlijke vergadervoorstellen) voor de Algemene Vergadering gaf binnen de lokale VVD-afdelingen weinig stof tot discussie.

Een-derde deel van het middenkader vertegenwoordigde een afdeling waarbinnen in het geheel niet over de inhoud ervan gesproken is, terwijl 55% van de respondenten aangaf dat er in zijn afdeling geen of weinig verschil van mening was over de verschillende voorstellen voor de Algemene Vergadering.

het middenkader en de Algemene Vergadering

Er lijkt duidelijk sprake te zijn van enige doorstroming in het vergaderbestand van de achtereenvolgende Algemene Vergaderingen van de VVD.

Voor bijna een-derde van de respondenten was de door ons onderzochte Algemene Vergadering hun eerste.

Twee-vijfde deel van de respondenten was ook aanwezig op de voorlaatste Algemene Vergadering (Buitengewone Algemene Vergadering op 9 en 10 december 1977 te Breda). Slechts 7% van de afgevaardigden was eveneens afgevaardigd naar de Buitengewone Algemene Vergadering van 21 januari 1966 te Dordrecht, waar het laatste VVD-Beginselprogram werd vastgesteld.

De voorbereiding op de Algemene Vergadering werd op velerlei wijze (soms elkaar aanvullend) door de afgevaardigden verricht: de helft nam deel aan een voorbereidende vergadering, een kwart las de 'belangrijkste' voorstellen in de Beschrijvingsbrief van te voren en bijna de helft van de afgevaardigden las de Beschrijvingsbrief helemaal. In het algemeen kan gesteld worden dat het VVD-middenkader goed geïnformeerd is over zaken die de VVD betreffen. De informatie hieromtrent komt vanuit de massa-media, partijperiodieken en voor een-vijfde van de respondenten ook uit periodieken van andere politieke partijen.

Er zijn geen duidelijke scheidslijnen aan te geven waarlangs de functies van een Algemene Vergadering anders zouden worden beoordeeld. Er bestaat geen verband tussen de leeftijd van de respondenten en het belang dat zij aan bepaalde functies toekennen.

Ook zijn 'linkse' en 'rechtse' middenkaderleden min of meer eenstemmig in hun oordeel over de te onderscheiden functies van een Algemene Vergadering. Het middenkader noemt als de belangrijkste drie functies: (a) het doorgeven naar de partijtop van hetgeen aan de basis leeft, (b) het bevoor-

deren van contacten tussen afgevaardigden uit verschillende delen van Nederland en (c) het bevorderen van persoonlijke contacten tussen partij-kader en partijtop. De drie minst belangrijke functies zijn volgens de afgevaardigden: (a) het bijleggen van een partijconflict, (b) het voorbereiden van manifesten voor algemene verkiezingen en (c) de controle op de partijleiding.

Al met al worden de meer 'sociale' functies van een Algemene Vergadering door het VVD-middenkader hoger gewaardeerd dan de meer 'politieke' en de huishoudelijke/organisatorische functies.

Een permanent actuele zaak in de partijpolitiek is de positie van de afgevaardigde tegenover zijn achterban: de afdeling. Formeel is er geen sprake van 'last en ruggespraak', maar ook niet helemaal van een vrij mandaat voor de afgevaardigden naar de Algemene Vergadering.

De afgevaardigden zelf zijn van mening dat - bij conflicterende opvattingen ten tijde van de vergadering - de eigen verantwoordelijkheid van de afgevaardigden zwaarder weegt dan de (eventuele) uitspraak van de (hun) ledenvergaderingen binnen de afdelingen en zonder meer zwaarder dan het standpunt van de partijleiding.

Met betrekking tot de relatie Tweede Kamerfractie-Algemene Vergadering is het VVD-middenkader van mening dat het individuele fractielid zich, in geval van de aanwezigheid van een essentieel verschil van mening tussen de Vergadering en de fractie, zeker wel mag conformeren aan het standpunt van de fractie. Deze 'eigen verantwoordelijkheid' van de fractie wordt door 80% van de respondenten onderschreven, terwijl 44% van de afgevaardigden van mening is dat toch wel eerst binnen de fractie door het fractielid getracht moet worden om de uitspraak van de Algemene Vergadering te verdedigen en (binnen de fractie) dienovereenkomstig te stemmen. Slechts 13% van de respondenten meent dat het individuele fractielid deze lijn door moet trekken tot en met het moment van besluitvorming in de Tweede Kamer.

De afgevaardigden vonden het in het algemeen legitiem dat een individuele afgevaardigde met specialistische kennis beslissingen van de Algemene Vergadering over deze speciale zaken beïnvloedt, mits deze beïnvloeding met name in een voorbereidende fase (dus voorafgaand aan de Algemene Vergadering)

plaatsvindt.

het middenkader en de anderen

Hoe het middenkader van de VVD denkt - van uiterst sympathiek tot en met uiterst antipathiek - over 'anderen', in dit geval politieke partijen en pressiegroepen, is gemeten met behulp van een '11-puntsschaal' (0 = zeer sterke antipathie; 10 = zeer sterke sympathie).

Wat betreft andere politieke partijen hebben de afgevaardigden zich niet al te uitbundig betoond. In het negatieve, vooral ten aanzien van de kleine linkse partijen, is men wel extreem in de beoordeling, maar in het positieve zeker niet. Sterker nog: geen van de (andere) politieke partijen krijgt van het VVD-middenkader een voldoende 'rapportcijfer', alhoewel het CDA de 6- dicht nadert. Tabel 5 laat zien dat binnen het middenkader de CHU en in mindere mate de KVP duidelijk meer sympathie genieten dan de derde CDA-partij, de ARP. Opmerkelijk is verder dat men 'uiterst rechts' veel milder beoordeelt dan 'uiterst links'.

tabel 5. 'Rapportcijfers', uitgedaald door het VVD-middenkader (gemiddelden) aan andere - in het parlement vertegenwoordigende - partijen.

rangorde/partij	cijfer
1 CDA	5.71
2 CHU	5.35
3 DS'70	5.14
4 D'66	5.12
5 KVP	4.87
6 GPV	4.55
7 ARP	4.14
8 SGP	4.13
9 PvdA	3.30
10 Boerenpartij	2.39
11 PPR	1.74
12 PSP	1.37
13 CPN	0.96

Uit nieuwsgierigheid zijn wij nagegaan in hoeverre het oordeel over de andere partijen verband zou kunnen houden met de leeftijd van de respondenten en de duur van het lidmaatschap van de VVD: mogelijke verbanden hebben wij niet kunnen bespeuren. Wel is er een licht verband - zoals overigens mocht worden verwacht - aantoonbaar tussen de mate van 'radicaliteit' (gemeten volgens de 'links-rechts-schaal') en de richting van het oordeel over de andere partijen. Zo was de waardering voor de PvdA van degenen die zichzelf 'links van het midden' klasseerden gemiddeld 3.98 (tegen een totaal gemiddelde van 3.30). Ter vergelijking: deze categorie gaf de Boerenpartij het 'cijfer' 1.10 (tegen 2.39 als totaal gemiddelde).

Opmerkelijk is dat de politieke partij D'66 door het 'linkse' deel van het VVD-middenkader negatiever beoordeeld wordt dan door het totale middenkader: 4.26 tegen 5.12.

In zijn oordeel jegens pressiegroepen is het middenkader milder dan in dat jegens de partijen. In het algemeen komen hier de confessionele organisaties er wat minder goed af dan de niet-confessionele, maar bij de vakverbonden is dit juist andersom: het CNV is de middenkaderleden sympathieker dan de FNV of het NVV.

Het hoogste 'rapportcijfer' krijgen de niet-confessionele werkgevers (VNO: 7.5). Ook de organisatie voor hoger en leidinggevend personeel heeft relatief gezien onder het VVD-middenkader tamelijk veel sympathie (BHLP: 6.9).

Derde in de rij zijn de christelijke werkgevers (NCW: 6.6), die direct gevolgd worden door de op algemene grondslag georganiseerde ondernemers (KNOV: 6.5) en de eveneens 'algemene' boeren en tuinders (ANBTB: 6.2). Ex aequo komen vervolgens twee christelijke organisaties (ondernemers en boeren en tuinders: 5.9). De reeks wordt besloten door het CNV (5.8), het NKV (4.0), de FNV (3.8) en het NVV (3.5).

principiëel of pragmatisch?

"De VVD moet altijd voor haar doeleinden en principes blijven staan, ook als dit tot stemmenverlies zou leiden."

Deze stelling is door geen der respondenten - op één enkele uitzondering

na - in sterke mate bestreden. Integendeel, één-derde van de respondenten onderschrijft deze opvatting zelfs in zeer sterke mate. Ondanks het aanhangen van dit standpunt meent 81% (waarvan bijna de helft in zeer sterke mate), dat de VVD moet proberen "(..) zoveel mogelijk groepen van kiezers te winnen en de belangen van deze groepen naar buiten toe vertegenwoordigen". Dit laatste wordt door slechts 3% van de respondenten sterk afgewezen. Dat "(..) politiek meer een kwestie is van het haalbare dan van het blijven vasthouden aan uitgangspunten", wordt door 85% van de respondenten onderschreven (34% doet dit zelfs in zeer sterke mate). Dat de afgevaardigden naar de Algemene Vergadering hun partij als een beginselpartij beschouwen, blijkt uit het feit dat slechts 12% van hen het niet nodig acht dat de VVD "(..) een ideologische grondslag nodig heeft voor haar doeleinden en beleid". De leeftijd van de respondenten lijkt amper verband te houden met hun opvattingen over de positie van de VVD in het politieke leven, zoals deze blijken uit de meningen over de hierboven (impliciet) genoemde vier uitspraken. Het lijkt er wel enigszins op dat de groep middenkaderleden die de zestig reeds gepasseerd zijn gemiddeld gezien ietwat minder beginselvast is en zich wat pragmatischer opstelt dan degenen die nog geen veertig jaar zijn. Verder lijken de mannelijke afgevaardigden geneigd de vier uitspraken principiëler en dus minder pragmatisch te benaderen dan de vrouwelijke.

het middenkader en belangrijke politieke onderwerpen

Wij hebben nagegaan of er verschillen onder de afgevaardigden aan te wijzen zijn wat betreft hun opvattingen over bepaalde politieke problemen.

Daarbij gaat het ons met name om het volgende:

- bestaat er onder de afgevaardigden verschil van mening over maatregelen ter oplossing van problemen en over het bestuurlijk niveau waarop deze maatregelen genomen moeten worden?

Aan de respondenten werden vijftien maatregelen voor bepaalde problemen voorgelegd. Over elf van deze maatregelen bleek onder de afgevaardigden (een tamelijk grote of ruime mate van) eenstemmigheid te bestaan.

Het gaat hierbij om de volgende maatregelen: (tussen haakjes staat telkens het percentage respondenten dat het betreffende probleem tot de drie belang-

rijkste rekende)

- de werkloosheid moet worden bestreden (74),
- de inflatie moet worden bestreden (70),
- het milieu moet beschermd worden (30),
- het proces van Europese integratie moet versneld worden (20),
- het zich verdedigen tegen de supermachten (20),
- het ontwikkelen van kernenergie teneinde tegemoet te komen aan onze toekomstige energiebehoefte (16),
- het invoeren van de zwaarste straffen tegen terreurdaden (13),
- het beperken van de overheidscontrole op particuliere ondernemingen (11),
- het laten stijgen van de militaire uitgaven (11),
- het effectueren van het beginsel van gelijke mogelijkheden voor mannen en vrouwen (10),
- het aan vrouwen toestaan zelf over zaken betreffende abortus te beslissen (9).

De meest uitgesproken gezamenlijk gedeelde opvattingen zijn onder het middenkader aanwezig ten aanzien van de bestrijding van de werkloosheid en van de inflatie.

Ongeveer een-vijfde van de afgevaardigden heeft geen mening over het opheffen van de economische verschillen tussen de verschillende regio's.

Overigens is er wel een meerderheid onder de afgevaardigden te vinden, die dit laatste voorstaat. Daarentegen wordt het verkleinen van de inkomensverschillen door de meerderheid van het middenkader afgewezen.

De helft van de afgevaardigden is tegen het verscherpen van de controle op de activiteiten van multinationale ondernemingen, terwijl eveneens de helft stelt dat bij het geven van hulp aan de Derde Wereld meer met onze eigen belangen rekening moet worden gehouden.

Minder eenstemmigheid bestaat er omtrent het bestuurlijke niveau (provinciaal, nationaal dan wel Europees) waarop de voorgestelde maatregelen tot uitvoering gebracht moeten worden.

Volgens een meerderheid van de afgevaardigden moeten de volgende problemen allereerst op nationaal niveau aangepakt worden: het beperken van de overheidscontrole op particuliere ondernemingen, vrijheid betreffende abortus, het opheffen van regionale economische verschillen, het effectueren van het principe van gelijke kansen voor mannen en vrouwen en het tegengaan van het verkleinen van de inkomensverschillen. Op Europees

niveau moeten aangepakt worden: de inflatie, de Europese integratie, de defensie, de kernenergie, de controle op multinationale ondernemingen, de milieubescherming en de terrorismebestrijding. De overgebleven problemen, de werkloosheid en het eigen belang bij de hulp aan de Derde Wereld kennen niet een duidelijk 'favoriet' niveau van aanpak: een nationale aanpak wordt door ongeveer evenveel afgevaardigden uitverkoren als een Europese aanpak. Het provinciale niveau verdwijnt in deze nageoeg geheel uit het gezichtsveld der afgevaardigden.

Aparte aandacht kregen de zogenaamde vier 'hervormingsvoorstellen' van het kabinet-Den Uyl. Over het voorstel de grond onder de controle van de gemeenschap te brengen is men tamelijk unaniem in zijn oordeel: 81% van de afgevaardigden is er (sterk) tegen gekant. Tegenover het democratiseren van het bedrijfsleven staat 66% van de afgevaardigden (zeer) positief terwijl bijna een kwart daar sterk tegen is. Het ontwikkelen van een selectief investeringsbeleid krijgt de goedkeuring van 47% van het VVD-middenkader, terwijl 32% tegen is. Achter het stichten van een collectief fonds uit de opbrengsten van de Vermogenaanwasdeling (VAD) schaart zich 12%; 78% is er tegen.

het middenkader en Europa

Over de Europese eenwording lopen de denkbeelden van de verschillende afgevaardigden nogal uiteen. Ruim een kwart van de afgevaardigden vindt samenwerking en geformaliseerd overleg tussen de verschillende regeringen voldoende, terwijl 57% van hen één (eventueel federale) West-europese staat als de meest ideale vorm van Europese samenwerking verkiest. Geen van de afgevaardigden verwerpt elke vorm van Europese eenwording, maar 14% onderschrijft als uiterste vorm een confederatie. Bijna twee-derde van de afgevaardigden is (tamelijk) bereid persoonlijke (financiële) offers te brengen om de eenwording van Europa te realiseren. Slechts 15% van de afgevaardigden beschouwt directe verkiezingen voor het Europese parlement als niet zo belangrijk; een vijftal afgevaardigden is overigens van mening dat deze verkiezingen niet plaats moeten (moesten) vinden. Vier-vijfde van de respondenten is voorstander van een directe verkiezing van de voorzitter van de Europese Commissie, maar een kleiner deel (namelijk 58%) is van mening dat

dit een zaak van enig gewicht is.

Voor wat betreft de huidige Europese Gemeenschap is een-derde deel van de afgevaardigden van mening dat deze zich onafhankelijker moet opstellen tegenover zowel de Verenigde Staten als de Sovjet Unie; 60% wenst juist in de toekomst meer coördinatie met de Verenigde Staten en 3% meer coördinatie met de Sovjet Unie.

Bijna twee-derde van de afgevaardigden heeft geen bezwaar tegen uitbreiding van de Europese Gemeenschap met andere landen. De kennis over Europa lijkt overigens niet gering: slecht 10% van de afgevaardigden, die de betreffende vraag beantwoordden, noemt verkeerde landen bij de opsomming van de negen lidstaten. Daar staat tegenover dat lidstaten wel eens vergeten worden, als de afgevaardigden hun rangorde van machtige en minder machtige lidstaten aangeven. Uit deze (gemiddelde) rangordening blijkt dat de Bondsrepubliek zonder enige twijfel als het machtigste land binnen de Gemeenschap beschouwd wordt. Nederland neemt volgens het middenkader van de VVD een tussenpositie in: machtiger dan Denemarken, België, Luxemburg en Ierland (in deze volgorde), maar duidelijk minder machtig dan Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk en Italië (in deze volgorde). Ierland en Denemarken zijn de landen die elk door bijna een-vijfde van de afgevaardigden vergeten wordt.

De overgrote meerderheid van de afgevaardigden (86%) is (was) voorstander van een gemeenschappelijk program van alle liberale partijen in de lidstaten van de Gemeenschap voor de eerste rechtstreekse verkiezingen van het Europese parlement in 1979. Twee-derde van de afgevaardigden meent (meende) dat landelijke partijbureaus de verkiezingscampagne voor de Europese verkiezingen moeten voeren, terwijl een kwart vindt dat de kandidaten dit beter zelf kunnen doen.

Wat betreft de partijfracties in het Europese parlement zoals deze optraden vóór de verkiezingen van 1979, gaat (ging) de sterkste voorkeur van het VVD-middenkader - begrijpelijkerwijs - uit naar de Europese Liberalen en Democraten (ELD; volgens de methode van tabel 5 scoort de ELD een gemiddelde van 8.6). Rapportcijfers voor de andere Europese fracties zijn: 5.6 voor de Europese Christen-Democraten; 4.8 voor de Conservatieven

en voor de Democraten; 3.9 voor de Unie van Socialistische Partijen en 1.4 voor de (Euro-)communisten.

Van de afgevaardigden is (was) 98% potentieel geen kandidaat voor het Europese parlement en is (was) 74% ook niet van plan dit in de toekomst te worden. Het aantal respondenten dat het in de toekomst eventueel als kandidaat wilde proberen was op het moment van onderzoek reeds zestien keer zo groot als het aantal respondenten dat (in eerste aanleg) reeds kandidaat was. Wat dat betreft hoeft de VVD zich dus geen zorgen te maken.

gelijkenis tussen problemen

De vele problemen die in de politiek aan de orde komen zijn vaak niet los van elkaar te zien. Problemen kunnen op basis van verschillende aspecten met elkaar worden vergeleken. Het aantal en de aard van deze aspecten kunnen door onderzoek worden vastgesteld. Hiertoe zijn gegevens nodig over de mate waarin elk paar politieke problemen op elkaar lijkt. In ons onderzoek hebben we de mate van gelijkenis afgeleid uit de antwoorden op de vraag om vijftien aangegeven problemen in groepjes te verdelen en wel zodanig dat de problemen binnen elk groepje zoveel mogelijk op elkaar lijken en tussen de groepjes zoveel mogelijk van elkaar verschillen. Als maat van gelijkenis tussen de problemen hebben we gekozen voor het aantal afgevaardigden dat één paar problemen in eenzelfde groepje plaatste. Er zijn wiskundige modellen bekend waarbij, uitgaande van de mate van gelijkenis tussen alle paren problemen, de problemen worden geordend op basis van verschillende aspecten. Uit de ordening van de problemen per aspect kan dan de betekenis of de interpretatie van dat aspect worden afgeleid. In deze modellen wordt er vanuit gegaan dat de problemen op basis van alle aspecten tegelijkertijd vergeleken worden en dat deze aspecten onderling onafhankelijk zijn. Omdat dit een nogal vergaand uitgangspunt is, 'draaien we het model om' en zoeken we naar een zo groot mogelijke deelverzameling van problemen die volgens één aspect te vergelijken zijn. Ons model kan aan de hand van een voorbeeld uitgelegd worden. Wanneer van een drietal problemen bekend is hoeveel deze per paar op elkaar lijken, dan kunnen deze drie problemen op een rijtje gezet worden en wel zodanig

dat het paar problemen, dat het minst op elkaar lijkt, ook het verst van elkaar staat.

Dus: als de problemen A en C minder op elkaar lijken dan de problemen A en B, en die weer minder op elkaar dan de problemen B en C, kunnen we de problemen ordenen als A-B-C.

Bijvoorbeeld:

	A	B	C
A	-		
B	90	-	
C	80	100	-

(de getallen duiden op het aantal personen dat twee problemen in eenzelfde groepje plaatst).

Voor vier of meer problemen is het niet altijd mogelijk deze problemen zodanig op een rijtje te zetten, dat twee problemen minder op elkaar lijken naarmate ze verder van elkaar in dat rijtje staan.

Bijvoorbeeld:

	A	B	C	D
A	-			
B	100	-		
C	80	90	-	
D	70	60	95	-

(de getallen duiden op het aantal personen dat twee problemen in eenzelfde groepje plaatst).

De problemen A en D lijken nu meer op elkaar dan de problemen B en D. Er bestaat nu geen mogelijkheid om de vier problemen foutloos te ordenen. Wanneer een aantal problemen zich wel laat ordenen, zodanig dat de gelijkensissen tussen de problemen afneemt naarmate de problemen verder van elkaar in dat rijtje staan, dan interpreteren wij dat als een ordening van die problemen volgens één aspect.

Uit tabel 6 blijkt dat wij de problemen uit ons onderzoek zodanig kunnen ordenen dat er twee groepen van problemen ontstaan, die elk volgens één aspect te interpreteren zijn. De twee groepen zijn:

1. welvaart Derde Wereld - eigen welvaart - inflatie - werkloosheid - vermogensaanwasdeling - bedrijfsdemocratisering;
2. politieke apathie - terrorisme - vrijheid van meningsuiting - mensenrechten - abortus.

De vier overige problemen (milieuvervuiling - energiebehoefte - woningnood - grondspeculatie) zouden in deze volgorde overigens ook als één groep beschouwd kunnen worden. De gelijkenis tussen energiebehoefte en woningnood is echter zo klein (26), dat we de twee groepen van twee problemen liever apart beschouwen.

tabel 6. Aantal personen dat twee problemen in dezelfde klasse plaatst

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
1																- milieuvervuiling
2	88															- energiebehoefte
3	15	23														- welvaart Derde Wereld
4	14	29	42													- eigen welvaart
5	22	38	33	72												- inflatie
6	23	33	27	67	92											- werkloosheid
7	13	14	19	30	42	38										- vermogensaanwasdeling
8	12	10	11	14	14	24	72									- bedrijfsdemocratisering
9	20	26	13	45	30	35	12	10								- woningnood
10	17	17	7	22	24	14	18	13	55							- grondspeculatie
11	11	6	10	16	7	8	8	20	10	3						- politieke apathie
12	9	4	16	3	6	7	3	17	5	6	42					- terrorisme
13	4	3	15	5	3	3	8	26	9	1	41	47				- vrijheid van meningsuiting
14	4	4	23	7	3	5	8	18	8	4	27	46	79			- mensenrechten
15	3	3	20	7	2	3	9	15	9	3	15	26	61	72		- abortus

De eerste groep problemen is te interpreteren als sociaal-economische problemen en de tweede groep als humanitaire problemen.

Over de volgorde van de problemen uit de eerste groep valt op te merken dat deze verschuift van globaal en algemeen (welvaart Derde Wereld) naar nationaal en specifiek (bedrijfsdemocratisering).

Een dergelijke verschuiving van algemeen (politieke apathie) naar speci-

fiek (abortus) valt ook in de tweede groep problemen te constateren.

noten

- 1) De heer R.A. Koole en prof. dr. F.N. Stokman hebben met ons dit voorlopige verslag besproken, waarvoor de auteurs hen erkentelijk zijn.
- 2) Zie voor een voorlopig verslag van dat onderzoek I. Lipschits, L.P. Middel en W.H. van Schuur: "Het middenkader van de Partij van de Arbeid" in: Socialisme en Democratie, 1979, no. 2 (februari), blz. 51-67. Dit verslag is, in iets uitgebreidere vorm, opgenomen in het "Jaarboek 1978 van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen " (Groningen, 1979), blz. 93-123.

Bijlage IV

SAMENSTELLING LIBERAAL-DEMOCRATISCHE FRACTIE IN HET
EUROPESE PARLEMENT

Présidium:

Martin Bangemann (D)	voorzitter
Jean-François Pintat (F)	eerste ondervoorzitter
Vincenzo Bettiza (I)	eerste ondervoorzitter
Cornelis Berkhouwer (NL)	eerste ondervoorzitter
André Damseaux (B)	tweede ondervoorzitter
Colette Flesch (L)	tweede ondervoorzitter
Thomas J. Maher (IRL)	tweede ondervoorzitter
Tove Nielsen (DK)	tweede ondervoorzitter
Hans Nord (NL)	penningmeester

LEDEN

Land		Naam	Partij / Lijst
Frankrijk	17	Simone VEIL	UFE
		Edgar FAURE	UFE
		Christiane SCRIVENER	UFE
		Pierre BAUDIS	UFE
		Francis COMBE	UFE / App
		Robert DELOROZOY	UFE
		Corentin CALVEZ	UFE
		Michel PONIATOWSKI	UFE
		André ROSSI	UFE
		Henri CAILLAVET	UFE / App
		Victor SABLE	UFE
		Charles DELATTE	UFE
		Yves GALLAND	UFE
		Georges DONNEZ	UFE / App
Marie-Jane PRUVOT	UFE		
Jean-François PINTAT	UFE		
Simone MARTIN	UFE		
Italië	5	Vincenzo BETTIZA	P.L.I.
		Manlio CECOVINI	P.L.I.
		Sergio PININFARINA	P.L.I.
		Susanna AGNELLI	P.R.I.
		Bruno VISENTINI	P.R.I.
België	4	André DAMSEAUX	P.R.L.
		Jean REY	P.R.L.
		Willy DE CLERCQ	P.V.V.
		Herman VANDERPOORTEN	P.V.V.
Nederland	4	Cornelis BERKHOUWER	VVD
		Hans NORD	VVD
		Hendrik LOUWES	VVD
		Aart GEURTSSEN	VVD
Bondsrepubliek Duitsland	4	Martin BANGEMANN	F.D.P.
		Mechthild VON ALEMANN	F.D.P.
		Heinrich JÜRGENS	F.D.P.
		Ulrich IRMER	F.D.P.
Denemarken	3	Tove NIELSEN	V
		Niels Jørgen HAAGERUP	V
		Jørgen Brøndlund NIELSEN	V
Luxemburg	2	Colette FLESCH	DP
		Jean HAMILIUS	DP
Ierland	1	Thomas J. MAHER	Indép./App.

Bijlage V

LEDENLIJST VVD PER 1 JANUARI 1979

Code	kamercentrale	totaal	06	91	92	93	94	95	aantal leden in partijraad ¹ 1979 / 1978	
A	's-Hertogenbosch	5228	4	25	342	3416	447	994	4	4
B	Tilburg	4665	4	7	247	3079	446	882	4	4
C	Gelderland (Arnhem)	7781	12	11	326	4228	1745	1459	6	6
D	Gelderland (Nijm.)	4909	2	10	251	3111	536	999	4	4
E	Rotterdam	2706	3	5	238	1436	617	407	2	2
F	's-Gravenhage	5304	11	8	254	2116	1934	981	4	4
G	Leiden	10538	16	16	560	6498	1336	2112	7 ²⁾	8
H	Dordrecht	8390	11	7	475	5266	1068	1563	6	6
I	Amsterdam	2485	4	6	198	1322	720	235	2	2
J	Den Helder	5827	6	11	241	3700	760	1109	4	4
K	Haarlem	8557	13	14	393	4963	1703	1471	6	6
L	Zeeland	2549	4	4	117	1586	336	502	2	2
M	Utrecht	9087	15	14	467	5225	1573	1793	7	7
N	Friesland	3404	4	2	98	2087	590	623	3	3
O	Zwolle	5883	10	10	298	3496	912	1157	4	4
P	Groningen	4546	9	5	229	2424	898	981	4 ²⁾	3
Q	Drenthe	4439	6	3	115	2553	790	972	3	3
R	Limburg	3828	3	6	208	2532	240	839	3	3
S	HB-rechtstraeks	216	3	0	6	128	33	46	-	-
X	Brussel	168	1	0	8	100	32	27	-	-
		100.510	141	164	5072	59.265	16.716	19.152	75	75

- 1) conform artikel 50.1 onder 6 huishoudelijk reglement N.B. In algemene vergadering totaal 2286 stemmen
(exclusief nieuwe afdelingen na 1 januari '79).
aantal afdelingen 600
- 2) wijzigingen in aantal - vergelijk '78

LEDENLIJST VVD PER 1 JANUARI 1980

Code	Kamercentrale	Totaal	06	91	92	93	94	95	Aantal ¹⁾ partijraads- leden 1979		Aantal ¹⁾ partijraads- leden 1980	
A	's-Hertogenbosch	4728	4	5	245	3063	465	946	4	4		
B	Tilburg	4200	3	6	178	2729	457	827	4	4		
C	Gelderland (Arnhem)	7165	11	5	242	3856	1685	1366	6	6		
D	Gelderland (Nijmegen)	4495	4	7	186	2815	545	938	4	4		
E	Rotterdam	2426	3	2	172	1278	593	378	2	2		
F	's-Gravenhage	4731	9	6	183	1823	1855	855	4	4		
G	Leiden	9720	15	12	419	5929	1351	1994	7	8 ²⁾		
H	Dordrecht	7863	13	3	363	4886	1047	1551	6	6		
I	Amsterdam	2173	3	6	166	1123	666	209	2 ⁰	2		
J	Den Helder	5365	8	6	182	3366	751	1052	4	4		
K	Haarlem	7744	15	3	278	4401	1583	1364	6	6		
L	Zeeland	2347	5	1	93	1453	328	467	2	2		
M	Utrecht	8255	15	4	357	4674	1541	1664	7	6 ²⁾		
N	Friesland	3271	4	0	86	1971	585	625	3	3		
O	Overijssel	5561	14	8	223	3246	932	1138	4	5 ²⁾		
P	Groningen	4290	13	4	185	2260	886	942	4	4		
Q	Drenthe	4218	8	1	87	2397	794	931	3	4 ²⁾		
R	Limburg	3352	4	5	149	2214	240	740	3	3		
S	H.B.-rechtstreeks	217	2	0	5	131	43	36	0	0		
W	BRD	19	0	0	1	16	0	2	0	0		
X	Brussel	174	1	0	6	102	38	27	0	0		
		92.314	154	84	3.806	53.733	16.485	18.052	75	77		

- 1) conform artikel 50.1 onder 6 huishoudelijk reglement N.B. In algemene vergadering totaal 2127 stemmen
juncto artikel 14.5 statuten aantal afdelingen per 1 januari 1980 608
- 2) wijzigingen in aantal - vergelijk 1979

LIBERAAL:  GEWOON JEZELF KUNNEN ZIJN

Word lid van de VVD. Bel 070-614121, of schrijf naar Antwoordnummer 1877, 2500 WB Den Haag.